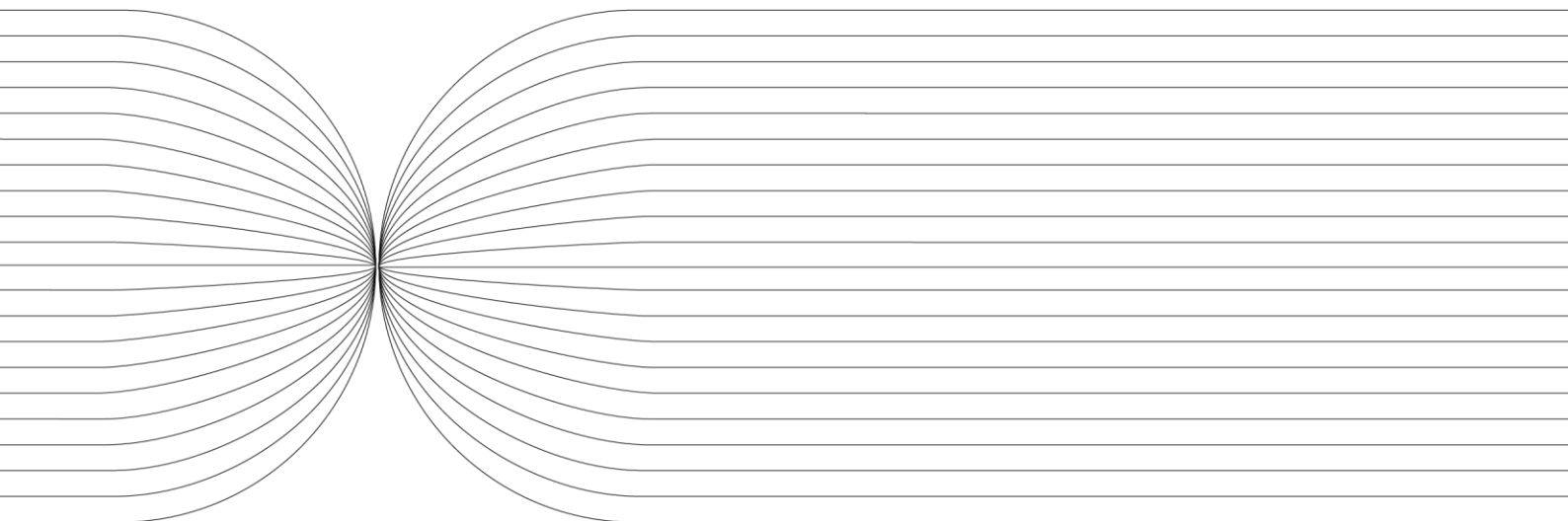

**Saliedētas un pilsoniski
aktīvas sabiedrības
attīstības pamatnostādņu
2021.–2027. gadam
starpposma ietekmes
izvērtējums**

2025. gada decembris
Pamatnostādņu starpposma ietekmes izvērtējums

Saturs

Saīsinājumi un skaidrojumi.....	3
Kopsavilkums	4
Ievads	9
1. Metodoloģija.....	10
2. Pamatnostādņu analīze politikas plānošanas sistēmas kontekstā	14
2.1. Pamatnostādņu būtība un nozīme	14
2.2. Uzraudzības sistēma	18
2.3. Padomes loma.....	18
3. Pamatnostādņu izvērtējums	19
3.1. Mērķu un rezultātu sasniegšanas novērtējums	19
3.2. Līdzšinējās politikas novērtējums	26
3.3. Politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju novērtējums	37
3.4. Iesaistīto pušu novērtējums	58
3.5. Resursu izlietojuma novērtējums	63
4. Secinājumi	66
Pielikums nr. 1 Intervences loģika (atsevišķs fails)	
Pielikums nr. 2 Intervēto personu saraksts (atsevišķs fails)	

Saīsinājumi un skaidrojumi

AiM	Aizsardzības ministrija
AiM JC	Jaunsardzes centrs
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
IeM	Iekšlietu ministrija
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
JSPA	Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra
KM	Kultūras ministrija
LKA	Latvijas Kultūras akadēmija
LNKBA	Biedrība "I.Kozakēvičas Latvijas Nacionālo kultūras biedrību asociācija"
LNKC	Latvijas Nacionālais kultūras centrs
LPA	Latvijas Pilsoniskā alianse
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
LR	Latvijas Republika
MK	Ministru kabinets
NEPLP	Nacionālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome
NVO	Nevalstiska organizācija
Padome	Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņu 2021.-2027. gadam uzraudzības padome
Rusofons	Lingvistiska minoritāte, kas aptver krievu nacionālās minoritātes valodas kolektīvu un tos citu etnosu pārstāvjus, kas savstarpējā saziņā lieto galvenokārt krievu valodu un valodas ziņā identificējas ar krievu nacionālo minoritāti, bet dažādā pakāpē saglabā etnisko kultūru un etniskās piederības apziņu
SIF	Sabiedrības integrācijas fonds
TM	Tieslietu ministrija
VIAA	Valsts izglītības attīstības aģentūras
VK	Valsts kanceleja
VM	Veselības ministrija

Kopsavilkums

Ministru kabinets 2021. gada 5. februārī apstiprināja ar rīkojumu Nr. 72 Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam.

Pamatnostādnes ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments pilsoniskas sabiedrības un demokrātijas politikas jomā. Pamatnostādnes ir politikas ietvars, kas nodrošina nacionālās identitātes, pilsoniskas sabiedrības un integrācijas politikas pēctecību un Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam noteikto mērķu un uzdevumu ieviešanu atbilstoši tā 6. prioritātes "Vienota, droša un atvērta, sabiedrība" uzstādījumiem, mērķiem un uzdevumiem.

Pamatnostādņu virsmērķis ir nacionāla, solidāra, atvērta un pilsoniski aktīva sabiedrība, kuras pastāvēšanas pamats ir Satversmē noteiktās demokrātiskās vērtības un cilvēktiesības, latviešu valoda un latviskā kultūrtelpa. Pamatnostādnes tiek īstenotas 3 rīcības virzienu ietvaros:

1. Rīcības virziens: Nacionālā identitāte un piederība;
2. Rīcības virziens: Demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums;
3. Rīcības virziens: Integrācija.

Pamatnostādņu īstenošanas pamatā ir divi plāni:

- Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plāns 2022.–2023. gadam.
- Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plāns 2024.–2027. gadam (turpmāk – Plāni).

Pamatnostādņu ietekmes izvērtējums, atbilstoši Tehniskajā specifikācijā dotajiem darba uzdevumiem, ir veikts sešos aspektos:

- Mērķu un rezultātu sasniegšanas novērtējums;
- Līdzšinējās politikas novērtējums;
- Politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju novērtējums;
- Iesaistīto pušu novērtējums;
- Resursu izlietojuma novērtējums;
- Mērķa grupu viedokļa analīze.

Pamatnostādņu ietekmes izvērtējums veikts, piemērojot dokumentu (attīstības plānošanas dokumenti, normatīvie akti, pētījumi un izvērtējumi) un datu (statistikas dati, sekundārie dati) analīzi, veicot aptaujas datu analīzi un veicot individuālās intervijas un grupu intervijas.

Pamatnostādņu mērķa sasniegšana un turpmākie izaicinājumi

Sabiedrības saliedētības un pilsoniskās aktivitātes politika ir bijusi mērķtiecīga, taču sadrumstalota un lēnāka nekā plānots, ko pastiprina horizontālās pieejas radītā fragmentācija starp dažādu ministriju politikām un trūkstoša augstāka līmeņa uzraudzības struktūra. Būtiski ierobežojoši faktori ir Pamatnostādņu zema elastība reaģēt uz jaunām problēmām un krīzēm, kā arī tas, ka pasākumi lielākoties tiek īstenoti esošo resursu un finansējuma ietvaros bez iespējas veidot jaunas, starpinstitucionālās iniciatīvas.

Turpmāk svarīgi būs risināt vairākus sarežģītus izaicinājumus: informācijas telpas fragmentācijas un dezinformācijas draudus, jo daļa sabiedrības turpina patērēt dezinformējošu saturu; pieaugošo

etnisko spriedzi un polarizāciju, ko pastiprina valodas jautājumi, atšķirīgi vēstures skatījumi un imigrācija; apkaimju un lokālo kopienu neformālās iesaistes stiprināšanu kā platformu sabiedrības saliedētībai; nevalstiskā sektora ilgtspējas nodrošināšanu finanšu taupības apstākļos.

Attiecībā uz turpmāku politikas īstenošanu nepieciešams pārskatīt īstenotās aktivitātes, papildu uzmanību pievēršot tām mērķa grupām, kas līdz šim ir nepietiekami iekļautas Pamatnostādnēs un Plānos: sociālās atstumtības riskam pakļautās personās, personas ar funkcionāliem traucējumiem un ārvalstu studenti. Šīs pēdējās grupas skaits pieaug un trūkst skaidras integrācijas stratēģijas ārvalstu studentiem Latvijā. Uzsverot, ka ir nepieciešama citu resoru – Labklājības ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas – iesaiste šos jautājumus aktualizēt to attīstības plānošanas dokumentos. Viens no trūkumiem ir tas, ka latviešu valodas apguve un integrācijas pasākumi jauniebraucējiem tiek nodrošināti sadrumstaloti un nepietiekami. To kvalitātes kontrole ir vāja un trūkst pēctecības.

Nacionālā identitāte un piederība: Īstenotie pasākumi – izglītojošie pasākumi par kultūrvēsturisko mantojumu, saliedējošie pasākumi jauniešiem no dažādām etniskajām grupām, Jaunsardzes un valsts aizsardzības mācības – ir vērsti uz Pamatnostādņu mērķa sasniegšanu. Īpaši pozitīvi vērtējama valsts aizsardzības mācību ieviešana visās izglītības iestādēs kopš 2024./2025. mācību gada. Vienlaikus atsevišķi plānotie pasākumi, kas vērsti uz dialoga un kopienu līdzdalības veicināšanu, nav īstenoti vai ir īstenoti tikai daļēji.

Tomēr 1. rīcības virziena ietvaros nav izdevies sasniegt rezultātīvo rādītāju par lepnumu par piederību Latvijai, un 10 gadu laikā tas ir samazinājies par gandrīz 12 procentpunktiem (no 88,9 līdz 77 %). Savukārt, ietekmes izvērtējuma aptaujā vairums iedzīvotāju piekrīt, ka vietējās kopienas attieksme motivē viņus vairāk lietot latviešu valodu, vienlaikus vērtējums atšķiras starp respondentiem, kuri ģimenē lieto citu valodu kā latviešu valodu.

Attiecībā uz latviešu valodas prasmju uzlabošanu mazākumtautību vidū izmaiņas nevar tikt novērtētas. Vienlaikus līdz 2023. gadam tika ieviests tikai viens pasākums, taču kopš 2024. gada pasākumu apjoms ir palielinājies – nodrošināti valodas kursi Vienas pieturas aģentūras ietvaros, latviešu valodas mācības Ukrainas civiliedzīvotājiem, aktivitātes mediju telpā (piemēram, mācības mediju profesionāļiem) un veicināts subtitrētā satura apjoma pieaugums televīzijas programmās.

Demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums: Īstenoti pasākumi, kas orientēti uz jauniešu mērķa grupu – pilsoniskās līdzdalības un kultūrpratības jautājumiem un valsts aizsardzības mācībām. Akcentēta ir arī medijpratības attīstība, veicot ieguldījumu medijpratības situācijas sākotnējā izpētē. Pilsoniskās sabiedrības ilgtspējas stiprināšanā pozitīvi vērtējams atbalsts reģionālajām NVO un līdzdalības mehānismu attīstība pašvaldībās. Īstenotas izpētes un pētījumi par sabiedrības saliedētību, mazākumtautību organizācijām un mediju vidi, veidojot nepieciešamo zināšanu bāzi mērķtiecīgākai politikas plānošanai. Ir īstenoti sabiedrības iesaistes pasākumi un sniegts atbalsts medijiem. Vienlaikus daļa plānoto aktivitāšu, kas saistītas ar pilsoniskās sabiedrības iesaistes veicināšanu nav īstenotas.

Pozitīvi vērtējamas ir izmaiņas Pašvaldību likumā, kas veicina līdzdalības budžeta ieviešanu un iedzīvotāju padomju izveidi, kā arī pilsoniskās sabiedrības organizāciju kapacitātes stiprināšanu projekts, ko īsteno Sabiedrības integrācijas fonds un biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse”.

Tomēr Kopumā rezultāti Pamatnostādņu īstenošanas laikā nav būtiski uzlabojušies un no 10 rezultatīvajiem rādītājiem pilnībā ir sasniegti tikai divi, viens rādītājs daļēji (divi apakšrādītāji

sasniegti, divi nav tikuši sasniegti). Iedzīvotāju savstarpējā uzticēšanās nav pieaugusi, uzticēšanās valsts institūcijām (Saeima 23,1 %, Ministru kabinets 27,9 %, politiskās partijas 12,9 %) ir zema un pēdējo sešu gadu laikā nav būtiski uzlabojusies. Arī uzticēšanās pašvaldībām ir samazinājusies par 5,2 procentpunktiem, samazinoties līdz 51,1 %. Starpposma ietekmes izvērtējuma aptauja parāda, ka 56 % iedzīvotāju neiesaistās savas kopienas aktivitātēs un nesaredz, ka iesaiste varētu sniegt ieguldījumu pašvaldības vai valsts attīstībā, lai gan 50 % apzinās savas iespējas ietekmēt lēmumus. Ņemot vērā, ka vairāki pasākumi ir bijuši vērsti uz atbalstu nevalstiskajām organizācijām un to kapacitātes stiprināšanu, puse (50 %) aptaujāto iedzīvotāju izvērtējuma ietvaros un īpaši tie, kuri ģimenē lieto citu valodu (77 %), uzskata, ka mazākumtautību iesaiste lēmumu pieņemšanā pēdējo piecu gadu laikā nav uzlabojusies.

Medijpratības jomā, lai gan ir veikts nozīmīgs darbs situācijas izpratnē un medijpratības datubāzes izveidē, kopumā medijpratības līmenis sabiedrībā ir viduvējs, un īpaši zems tas ir mazākumtautību pārstāvju un senioru vidū.

Integrācija: Jauniebraucēju integrācijas jomā nozīmīgs ieguldījums ir bijis Vienas pieturas aģentūras izveide, kā arī latviešu valodas un integrācijas kursu nodrošināšana. Daudzveidības un stereotipu mazināšanas jomā īstenotie pasākumi, piemēram, informatīvās aktivitātes, mazākumtautību kapacitātes stiprināšana, diskriminācijas mazināšanas iniciatīvas un darbs ar naida runas jautājumiem, veicina spriedzes un stereotipu risku samazināšanu sabiedrībā, kā arī veicina starpkultūru dialogu. Vienlaikus ievērojamais neīstenoto pasākumu skaits, tostarp aktivitātes par starpkultūru komunikāciju un atbalsta sistēmas izveidi Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomikas zonas pilsoņiem, ģimeņu sadarbības programmas, neīstenošana ierobežo spēju pilnvērtīgi reaģēt uz identificētajiem izaicinājumiem.

Rīcības virzienā ir bijis viens rezultatīvais rādītājs – subjektīvās diskriminācijas pieredze –, kas nav sasniegts un par 6,2 procentpunktiem, palielinoties līdz 13,6 %. Rādītāja pasliktināšanos var skaidrot ar vairākiem faktoriem: pieaugušu etnisko spriedzi pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā, dezinformācijas pieaugumu, kā arī uzlabota iedzīvotāju spēja un izpratne atpazīt diskriminācijas pazīmes. Vienlaikus jāuzsver, ka nav ticis īstenots pietiekams darbs ar vietējo sabiedrību kā uzņemošo sabiedrību. Arī ietekmes izvērtējuma aptauja parāda, ka iedzīvotāji nepiekrīt, ka sabiedrība ir kļuvusi iecietīgāka un atvērtāka pret dažādām etniskajām grupām.

Faktori, kas ietekmējuši Pamatnostādņu ieviešanu

Galvenais kavējošais faktors ir bijis cilvēkresursu un finanšu resursu trūkums – finansējums ir fragmentārs, īslaicīgs un atkarīgs no ES fondu vai ārvalstu instrumentu pieejamības, rezultātā aktivitātes tiek pakārtotas pieejamajam finansējumam, nevis sabiedrības reālajām vajadzībām, un atsevišķos gadījumos finansējuma nepiešķiršanas rezultātā pasākumi nav tikuši īstenoti.

Papildu izaicinājumi ir attīstības plānošanas sistēmas ierobežotā spēja pielāgoties mainīgajai ģeopolitiskajai situācijai (Covid-19, Krievijas karš Ukrainā, imigrācijas pieaugums), valsts valodas apguves sistēmas nepilnības – trūkst vienotas, koordinētas sistēmas ar pietiekamu bezmaksas kursu pieejamību un skaidru finansēšanas modeli.

Vienlaikus ģeopolitiskie notikumi ir parādījuši saliedētības politikas veidotāju spēju un prasmes adekvāti reaģēt uz ārkārtas apstākļiem – pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā pastiprināts fokuss uz latviešu valodas nozīmi sabiedrībā, Ukrainas civiliedzīvotāju ieceļošana parādīja valsts spēju nodrošināt integrācijas atbalstu, kas var kalpot par labu piemēru turpmāk, kā arī gan Covid-19,

gan kara kontekstā vērojama pozitīva sabiedrības saliedēšanās – brīvprātīgais darbs un ziedojumu vākšana.

Uzraudzības padome

Pamatnostādņu Uzraudzības padomes nozīmīgs ieguvums ir tās darbība kā informācijas punktam, kur institūciju pārstāvji var uzzināt, kā saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jautājumi tiek risināti citās jomās. Vienlaikus Padomes darbība saskaras ar vairākiem būtiskiem izaicinājumiem, kas ierobežo tās efektivitāti vienotas valsts politikas veicināšanā sabiedrības integrācijas jomā. Galvenā problēma ir neskaidrība par Padomes lomu un funkcijām – daļa locekļu to uztver kā noderīgu informācijas apmaiņas platformu, savukārt citi kā formālu atskaitīšanās mehānismu bez reālas ietekmes.

Padomes efektivitāti ierobežo arī Padomes locekļu lielais skaits un zemā aktivitāte diskusijās, personāla rotācija, kā arī daļēja informācija pārklāšanās ar citām padomēm. Būtiski trūkumi ir nepietiekama progresa un sasniegto rezultātu analīze Padomes sēdēs, kā arī neskaidra ilgtermiņa darba plānošana, kas rada sajūtu, ka nav konkrētas darba kārtības un skaidras kopainas par Pamatnostādņu virzību uz mērķiem.

Attiecībā uz Uzraudzības dalībnieku sastāvu trūkums ir arī nepietiekama mērķa grupu, piemēram, mazākumtautību un jauniebraucēju, tiešā pārstāvniecība. Viedoklis tiek daļēji pārstāvēts caur nevalstiskajām organizācijām, tāpat Plānu ietvaros tiek organizētas Mazākumtautību nevalstisko organizāciju pārstāvju konsultatīvās padomes sēdes, tomēr pašu mērķa grupu perspektīva Padomē nav pietiekami iekļauta. To varētu risināt, uzaicinot mērķa grupu redzamākos pārstāvjus uz atsevišķām sēdēm kā viesus, nodrošinot arī atbilstošu kompensāciju par veltīto laiku. Tāpat nepieciešama ciešāka pašvaldību un vietējo kopienu pārstāvniecība, kas tieši strādā ar pilsoniskās aktivitātes veicināšanas jautājumiem.

Pamatnostādnēs iesaistītās puses

Pamatnostādņu Plānu īstenošanā 2021.–2024. gadā iesaistītas 12 atbildīgās un 18 līdzatbildīgās iestādes, taču galvenā loma bijusi Kultūras ministrijai un Sabiedrības integrācijas fondam. Kultūras ministrija ir bijusi atbildīga par vairāk nekā 40 pasākumu īstenošanu, fokusējoties uz nevalstisko organizāciju kapacitātes celšanu, mazākumtautību iesaisti, integrācijas jautājumiem un iedzīvotāju līdzdalību. Sabiedrības integrācijas fonds savukārt bijis atbildīgs par 11 pasākumiem, nodrošinot nevalstisko organizāciju un mediju atbalstu, kā arī izveidojot un attīstot Vienas pieturas aģentūru trešo valstu pilsoņu integrācijai.

Pamatnostādnes aptver plašu, bet nevienmērīgi sasniegtu mērķa grupu loku – no iedzīvotājiem un jauniešiem līdz mazākumtautību nevalstiskajām organizācijām, trešo valstu pilsoņiem, medijiem. Vairākas būtiskas grupas, īpaši neaktīvie mazākumtautību pārstāvji, jaunieši un seniori, joprojām netiek pietiekami uzrunātas. Īpašu uzmanību nepieciešams pievērst arī romu kopienai, izceļot to kā atsevišķu mazākumtautību grupu.

Kopumā iestādes labi pārvalda savas jomas, tomēr trūkst kopēja skatījuma un koordinācijas par to, kā atsevišķie pasākumi kopīgi virzīti uz Pamatnostādņu mērķu sasniegšanu. Tas ierobežo pasākumu mērķtiecību un ietekmi, liekot secināt par nepieciešamību uzlabot stratēģisko koordināciju, mērķa grupu precīzāku definēšanu un lielāku ieguldījumu saliedētības veicināšanā.

Resursi

Pamatnostādņu īstenošanas finanšu izvērtējumu būtiski ierobežo tas, ka daļai pasākumu nav norādīts nedz plānotais, nedz faktiskais finansējums – Plāna 2021.–2023. gadam ietvaros šādu aktivitāšu bija 30 %, bet Plāna 2024.–2027. gadam ietvaros 2024. gadā 24 %. Līdz ar to nav iespējams objektīvi novērtēt finanšu efektivitāti.

Kopējais Pamatnostādņu aptuvenais finansējums 2021.–2024. gadu periodā bija ap 30 miljoniem euro, no kuriem 54 % izlietoti 2. rīcības virziena pasākumiem.

Finansiāli ietilpīgākie pasākumi ietvēra latviešu valodas lietojuma un apguves veicināšanu, “NVO fondu” un iniciatīvas trešo valstu pilsoņu integrācijai. Vienlaikus vairākas iestādes norāda, ka finansējuma trūkums kopumā kavē pasākumu apjoma palielināšanu un starpinstitucionālu risinājumu attīstīšanu, kā arī veido situācijas, kur esošās funkcijas tiek “piesaistītas” Pamatnostādnēm bez papildu resursiem.

Problēma ir pasākumi, kuri ir plānoti, bet faktiski netiek īstenoti finansējuma trūkuma dēļ, tādējādi mazinot kopējo politikas ietekmi. Tāpat tiek norādīts, ka latviešu valodas apguves sistēma pieaugušajiem līdz šim bijusi sadrumstalota un balstīta pārsvarā uz ārējo finansējumu, kas apdraud ilgtspēju. Kopumā ierobežotie resursi tiek sadalīti plašam institūciju lokam, kas veicina iesaisti, tomēr ierobežo iespēju īstenot lielāka mēroga un ietekmes pasākumus.

Ievads

Starpposma ietekmes izvērtējumu Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņēm 2021.–2027. gadam (turpmāk – Pamatnostādnes), kuras apstiprinātas ar Ministru kabineta 2021. gada 5. februāra rīkojumu Nr. 72, ir veikusi SIA “Civitta Latvija” un Dr.sc.comm. Mārtiņš Kaprāns. Izvērtējums aptver laikposmu no 2021. gada sākuma līdz 2024. gada beigām

Par Pamatnostādņu īstenošanu kā atbildīgā institūcija ir noteikta KM, savukārt līdzatbildīgās institūcijas ir – TM, IeM, IZM, VM, VK, NEPLP un SIF.

Saliedētas sabiedrības politikas virsmērķis ir nacionāla, solidāra, atvērta un pilsoniski aktīva sabiedrība, kuras pastāvēšanas pamats ir Satversmē nostiprinātās demokrātiskās vērtības un cilvēktiesības, latviešu valoda un latviskā kultūrtelpa.

Pamatnostādņu virsmērķa sasniegšanas vispārīgais princips ir iekļaujoša līdzdalība, kas ikvienam nodrošina iespējas iesaistīties valsts pārvaldībā un nodrošina plašu sabiedrības pārstāvniecību visā tās daudzveidībā, ir pamats zināšanu un prasmju apguvei, lai stiprinātu nacionālo identitāti, latviešu valodu, sociālo uzticēšanos, iedzīvotāju solidaritāti un sadarbību.

Šī mērķa sasniegšanai ir noteikti trīs galvenie rīcības virzieni un tiem sasniedzamie rezultāti:

1. **Nacionālā identitāte un piederība.** Rīcības virziena ietvaros paredzēts stiprināt valstiskuma sajūtu un piederības sajūtu Latvijai, veicināt latviešu valodas kā sabiedrību vienojoša pamata nostiprināšanos ikdienas saziņā un sociālās atmiņas izpratnes veidošanos sabiedrībā. Tā rezultātā tiek sagaidīts, ka paaugstināsies Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas jūtas piederīgi Latvijai, izprot un apzinās Latvijas valstiskuma vērtību, kā arī uzlabosies latviešu valodas prasmes dažādās mērķa grupās un latviešu valodas praktiskais lietojums ikdienas situācijās.
2. **Demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums.** Rīcības virziena ietvaros paredzēts veicināt iedzīvotāju demokrātijas prasmju un zināšanu apguvi, stiprināt pilsoniskās sabiedrības attīstību un ilgtspēju, kā arī veidot kvalitatīvu, drošu un iekļaujošu demokrātiskās līdzdalības un informācijas telpu. Tā rezultātā ir sagaidāms, ka palielināsies iedzīvotāju skaits, kas aktīvi iesaistās dažādās sabiedrības līdzdalības aktivitātēs. Vienlaikus tiek prognozēts iedzīvotāju ticības pieaugums spējai ietekmēt politiku un apmierinātība ar demokrātijas darbību, uzlabojumi iedzīvotāju medijpratībā, savstarpējā sadarbībā un uzticēšanās līmeņa paaugstināšanās, kā arī pilsoniskās un politiskās uzticēšanās stiprināšanās visā sabiedrībā.
3. **Integrācija.** Rīcības virziena ietvaros plānots veicināt Latvijā dzīvojošo ārvalstu pilsoņu integrāciju sabiedrībā un iedzīvotāju izpratni par sabiedrības daudzveidību, mazinot negatīvos stereotipus balstītu attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām. Rezultātā sagaidāms, ka Latvijas iedzīvotāju vidū uzlabosies dažādu sabiedrības grupu savstarpējā uzticēšanās, līdzdalība un sadarbība, pieaugs tolerances līmenis un mazināsies stereotipi un aizspriedumi pret dažādu sabiedrības grupu pārstāvjiem.

Pamatnostādņu īstenošanas pamatā ir divi plāni:

- Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plāns 2022.–2023. gadam.

- Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plāns 2024.–2027. gadam (turpmāk – Plāni).

Pamatnostādņu izvērtēšanas process tika veikts atbilstoši šādiem uzdevumiem:

- Novērtēt Pamatnostādņu mērķu un rezultātu sasniegšanu;
- Novērtēt līdzšinējo politiku;
- Novērtēt politikas rezultātus un rezultatīvos rādītājus;
- Novērtēt iesaistītās puses;
- Novērtēt resursus un to izlietojumu;
- Analizēt Pamatnostādņu mērķa grupu viedokli.

Kopā ir izvērtēti Pamatnostādņu trīs rīcības virzieni, tai skaitā vērtējot abu Plānu pasākumu izpildi, kopā analizējot ~ 51 pasākumu, kas īstenoti periodā no 2021. gada janvāra līdz 2024. gada decembrim.

Izvērtēšanas procesā tika analizēta dokumentācija (politikas attīstības plānošanas dokumenti, zinātniski pētnieciskā literatūra, normatīvie akti) un dati, veikta iedzīvotāju aptauja un intervijas ar Pamatnostādņu atbildīgo institūciju (KM) un izpildē iesaistītajām institūcijām, Plānos iekļauto pasākumu īstenotājiem, kā arī ar nozares ekspertiem Pamatnostādnēs iekļautajās jomās.

1. Metodoloģija

Pamatnostādņu starpposma ietekmes izvērtējumā ir izmantotas jauktas pētniecības metodes, lai nodrošinātu visaptverošu un daudzpusīgu pieeju, kā arī datus balstītu secinājumu veikšanu un rekomendāciju izstrādi. Starpposma ietekmes izvērtējuma metodiskā pieeja balstās uz savstarpēji saistītu un vienotu metožu kopumu, kas nodrošina rezultātu savstarpējo validāciju un papildināmību. Zemāk ir norādītas starpposma ietekmes izvērtējumā izmantotās kvalitatīvās pētniecības metodes.

Dokumentu analīze ir bijusi nozīmīga pētnieciskā metode Pamatnostādņu starpposma ietekmes izvērtējumā. Tās ietvaros analizēti gan ar Pamatnostādnēm tieši saistītie dokumenti – abu Plānu izpildes pārskati (Plāna 2022.-2023. gadam izpilde un Plāna 2024.-2027. gadam izpildes izvērtējums līdz 2024. gada beigām) – gan citi ar Pamatnostādņu īstenošanu saistītie attīstības plānošanas dokumenti, saistīto jomu izvērtējumi un pētījumi, kā arī zinātniski pētnieciskā literatūra.

Izvērtēšanas procesā tika analizēti šādi attīstības plānošanas dokumenti un to izvērtējumi:

- Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam¹;
- Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam²;
- Ziņojums par Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam un Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam īstenošanu un valsts ilgtspējīgu attīstību³;

¹ Latvijas Republikas Saeima. (2010). Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam. <[Saite](#)>

² Pārresoru koordinācijas centrs. (2020). Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027. gadam. <[Saite](#)>

³ Valsts kanceleja. (2024). Ziņojums par Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030. gadam un Nacionālā attīstības plāna 2021.–2027. gadam īstenošanu un valsts ilgtspējīgu attīstību. <[Saite](#)>

- Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam⁴;
- Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam⁵;
- Informatīvais ziņojums "Valsts valodas politikas pamatnostādņu 2021. – 2027. gadam starpposma un plāna 2022. – 2023. gadam īstenošanas novērtējums"⁶;
- Pašvaldību likums⁷;
- Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plāns 2022.-2023. gadam⁸;
- Ietekmes izvērtējums saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plānam 2022.-2023.gadam⁹;
- Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plāns 2024.-2027. gadam¹⁰;
- Plāns rasisma un antisemītisma mazināšanai 2023. gadam¹¹;
- Plāna rasisma un antisemītisma mazināšanai 2023. gadam ietekmes izvērtējums¹²;
- Plāns romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam¹³;
- Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023.gadam ietekmes izvērtējums¹⁴;
- Valsts kontroles revīzijas ziņojums "Saliedētas sabiedrības politika – neskaidra un nekoordinēta"¹⁵;
- Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam¹⁶.

Izvērtēšanas procesā tika analizēta šāda zinātniski pētnieciskā literatūra:

- Sociālās atmiņas monitorings 2025¹⁷;
- Eiropas migrācijas tīkla 2023. gada ziņojums par migrācijas un patvēruma situāciju Latvijā¹⁸;

⁴ Ministru kabineta 2021. gada 5. februāra rīkojums Nr. 72 "Par Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņēm 2021.–2027. gadam". <[Saite](#)>

⁵ Ministru kabineta 2021. gada 25. augusta rīkojums Nr. 601 "Par Valsts valodas politikas pamatnostādņēm 2021.–2027. gadam". <[Saite](#)>

⁶ Izglītības un zinātnes ministrija. (2025). Informatīvais ziņojums "Valsts valodas politikas pamatnostādņu 2021. – 2027. gadam starpposma un plāna 2022. – 2023. gadam īstenošanas novērtējums"

⁷ Pašvaldību likums. Stājas spēkā: 01.01.2023. <[Saite](#)>

⁸ Ministru kabineta 2022. gada 18. janvāra rīkojums Nr. 32 "Par Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plānu 2022.–2023. gadam". <[Saite](#)>

⁹ Kultūras ministrija, SIA "Civitta Latvija", Mierīna, I., Kaprāns, M. (2023). Ietekmes izvērtējums saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības Attīstības plānam 2022.-2023.gadam. <[Saite](#)>

¹⁰ Ministru kabineta 2024. gada 17. decembra rīkojums Nr. 1195 "Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības plāns 2024.–2027. gadam". <[Saite](#)>

¹¹ Ministru kabineta 2023. gada 13. aprīļa rīkojums Nr. 209 "Plāns rasisma un antisemītisma mazināšanai 2023. gadam". <[Saite](#)>

¹² Kultūras ministrija, Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences". (2025). Plāna rasisma un antisemītisma mazināšanai 2023. gadam ietekmes izvērtējums. <[Saite](#)>

¹³ Ministru kabineta 2022. gada 3. maija rīkojums Nr. 310 "Par plānu romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam". <[Saite](#)>

¹⁴ Kultūras ministrija, Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences". (2024). Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.-2023.gadam ietekmes izvērtējums. <[Saite](#)>

¹⁵ Valsts kontrole. (2025). Revīzijas ziņojums. Vai politika sabiedrības saliedētības jomā tiek mērķtiecīgi plānota un īstenota? <[Saite](#)>

¹⁶ Ministru kabineta 2021. gada 17. augusta rīkojums Nr. 577 "Par Plānu personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam". <[Saite](#)>

¹⁷ Kaprāns, M., Saulītis, A. (2025). Latvijas sociālās atmiņas monitorings. <[Saite](#)>

¹⁸ Eiropas migrācijas tīkls. (2025). Ziņojums par migrācijas un patvēruma situāciju Latvijā. <[Saite](#)>

- Latvijas Universitātes 2025. gada pētījums par Latvijas rusofono iedzīvotāju ģeopolitiskajiem priekšstatiem, pilsonisko līdzdalību un mediju lietošanu¹⁹;
- Nodibinājuma “Baltic Institute of Social Sciences” 2020. gada Pētījums „Priekšlikumi Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības pamatnostādņu 2021.-2027. gadam rezultātu un ietekmes rādītāju modelim”²⁰;
- SIA “Civitta Latvija” 2022. gada izvērtējums par Rīcības plāna personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā rīcības virzienu – Sociālekonomiskā iekļaušana²¹;
- SIA “Civitta Latvija” 2023. gada pētījums par romu situāciju Latvijā²²;
- Biedrības “Latvijas Pilsoniskā alianse”. 2023. gada NVO sektora monitorings 2023²³.

Intervijas – izvērtēšanas procesā tika veiktas 30 intervijas tiešsaistē, kopumā intervējot 35 organizāciju un institūciju pārstāvjus, kā arī jomu ekspertus. Pamatnostādņu starpposma ietekmes izvērtējumā tika īstenotas daļēji strukturētas intervijas ar atbildīgās institūcijas un līdzatbildīgo institūciju pārstāvjiem, Plānu pasākumu īstenotājiem, kā arī ar Pamatnostādņēs minēto jomu ekspertiem un pētniekiem. Intervijās tika analizēta virzība uz Pamatnostādņu mērķu un sasniedzamo rezultātu sasniegšanu, identificēti veicinošie un kavējošie faktori, novērtēti pieejamie resursi, apzināti nepieciešamie uzlabojumi, kā arī aplūkoti citi ar Pamatnostādņu īstenošanu saistīti jautājumi.

Interviju mērķis bija iegūt iespējami detalizētu informāciju par Pamatnostādņu mērķu un sasniedzamo rezultātu novērtējumu, identificēt veicinošos un kavējošos faktoros, kā arī apzināt nepieciešamos uzlabojumus gan Pamatnostādņu ietvaros, gan plašākā saliedētības un pilsoniskās aktivitātes politikas kontekstā.

Intervijās piedalījās pārstāvji no 20 dažādām institūcijām un organizācijām, tostarp, no KM, SIF, VK, LM, LVA, VIAA, IZM, JSPA Jaunsardzes centra, PROVIDUS, LPA, LPS, reģionālajiem NVO centriem – biedrības „Kurzemes NVO centrs”, biedrības “Valmieras novada fonds”, biedrības “Zemgales NVO Centrs”, biedrības “Dienvidlatgales NVO atbalsta centrs”, mazākumtautību NVO, kā arī pētnieki migrācijas un integrācijas jautājumos.

Grupu intervijas – Pamatnostādņu starpposma ietekmes izvērtējuma ietvaros tika īstenotas divas grupu intervijas ar Pamatnostādņu Padomes locekļiem, kopumā iegūstot viedokli no 8²⁴ Padomes locekļiem. Tika organizētas divas grupu intervijas, ņemot vērā, ka 2025. gada sākumā tika mainīts Padomes sastāvs. Līdz ar to vienā grupā tika apvienoti tie Padomes locekļi, kas bija tās dalībnieki arī pirms izmaiņām Padomes sastāvā, un otrā grupā tika apvienoti dalībnieki, kas pievienojušies 2025. gadā. Grupu interviju mērķis bija noskaidrot Padomes locekļu vērtējumu par

¹⁹ Mieriņa, I., Koroļeva, I., Krūmiņa, M. (2025). Iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda, aptauja par latviešu valodas jautājumiem. Pētījuma rezultāti. <[Saite](#)>

²⁰ Kultūras ministrija, Nodibinājums “Baltic Institute of Social Sciences”. (2020). Pētījums “Priekšlikumi Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības pamatnostādņu 2021.-2027. gadam rezultātu un ietekmes rādītāju modelim”. <[Saite](#)>

²¹ Sabiedrības integrācijas fonds, SIA “Civitta Latvija”. (2023). Izvērtējums par rīcības plāna personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā rīcības virzienu – sociālekonomiskā iekļaušana. <[Saite](#)>

²² Kultūras ministrija, Civitta Latvija. (2023). Pētījums par romu situāciju Latvijā. <[Saite](#)>

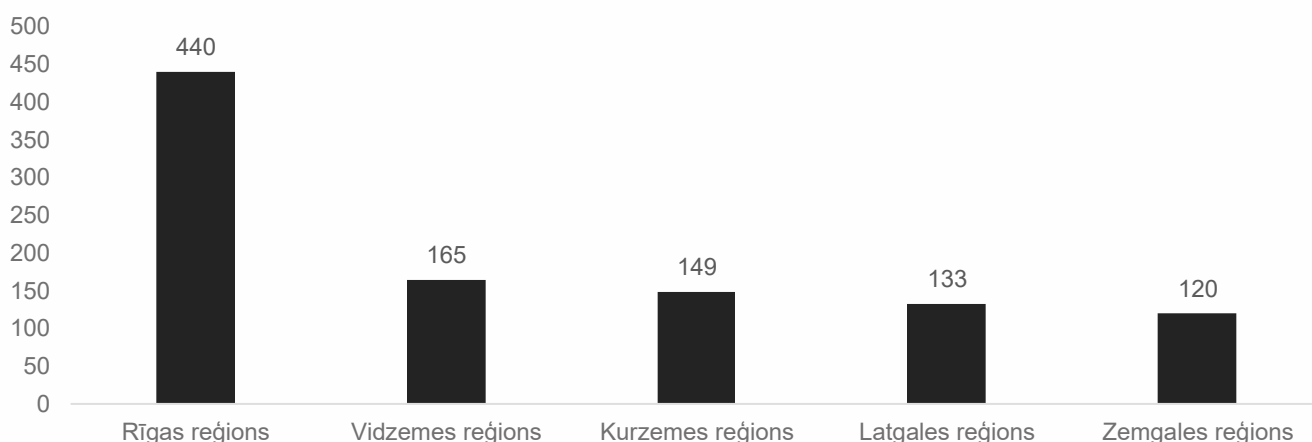
²³ Kultūras ministrija, biedrība „Latvijas Pilsoniskā alianse”. (2023). NVO sektora monitorings 2023. <[Saite](#)>

²⁴ Dalībai grupu intervijās tika aicināti tie UP locekļi, kuri nepiedalījās individuālajās intervijās. Attiecīgi kopumā Pamatnostādņu starpposma izvērtējumā ir iegūts viedoklis no 14 UP locekļiem.

Pamatnostādņu virzību uz mērķa sasniegšanu, kā arī novērtēt Padomes efektivitāti un nepieciešamās izmaiņas tās darbībā.

Aptauja– viens no Pamatnostādņu starpposma ietekmes izvērtējuma uzdevumiem bija noskaidrot reprezentatīvu mērķa grupu viedokli par Pamatnostādņu mērķiem un sasniedzamajiem rezultātiem. Ņemot vērā, ka Pamatnostādnes ir vērstas uz sabiedrību kopumā, izvērtējuma ietvaros tika īstenota sabiedriskās domas aptauja. Tās mērķis bija noskaidrot iedzīvotāju viedokli par novērotajām izmaiņām pēdējo piecu gadu laikā attiecībā uz sabiedrības saliedētību un pilsonisko aktivitāti, kā arī novērtēt pašu iedzīvotāju iesaisti un aktivitātes līmeni minētajos procesos. Kopumā *Omnibus* (paneļa aptauja) ietvaros tika aptaujāti 1 007 respondenti laika posmā no 3. oktobra līdz 13. oktobrim.

Attēls nr. 1. Aptaujāto iedzīvotāju skaits sadalījumā pa reģioniem

Avots: Iedzīvotāju aptauja, N=1007

Lielākā daļa aptaujāto (62 %) norādīja, ka viņu etniskā piederība ir latviešu, savukārt 60 % aptaujāto kā galveno saziņas valodu ģimenē lieto latviešu valodu. Izglītības līmeņa sadalījums aptaujāto vidū bija šāds: 56 % respondentu bija ieguvuši augstāko izglītību, 42 % - vispārējo vidējo vai profesionālo vidējo izglītību, bet 2 % - pamatzglītību, sākumskolas izglītību vai nepabeigtu pamatzglītību.

Statistikas datu analīze – starpposma ietekmes izvērtējumā tika analizēti statistikas dati, lai novērtētu būtiskākās izmaiņas, kuras notikušas Pamatnostādņu ieviešanas laikā kopš 2021. gada. Analīze ietvēra, piemēram, ārvalstu studentu skaita dinamiku Latvijā, patvēruma meklētāju skaita izmaiņas, kā arī citus ar sabiedrības saliedētību un integrācijas procesiem saistītus rādītājus.

Sekundāro datu analīze – starpposma ietekmes izvērtējuma ietvaros tika veikta sekundāro datu analīze, lai noteiktu Pamatnostādņu rezultatīvo rādītāju faktiskās vērtības un salīdzinātu tās ar sākotnēji plānotajām vērtībām. Tāpat tika analizēti Pamatnostādnēm piešķirtie un faktiski izmantotie finanšu resursi. Analīzē tika izmantoti dažādi nacionālie un starptautiskie datu avoti, tostarp Centrālās statistikas pārvaldes dati par sociālo iekļaušanos²⁵, VK sabiedriskās domas aptauju dati²⁶, Sabiedrības saliedētības radara pētījuma dati²⁷, ESAO aptauju dati par uzticēšanos

²⁵ Centrālā statistikas pārvalde. (2025). Sociālā iekļaušanās. <Saite>

²⁶ Valsts kanceleja. (2025). Pētījumi. <Saite>

²⁷ Sabiedrības integrācijas fonds. (2024). Sabiedrības saliedētības radars. <Saite>

institūcijām,²⁸ kā arī citi ar sabiedrības saliedētību un integrācijas procesiem saistīti statistikas avoti.

IEROBEŽOJUMI

Saliedētības un pilsoniskās aktivitātes kontekstā ir būtiski norādīt, ka Pamatnostādnes aptver tikai daļu no darbībām, kas ietekmē piederības sajūtu un sociālo saliedētību kopumā. Uz šiem procesiem nozīmīgi iedarbojas ne tikai Pamatnostādnēs ietvertie pasākumi, bet arī globālais politiskais un ekonomiskais konteksts, vietējo politiķu izteikumi, izglītības iestāžu aktivitātes – īpaši attiecībā uz bērniem un jauniešiem, kā arī citi faktori, kas ir ārpus Pamatnostādņu tvēruma. Līdz ar to, lai gan Pamatnostādnes ir nepieciešamas un to ietvaros tiek apkopota daļa īstenoto aktivitāšu, precīzi novērtēt to ietekmi, nodalot to no ārējiem faktoriem, nav iespējams, tostarp attiecībā uz rezultātīvajiem rādītājiem. Attiecībā uz rezultātīvajiem rādītājiem jāatzīmē, ka, līdzīgi kā Plāna 2022.–2023. izvērtējumā, arī Pamatnostādnēs vairāku rezultātīvo rādītāju izmaiņas ir vērtējamās kā minimālas un iekļaujas statistiskās kļūdas robežās. Tādēļ vairākos gadījumos analīzē uzsvars likts uz kvalitatīvo analīzi un citu saistīto pētījumu datiem.

Ierobežojumus rada arī esošo datu trūkums vai to nepilnīga uzskaitē. Finansiālo ietekmi nav iespējams novērtēt, ņemot vērā, ka vairāki pasākumi tiek īstenoti iestādes budžeta ietvaros, nenorādot precīzu izmaksu apjomu.

Tāpat izvērtējuma ietvaros mērķa grupu profili tika veidoti, balstoties uz pasākumiem, kuros konkrētās mērķa grupas bija piedalījušās, jo nav pieejami detalizētāki rādītāji, piemēram, par reģionālo pārklājumu vai piederību mazākumtautībai. Vienlaikus attiecībā uz mazākumtautībām jāņem vērā NVO sektora pārstāvju norādītais, ka mērķa grupas, īpaši jaunieši, bieži dod priekšroku tam, lai netiktu izcelta viņu piederība mazākumtautību mērķa grupai.

2. Pamatnostādņu analīze politikas plānošanas sistēmas kontekstā

2.1. Pamatnostādņu būtība un nozīme

Pamatnostādnes ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas nosaka Latvijas valsts politikas pamatvirzienus pilsoniskās sabiedrības, demokrātijas un sabiedrības saliedētības jomā.

Atbilstoši “Politikas veidošanas rokasgrāmatai”²⁹ (turpmāk – Rokasgrāmata) pamatnostādnes tiek izstrādātas, “ja nepieciešams mainīt esošo politiku un vienoties par jauniem vidēja termiņa politikas virzieniem”.³⁰ Šī pieeja raksturo pamatnostādņu transformatīvo būtību – tās neveido tikai iepriekšējās politikas turpinājumu, bet kalpo kā instruments pārmaiņu ieviešanai politikas īstenošanā. Vienlaikus pamatnostādņu praktiskā iedarbība lielā mērā ir atkarīga no politiskā atbalsta un ārējiem kontekstiem.

2.1.1. Pamatnostādņu mērķis un sasaiste ar stratēģiskajiem dokumentiem

Pamatnostādņu mērķis atspoguļo valsts stratēģisko apņemšanos stiprināt sabiedrības saliedētību, pilsonisko līdzdalību, valsts valodas lietojamību, uzticēšanos valsts institūcijām un

²⁸ OECD. (2024).

²⁹ Pārresoru koordinācijas centrs. (2016). Politikas veidošanas rokasgrāmata. Informācija atjaunota 2024. gadā. <[Saite](#)>

³⁰ Turpat, 27. lpp.

demokrātijas kvalitāti. Pamatnostādnes izstrādātas, ievērojot saliedētas sabiedrības politikas virsmērķi – “nacionāla, solidāra, atvērta un pilsoniski aktīva sabiedrība, kuras pastāvēšanas pamats ir Satversmē noteiktās demokrātiskās vērtības un cilvēktiesības, latviešu valoda un latviskā kultūrtelpa”.³¹

Lai izprastu Pamatnostādņu juridisko spēku un nozīmi, būtiski ir noteikt to vietu valsts attīstības plānošanas dokumentu hierarhijā. Attīstības plānošanas sistēmas likums nosaka skaidru dokumentu hierarhiju, kurā zemāka līmeņa plānošanas dokumenti ir pakārtoti augstāka līmeņa dokumentiem. Kā norādīts Rokasgrāmatā, “plānošanas dokumentus integrē vienotā sistēmā, ņemot vērā dokumenta līmeni (nacionālais, reģionālais, vietējais) un darbības termiņu (ilgtermiņa, vidēja termiņa, īstermiņa)”.³²

Pamatnostādnes ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kas ir pakārtots diviem hierarhiski augstākajiem attīstības plānošanas dokumentiem - Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijai līdz 2030. gadam³³ (turpmāk – Latvija 2030) un Nacionālajam attīstības plānam 2021.–2027. gadam (turpmāk – NAP2027). Saskaņā ar plānošanas dokumentu hierarhiju katram zemāka līmeņa plānošanas dokumentam jānodrošina saskaņotība ar augstāka līmeņa stratēģiskajiem mērķiem, tādēļ Pamatnostādņu mērķi un rīcības virzieni tieši veicina NAP2027 noteikto stratēģisko mērķu īstenošanu.³⁴

Latvija 2030 noteiktās prioritātes par kultūras telpas attīstību un inovatīvu pārvaldību ar sabiedrības līdzdalību veido konceptuālo ietvaru Pamatnostādņu mērķiem. Īpaši nozīmīga ir Pamatnostādņu sasaistīšana ar NAP2027 6. prioritāti “Vienota, droša un atvērta sabiedrība”³⁵, kuras mērķi un uzdevumi tiešā veidā nosaka Pamatnostādņu rīcības virzienus, rezultātus un indikatorus. Šī sasaiste nodrošina, ka Pamatnostādnes nav izolēts vidēja termiņa plānošanas dokuments, bet gan integrēts valsts attīstības politikas sastāvdaļā, kas veicina Nacionālajā attīstības plānā noteikto stratēģisko mērķu īstenošanu.

Tas sasaista Pamatnostādnes ar Stratēģiju2030 un NAP2027 6. prioritāti “Vienota, droša un atvērta sabiedrība”, vienlaikus akcentējot demokrātiskās vērtības, pilsonisko līdzdalību un kultūras identitāti.

Ņemot vērā Pamatnostādņu starpnozaru raksturu, tām ir jānodrošina arī koordinācija ar citiem vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentiem, tostarp Izglītības attīstības pamatnostādnēm 2021.–2027. gadam, Kultūrpolitikas pamatnostādnēm līdz 2027. gadam, un Valsts valodas politikas pamatnostādnēm 2021.–2027. gadam.

2.1.2. Darbības virzieni un prioritātes

Pamatnostādnes nosaka trīs galvenos darbības virzienus: nacionālā identitāte un piederība, demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums, kā arī integrācija. Starpinstitucionālā darba grupa definēja galvenos risināmos jautājumus – sociālā un politiskā uzticēšanās, nacionālās identitātes

³¹ Ministru kabineta 2021. gada 5. februāra rīkojums Nr. 72 "Par Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnēm 2021.–2027. gadam". <[Saite](#)>

³² Turpat, 17. lpp.

³³ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030). <[Saite](#)>

³⁴ Attīstības plānošanas sistēmas likuma 9. panta trešā daļa. <[Saite](#)>

³⁵ Ministru kabineta 2021. gada 5. februāra rīkojums Nr. 72 "Par Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādnēm 2021.–2027. gadam". <[Saite](#)>

stiprināšana, latviešu valodas lietojums ikdienas saziņā, pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstība un migrācijas (emigrācijas un imigrācijas) ietekme uz sabiedrības attīstību.

Pamatnostādnēs ir izcelts visaptverošs princips – iekļaujoša līdzdalība – un noteiktas vairākas caurviju prioritātes: nacionālā identitāte, latviešu valoda, uzticēšanās, solidaritāte un sadarbība.

2.1.3. Pamatnostādņu struktūra

Pamatnostādņu struktūru ir veidota atbilstoši MK noteikumu Nr. 737 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi"³⁶ noteiktajām prasībām. Šie noteikumi nosaka obligāti iekļaujamus elementus vidēja termiņa plānošanas dokumentos, lai nodrošinātu to pārskatāmību, efektivitāti un savstarpēju saskaņotību. Papildus tam Rokasgrāmata iesaka Pamatnostādņu struktūrā ietvert "politikas mērķus un rezultātus, rīcības virzienus, tiem pakārtotos uzdevumus un par uzdevumu izpildi atbildīgās institūcijas, kā arī indikatīvas izmaksas, atsevišķi norādot piešķirto un papildus nepieciešamo finansējumu".³⁷

Būtiska dokumenta sastāvdaļa ir rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēma, kas nodrošina iespēju "izmērīt mērķu sasniegšanas pakāpi un nepieciešamības gadījumā korigēt rīcību, palielinot vai samazinot ieguldījumu".³⁸ Pamatnostādnēs iekļautie rādītāji – piemēram, iedzīvotāju uzticēšanās līmenis valsts institūcijām vai to iedzīvotāju īpatsvars, kas iesaistās brīvprātīgajā darbā – tiek mērīti, izmantojot skaidri definētu metodoloģiju un datu avotus. Tas ļauj izvērtēt, vai Pamatnostādņu rīcības virzieni nodrošina paredzēto ietekmi uz sabiedrību un pilsonisko aktivitāti.

Rīcības virzieni un tiem pakārtotie uzdevumi dokumentā nosaka, kā sasniegt noteiktos mērķus, un nodrošina praktisku darbību sasaisti ar stratēģiskajiem mērķiem. Šī sadaļa skaidri definē atbildīgās institūcijas, īstenošanas termiņus un paredzamos rezultātus, pārvēršot abstraktus politikas mērķus konkrētās darbībās, kuras iespējams īstenot valsts pārvaldes, to iestāžu, pašvaldību un nevalstisko organizāciju līmenī.

2.1.4. Finansējums un īstenošanas plāni

Finansējuma sadaļa Pamatnostādnēs atspoguļo Attīstības plānošanas sistēmas likumā noteikto principu, ka plānošanas dokumentā definētie mērķi un uzdevumi ir sasaistīti ar faktiskajiem budžeta resursiem. Šāda sasaiste starp politikas mērķiem un finansējumu nodrošina dokumenta īstenošanas iespējamību un praktisko pielietojamību.

Lai nodrošinātu Pamatnostādņu īstenošanu, tika izstrādāti divi Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības politikas īstenošanas plāni: Plāns 2021.–2023. gadam un Plāns 2024.–2027. gadam. NAP 2021–2027 indikatīvi paredzēts finansējums vismaz 24 milj. *euro* gadā, savukārt KM kā atbildīgajai institūcijai Pamatnostādnēs 2021-2027 iekļauto pasākumu īstenošanai indikatīvi tika plānots 42 milj. *euro* apmērs visam periodam.³⁹

2.1.5. Izstrādes process un sadarbības principi

Pamatnostādņu izstrādes process ilustrē Attīstības plānošanas sistēmas likumā noteikto sadarbības un līdzdalības principu praktisko īstenošanu. Likums nosaka, ka "valsts un pašvaldību

³⁶ Ministru kabineta 2014. gada 2. decembra noteikumi Nr. 737 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi". <[Saite](#)>

³⁷ Pārresoru koordinācijas centrs. (2016). Politikas veidošanas rokasgrāmata. Informācija atjaunota 2024. gadā. 27.lpp. <[Saite](#)>

³⁸ Pārresoru koordinācijas centrs. (2016). Politikas veidošanas rokasgrāmata. Informācija atjaunota 2024. gadā. 53.lpp. <[Saite](#)>

³⁹ Valsts kontrole. (2025). Revīzijas ziņojums. Vai politika sabiedrības saliedētības jomā tiek mērķtiecīgi plānota un īstenota? <[Saite](#)>

institūcijas sadarbības attīstības plānošanas dokumentu izstrādē un īstenošanā”⁴⁰ un “nodrošina iespēju sabiedrībai un atsevišķām tās grupām līdzdarboties attīstības plānošanas procesā”⁴¹. Šie principi nav tikai formālas prasības – tie ir demokrātiskas pārvaldības stūrakmeņi, kas nodrošina politikas leģitimitāti un atbilstību sabiedrības vajadzībām.

Rokasgrāmatā ir uzsvērts, ka pamatnostādnes izstrādā starpnozaru politikas jautājumu risināšanai, lai “saskaņotu un savstarpēji papildinātu nozaru ieguldījumus kopīgu mērķu sasniegšanā”.⁴² Pilsoniskās sabiedrības attīstība pēc būtības ir tieši šāds starpnozaru jautājums, kas aptver izglītības, kultūras, sociālās, reģionālās attīstības, valsts valodas un informācijas politiku. Šī iemesla dēļ Pamatnostādnes kalpo kā koordinējošs mehānisms, kas nodrošina dažādu ministriju, valsts iestāžu, pašvaldību un nevalstisko organizāciju saskaņotu rīcību kopīgu valsts attīstības mērķu īstenošanā.

Pamatnostādņu sagatavošanas gaitā darba grupā tika iesaistīti pārstāvji no visām ministrijām, Valsts prezidenta kancelejas, VK, Pārresoru koordinācijas centra un SIF, kā arī reģionālo diskusiju dalībnieki. Novērotāja statusā darba grupā piedalījās UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas pārstāvis. Lai nodrošinātu vienotu politiku un koordinētu institūciju sadarbību, ir izveidota Padome ar vairāk nekā 20 locekļiem.

2.1.6. Novērtējums un analīze

Kopumā Pamatnostādņu struktūra atbilst normatīvajām prasībām un Rokasgrāmatas ietvaram – tajā ir skaidri definēti stratēģiskie mērķi, rīcības virzieni, rezultāti un indikatīvie rādītāji, kas formāli nodrošina dokumenta pārskatāmību un loģisku uzbūvi.

Tomēr interviju analīze rāda, ka dokumenta saturs ir pārlieku vispārīgs: tajā trūkst prioritāšu skaidrības un pietiekamas sasaistes starp mērķiem, uzdevumiem, pasākumiem un resursiem. Politikas rīcības virzieni praksē tiek interpretēti plaši, un institūciju sadarbība ne vienmēr ir koordinēta, kas ierobežo Pamatnostādņu efektīvu īstenošanu. Lai arī Pamatnostādnēs ir izveidota rādītāju sistēma, tās praktiskā izmantošana politikas korekcijai un ietekmes izvērtēšanai ir ierobežota – rezultātu mērīšana un atskaišu sniegšana bieži vien kalpo formālai atskaitīšanās funkcijai, nevis kā mehānisms politikas kvalitātes uzlabošanai.

Analīze un intervijas ar Padomes locekļiem, pasākumu īstenošanā un NVO pārstāvjiem liecina, ka, neskatoties uz to, ka Pamatnostādņu izstrādē tika iesaistīts dažādas puses, tomēr atsevišķas iniciatīvas⁴³ – piemēram, Aktīvo iedzīvotāju fonds – tajās netika iekļautas, lai gan tās ir saistītas ar pilsoniskās sabiedrības un iedzīvotāju līdzdalības stiprināšanu un mazaizsargāto iedzīvotāju grupu spēju vairošanu.⁴⁴

Kopumā Pamatnostādņu izstrādes process apliecina, ka sabiedrības līdzdalība ir integrēta valsts politikas plānošanā, bet tās efektivitāte ir atkarīga no tā, cik lielā mērā iesaistīto pušu mērķi un intereses saskan ar Pamatnostādnēs noteiktajiem mērķiem un to īstenošanas ārējo kontekstu. Tas uzsver nepieciešamību pastāvīgi pilnveidot konsultāciju un iesaistes mehānismus, lai nodrošinātu, ka Pamatnostādnes spēj sekmēt demokrātiskas un saliedētas sabiedrības attīstību.

⁴⁰ Attīstības plānošanas sistēmas likuma 5. panta otrās daļas 4.punkts. <[Saite](#)>

⁴¹ Ministru kabineta 2014. gada 2. decembra noteikumi Nr. 737 "Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi". <[Saite](#)>

⁴² Turpat, 27.lpp.

⁴³ Pamatnostādnēs ir iekļauti uzdevumi, kurus veic valsts vai pašvaldības institūcijas un iestādes.

⁴⁴ Aktīvo iedzīvotāju fonds. <[Saite](#)>

2.2. Uzraudzības sistēma

Pamatnostādņu dzīvotspēja un ietekme ir tieši saistīta ar valsts attīstības plānošanas sistēmā noteikto uzraudzības un izvērtēšanas mehānismu. Attīstības plānošanas sistēmas likums paredz, ka vidēja termiņa plānošanas dokumentiem jābūt integrētiem kopējā politikas plānošanas sistēmā un jānodrošina saskaņotība ar augstāka līmeņa stratēģiskajiem dokumentiem, piemēram, Latvija 2030 un NAP2027.

2.2.1. Elastības un pielāgošanās

Pamatnostādnes nosaka ietvaru zemāka līmeņa plānošanas dokumentiem. Lai nodrošinātu to īstenošanu, ir izstrādāti divi Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības politikas īstenošanas plāni: Plāns 2022.–2023. gadam un Plāns 2024.–2027. gadam. Plānos ir iekļauti konkrēti pasākumi, rezultatīvie rādītāji un atbildīgās institūcijas.

Rokasgrāmata uzsver, ka gadījumos, kad pamatnostādnes pēc būtības ir stratēģisks dokuments un to virsmērķi nemainās, nav nepieciešams izstrādāt jaunas pamatnostādnes. Šādā situācijā konkrētas rīcības un pasākumus nosaka to ieviešanas plāni kā īstermiņa vai vidēja termiņa dokumenti. Šie plāni nodrošina pietiekamu elastību, lai reaģētu uz iekšējās un ārējās vides izmaiņām, kā arī ļauj detalizēti plānot darbības un nepieciešamo finansējumu, saglabājot konsekveni ar stratēģiskajiem mērķiem.⁴⁵ Tādējādi pamatnostādnes saglabā savu juridisko un konceptuālo nozīmi, savukārt īstermiņa plāni nodrošina operacionālu ieviešanu un pielāgošanos praktiskajai realitātei, nezaudējot dokumenta stratēģisko integritāti.

2.2.2. Praktiskā īstenošana un izaicinājumi

Tomēr praktiskā īstenošana rāda, ka juridiskais spēks un saistošais raksturs paši par sevi nenodrošina paredzēto rezultātu sasniegšanu bez efektīvas uzraudzības un koordinācijas. Interviju rezultāti liecina, ka, neskatoties uz skaidri definēto virsmērķi – nacionāli solidāra, atvērta un pilsoniski aktīva sabiedrība, kuras pamats ir demokrātiskās vērtības, cilvēktiesības, latviešu valoda un latviskā kultūrtelpa – praktiskā īstenošana bieži ir fragmentēta.

Vairākās jomās uzdevumi un atbildība nav skaidri nošķirti, un finansējuma plānošana bieži nav tieši sasaistīta ar Pamatnostādnes noteiktajiem mērķiem, kas rada sadrumstalotu īstenošanu un apgrūtina pasākumu koordināciju. Papildu izaicinājumus rada institucionālā pārklāšanās, ierobežotie resursi un ārējie faktori, piemēram, pandēmijas vai ģeopolitiskās krīzes. Intervijās tika uzsvērts, ka, lai gan ir panākts progress latviešu valodas stiprināšanā un pilsoniskās līdzdalības veicināšanā, joprojām pastāv būtiski izaicinājumi sabiedrības saliedētības un uzticēšanās stiprināšanā dažādās kopienās, kas ierobežo Pamatnostādņu praktisko ietekmi.

2.3. Padomes loma

Uzraudzības mehānisms tiek īstenots caur Padomi, kas koordinē institūciju darbību un nodrošina elastīgu, adaptīvu pieeju Pamatnostādņu ieviešanai. Intervijās tika norādīts, ka Padome darbojas konsultatīvi – tā nepieņem saistošus lēmumus, bet sniedz rekomendācijas politikas adaptācijai un ļauj pielāgot īstenošanas procesus mainīgajai situācijai. Galīgos lēmumus par resursu piešķiršanu un pasākumu īstenošanu pieņem attiecīgās ministrijas vai Ministru kabinets. Šādā veidā

⁴⁵ Pārresoru koordinācijas centrs. (2016). Politikas veidošanas rokasgrāmata. Informācija atjaunota 2024. gadā. 31.-32.lpp. <[Saite](#)>

uzraudzība savieno dokumenta stratēģiskos mērķus ar praktisko īstenošanu, vienlaikus atzīstot Padomes ierobežoto lemtspēju un konsultatīvo raksturu.

Būtiska ir strukturēta un regulāra uzraudzība, kas ietver koordināciju, adaptāciju, progresa izvērtēšanu un konteksta analīzi. Padomes locekļi norāda, ka šāds mehānisms palīdzētu uzturēt virzību uz Pamatnostādņu virsmērķi arī sarežģītos ārējos un iekšējos apstākļos, saglabājot dokumenta stratēģisko integritāti un operacionālo pielāgojamību, kaut arī Padome darbojas kā konsultatīva un ieteikumu rakstura institūcija.

Turklāt Pamatnostādņu virzībā politiskajam atbalstam ir izšķiroša nozīme:

“Politiskā griba ir tā, kas spēs mainīt, ja mēs tiešām runājam par sabiedrības integrāciju; ierēdniecības līmenī sistēmu nevar pilnībā konsolidēt bez politiskā atbalsta”. (Intervija nr. G2)

3. Pamatnostādņu izvērtējums

3.1. Mērķu un rezultātu sasniegšanas novērtējums

Uzdevums: izvērtēt Pamatnostādņu mērķu, rīcības virzienu, uzdevumu un Pamatnostādņu īstenošanas Plānu pasākumu savstarpējo sasaisti, novērtējot izpildi sekmējošos un kavējošos faktorus.

Pamatnostādņu un Plānu savstarpējā sasaiste ir vērtēta, izmantojot intervences loģikas pieeju (pielikums nr. 1) – identificējot gan Pamatnostādņēs definētās sākotnējās problēmas, gan to sasaisti ar Plānos iekļautajām aktivitātēm un plānotajiem sasniedzamajiem rezultātīvajiem rādītājiem. Intervences loģikas analīze ļauj secināt, ka Pamatnostādņu mērķis un tajās identificētā problemātika aptver plašāku tēmu loku, nekā tas tiek atspoguļots abu Plānu pasākumos. Līdz ar to Pamatnostādnes ir cieši saistītas ar citām politikām un plānošanas dokumentiem. Tas spilgti iezīmējas analizējot rīcības virzienu problemātiku, kas veido Pamatnostādņu mērķa pamatu, un salīdzinot to ar Plānos paredzētajiem risinājumiem un īstenotajiem pasākumiem. Vienlaikus Plānos īstenotie pasākumi ir vērsti uz Pamatnostādņu mērķa sasniegšanu.

Rīcības virzieni

1. Rīcības virziens: Nacionālā identitāte un piederība.

Rīcības virziena ietvaros ir izstrādāti trīs uzdevumi, un katrs no tiem ir vērsts uz konkrētas problemātikas risināšanu.

- 1.1. uzdevums ir stiprināt valstiskuma apziņu un piederības sajūtu Latvijai.

Identificētā problemātika uzdevuma ietvaros atbilstoši Pamatnostādņēm ir saistīta ar vienotas un skaidras **izpratnes trūkumu par nacionālās identitātes saturu**, to biežāk saistot ar etnisko piederību, nevis ar valsts vērtībām. Turklāt iedzīvotāju izpratne par savu **lomu valsts veidošanā** joprojām ir nepietiekama, kas ierobežo pilsonisko līdzdalību un piederības sajūtas veidošanos. **Dialogs starp sabiedrību un valsts institūcijām** nav pietiekami attīstīts, kas veicina plaisu un mazina uzticēšanos, kā arī kavē iekļaujošas, līdzatbildīgas un solidāras sabiedrības veidošanos. **Ienākumu nevienlīdzība** palielina sociālās atšķirības un mazina solidaritāti.

Lai risinātu identificēto problemātiku, periodā no 2021. līdz 2024. gadam abu Plānu ietvaros īstenoti 11 pasākumi, no kuriem pieci vēl turpinās no Plāna 2022.-2023. gadam. Vērtējot pasākumus pēc identificētās problemātikas, tie galvenokārt ir vērsti uz nacionālās identitātes satura veidošanu, atbalstot kultūrvēsturiskā mantojama saglabāšanas un identitātes stiprināšanas aktivitātes, papildus akcentējot Latgales kultūras tradīciju saglabāšanu. Arī mazākumtautību un latviešu jauniešu sadarbības programma ir bijusi vērsta uz dažāda veida izglītojošu un saliedējošu pasākumu īstenošanu. Būtisks uzsvars ir likts uz izglītojošu pasākumu īstenošanu skolēniem par valsts aizsardzības jautājumiem un nozīmīgiem vēstures notikumiem. Attiecīgi īstenotie pasākumi atspoguļo uzdevuma mērķi, aptverot tādas tēmas kā **kultūras mantojums, valsts aizsardzība jauniešu mērķa grupai**, kā arī **saliedējoši pasākumi**, iekļaujot mazākumtautību iedzīvotājus.

Vienlaikus 1.1. uzdevuma ietvaros nav īstenoti visi plānotie pasākumi, piemēram, Plānā 2024.-2027. gadam paredzētais jaunais pasākums “Atbalsta programma iedzīvotāju sadarbībai kopienās (pilotprojekts)” 2024. gadā nav ticis īstenots. Tāpat pasākums “Pastāvīgs dialogs ar sabiedrību par nacionālo identitāti un piederību” 2024. gadā netika īstenots, bet Plānā 2021.-2023. tas tika īstenots tikai daļēji – netika organizētas plānotās diskusijas par nacionālās identitātes un piederības jautājumiem.

- 1.2. uzdevums ir veicināt latviešu valodas kā sabiedrību vienojoša pamata nostiprināšanos ikdienas saziņā.

Identificētā problemātika šī uzdevuma ietvaros ir saistīta ar nepietiekamu **latviešu valodas lietošanas intensitāti**, kā arī nozīmīgs izaicinājums ir **citu valodu (īpaši angļu valodas) lietojuma pieaugums**, kas apdraud pareizu latviešu valodas lietojumu sabiedrībā un informatīvajā telpā.

Īstenotie pasākumi problemātikas mazināšanai ir bijuši saistīti ar lasīšanas veicināšanas pasākumu īstenošanu skolēniem un vecākiem, kā arī ar latviešu valodas prasmju pārbaužu nodrošināšanu. Savukārt attiecībā uz latviešu valodas lietošanu informatīvajā telpā ir īstenoti pasākumi medijiem – nodrošinātas mācības mediju pārstāvjiem, kā arī palielināts subtitrētā satura apjoms televīzijas programmās. Attiecīgi 2021.-2024. gada periodā ir īstenoti pieci pasākumi, no kuriem viens ir turpināts no Plāna 2022.-2023. Identificētie pasākumi latviešu valodas lietojuma veicināšanu nodrošināti caur **lasīšanas veicināšanas pasākumiem skolēniem un vecākiem, valodas mācību un valodas prasmju pārbaudes pasākumiem**, kā arī **veicinot kvalitatīva satura nodrošināšanu medijos**.

- 1.3. uzdevums ir veicināt vienojošas sociālās atmiņas izpratnes veidošanos sabiedrībā.

Identificētā problemātika šī uzdevuma ietvaros ir saistīta ar **nepietiekami skaidrotiem vēstures jautājumiem**, kas rada sociālo spriedzi, kā arī ir pamats dezinformācijas izplatīšanai.

Ir īstenoti trīs pasākumi, kas secīgi turpinās no Plāna 2022.-2023. Kopumā to īstenošanu var vērtēt kā veicinošu gan attiecīgā uzdevuma, gan Pamatnostādņu mērķa sasniegšanā, ņemot vērā, ka tiek nodrošināta nemainīga un pastāvīga pieeja sociālās atmiņas izpratnes veidošanā. Pasākumi ir bijuši saistīti ar iniciatīvām, kas veicina vienojošas atceres kultūras attīstību, piemēram, muzeju darbības stiprināšanai, krājumu paplašināšanai, ar vēsturi saistītu tematisku pasākumu organizēšanai, kā arī mazākumtautību NVO pasākumu īstenošanai, tai skaitā romu atceres kultūras pasākumiem. Tāpat ir īstenotas izglītojošas programmas un aktivitātes par vēstures notikumiem, kas mērķētas gan jauniešiem, gan sabiedrībai kopumā.

Kopumā starp izvirzīto Pamatnostādņu virsmērķi, identificēto problemātiku uzdevuma ietvaros un īstenotajiem pasākumiem pastāv sasaiste. Nacionālās identitātes un piederības stiprināšanai paredzētie pasākumi lielākoties atbilst vajadzībai skaidrot nacionālās identitātes saturu un veicināt kultūrvēsturiskā mantojuma izpratni, īpaši jauniešu vidū. Līdzīgi arī valsts valodas lietojuma veicināšanas iniciatīvas mērķtiecīgi risina problēmas, kas saistītas ar nepietiekamu latviešu valodas lietošanu un citu valodu dominances pieaugumu. Tāpat sociālās atmiņas stiprināšanas pasākumi nodrošina nemainīgu pieeju vēstures skaidrošanā un kopīgas atceres kultūras veidošanā. Atsevišķi plānotie pasākumi, īpaši tie, kas vērsti uz dialoga un kopienu līdzdalības veicināšanu, nav īstenoti vai ir īstenoti tikai daļēji, kas ierobežo mērķa sasniegšanu.

2. Rīcības virziens: Demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums.

Rīcības virziena ietvaros ir izstrādāti trīs uzdevumi, un katrs no tiem risina atšķirīgu problemātikas aspektu.

- 2.1. uzdevums ir veicināt iedzīvotāju demokrātijas prasmju un zināšanu apguvi atbilstoši globālajiem un laikmeta izaicinājumiem, tai skaitā mūžizglītības kontekstā.

Identificētā problemātika šī uzdevuma ietvaros ir saistīta ar **sabiedrības nevienmērīgo iesaisti** sabiedriskās un politiskās līdzdalības veidos, un **nevienlīdzīgo pieeju resursiem**, lai iesaistītos dažādās līdzdalības formās.

Īstenotie pasākumi problemātikas mazināšanai un demokrātijas prasmju un zināšanu veicināšanai ir bijuši saistīti ar izglītojošu pasākumu organizēšanu jauniešiem par pilsonisko **līdzdalību un kultūrpratību**, kā arī **valsts aizsardzības mācību un Jaunsardzes attīstību un pilnveidi**. Tāpat ir veikta **pētījumu bāzes pilnveide**, tai skaitā veicot apjomīgu pētījumu par iedzīvotāju medijpratību, kā arī ir **izveidota medijpratības datubāze**. 2021.-2024. gada periodā ir īstenoti četri pasākumi, no kuriem viens turpinās no Plāna 2022.-2023. Uzdevuma pasākumi ir vairāk vērsti uz jauniešu mērķa grupu. Var secināt, ka galvenokārt līdzdalības aspekti tiek īstenoti valsts aizsardzības mācību un Jaunsardzes ietvaros. Savukārt medijpratības jautājumi Pamatnostādņu ietvarā galvenokārt saistīti ar izpratnes veidošanu par šo tēmu, novērtējot pašreizējo situāciju par iedzīvotāju medijpratību.

Vienlaikus nav īstenoti divi pasākumi “Demokrātijas un līdzdalības zināšanu un prasmju apguves domnīcas” (gan Plāna 2022.-2023., gan 2024. gadā) un “Atbalsts starpskolu pilsoniskajām iniciatīvām” 2024. gadā. Savukārt pasākumu “Kultūras pakalpojumu pieejamības nodrošināšana skolēniem neatkarīgi no dzīves vietas, ģimenes sociāli ekonomiskā stāvokļa utt.” tika plānots uzsākt 2025. gadā.

- 2.2. uzdevums ir stiprināt pilsoniskās sabiedrības attīstību un ilgtspēju, veidojot pilsonisku kultūru un attīstot iekļaujošu pilsoniskumu.

Identificētā problemātika šī uzdevuma ietvaros ir saistīta ar lauku teritoriju depopulāciju un **nepieciešamību ieviest viedās pārvaldības idejas ģeogrāfiski attālinātās vietās, ierobežotu pakalpojumu pieejamību** sociālās atstumtības riskam pakļautajām grupām, kā arī **uzticēšanās plaisu** starp valsts pārvaldi un pašvaldībām no vienas puses un iedzīvotājiem no otras puses, ko pastiprina ienākumu nevienlīdzība.

Īstenotie pasākumi problemātikas mazināšanai ir bijuši vērsti uz **NVO kapacitātes stiprināšanu**, tai skaitā atbalsta pasākumi ir sniegti caur reģionālajiem NVO centriem, lai mērķētāk piekļūtu mazākumtautību NVO. Tāpat ir īstenoti pasākumi, lai **veicinātu informētību par valstiski nozīmīgiem jautājumiem** – izglītojoši un informatīvi pasākumi par Satversmi (konstitūciju). Kā arī uzdevuma ietvaros ir ietverti pasākumi par **pašvaldību līdzdalības budžeta** izstrādi un **digitālo risinājumu izstrādi interešu pārstāvības** jomā. Attiecīgi pilsoniskā kultūra un iekļaujošs pilsoniskums ir ticis stiprināts ar atbalstu NVO, kā arī veicinot līdzdalības iespējas lokālā līmenī pašvaldībās.

Vienlaikus Plāna 2024.-2027. ietvaros nav īstenoti divi pasākumi “NVO inkubatoru programmas modulis par finanšu vadību un avotu dažādošanu” un “Mazo grantu programma ad hoc situāciju risināšanai pilsoniskās sabiedrības iesaistei (pilotprojekts)”.

- 2.3. uzdevums ir veidot kvalitatīvu, drošu un iekļaujošu demokrātiskās līdzdalības un informācijas telpu.

Identificētā problemātika šī uzdevuma ietvaros ir saistīta ar **iedzīvotāju nepietiekamajām prasmēm informācijas un komunikācijas tehnoloģiju** jomā, tāpat ir **izcelta informācijas telpas drošība**, saistībā ar dezinformācijas un citu valstu propagandas kampaņu īstenošanu.

Īstenotie pasākumi problemātikas mazināšanai ir bijuši vērsti gan uz sabiedrības iesaistes stiprināšanu, gan uz izpratnes veidošanu par informatīvo telpu un tās drošību. Tostarp **organizējot dažādus deliberatīvos pasākumus iedzīvotājiem** par vienotas informatīvās telpas veidošanu Latgales reģionā, pasākumi par **jaunienācēju iesaisti pilsoniskajā sabiedrībā un aktivitātēs**, kā arī identificēti pasākumi, kas plānoti Plāna 2024.-2027. ietvaros. Uzdevuma ietvaros veikti arī vairāki **pētījumi un izvērtējumi**, piemēram, Sabiedrības saliedētības radara pētījums, pētījums par mazākumtautību NVO, kā arī Pamatnostādņu ieviešanas plānu izvērtējumi. Savukārt informācijas telpas drošība ir stiprināta **mediju kapacitātes veicināšanas ietvaros** – īstenojot mediju atbalsta fonda konkursus un veicot izpēti par mediju vidi.

Plāna 2024.-2027. ietvaros nav īstenots viens pasākums “Ideju talkas saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības politikas veidošanai”.

Starp Pamatnostādņu mērķi, identificēto problemātiku un īstenotajiem pasākumiem demokrātijas kultūras un iekļaujoša pilsoniskuma jomā ir vērojama sasaiste, taču tā ir nevienmērīga. Demokrātijas prasmju un zināšanu pilnveide galvenokārt tiek risināta caur pasākumiem, kas orientēti uz jauniešu mērķa grupu – pilsoniskās līdzdalības un kultūrpratības jautājumiem un valsts aizsardzības mācībām. Tāpat uzdevuma ietvaros būtiska nozīme ir arī medijpratības attīstībai, ņemot vērā, ka Pamatnostādņu ietvaros ir īstenoti nozīmīgi ieguldījumi medijpratības situācijas sākotnējā izpētē. Pilsoniskās sabiedrības ilgtspējas stiprināšanā pozitīvi vērtējams atbalsts reģionālajām NVO un līdzdalības mehānismu attīstība pašvaldībās. Tomēr daļa plānoto aktivitāšu, kas saistītas ar pilsoniskās sabiedrības iesaistes veicināšanu nav īstenotas. Informatīvās telpas stiprināšanas jomā paveikts būtisks darbs, īstenojot izpēti un pētījumus par sabiedrības saliedētību, mazākumtautību organizācijām un mediju vidi, tādējādi veidojot nepieciešamo zināšanu bāzi mērķtiecīgākai politikas plānošanai. Paralēli ir īstenoti sabiedrības iesaistes pasākumi un sniegts atbalsts medijiem, tomēr daļa aktivitāšu nav notikusi, kas mazina kopējo progresu. Līdz ar to rīcības virziena ietvaros īstenotie pasākumi kopumā ir virzīti problemātikas risināšanas virzienā, taču to nepilnīgā izpilde un atsevišķu pasākumu neīstenošana ierobežo spēju pilnībā sasniegt uzdevuma izpildi.

3. Rīcības virziens: Integrācija.

Rīcības virziena ietvaros ir izstrādāti divi uzdevumi, un katrs no tiem risina atšķirīgu problemātikas aspektu.

- 3.1. uzdevums ir veicināt Latvijā dzīvojošo ārvalstu pilsoņu integrāciju sabiedrībā.

Identificētā problemātika šī uzdevuma ietvaros ir saistīta ar integrācijas un **atbalsta pasākumu nodrošināšanu** ne tikai **trešo valstu pilsoņiem, bet arī ES un Eiropas Ekonomikas zonas valstu pilsoņiem**, tāpat ir izcelta nepieciešamība veicināt latviešu valodas pieejamību šīm mērķa grupām.

Nozīmīgs pasākums, kas īstenots šī uzdevuma ietvaros, ir **vienas pieturas aģentūras** izveide un attīstība, kuras ietvaros tiek nodrošināts vienots un kvalitatīvs pakalpojuma grozs jauniebraucējiem. Uzdevuma ietvaros īstenoti arī **integrācijas pasākumi un latviešu valodas kursi** un citas aktivitātes jauniebraucējiem, tostarp atsevišķi pasākumi starptautiskās aizsardzības saņēmējiem. Papildus stiprināta speciālistu kapacitāte dažādības un starpkultūru komunikācijas jautājumos, organizējot mācības, kā arī organizējot diskusijas ar dažādu institūciju pārstāvjiem, vērtējot inovatīvas pieejas trešo valstu pilsoņu līdzdalības veicināšanai. Attiecīgi uzdevuma ietvaros galvenokārt ir ieviesti pasākumi jauniebraucējiem saistībā ar latviešu valodas prasmju stiprināšanu un integrācijas veicināšanu latviskā kultūrtelpā, savukārt neliels pasākumu apjoms ir ticis vērsts uz speciālistu izpratnes stiprināšanu par sabiedrības daudzveidību un starpkultūru aspektiem.

Uzdevuma ietvaros nav īstenoti četri pasākumi – “Starpkultūru komunikācijas kursi mediju pārstāvjiem”, “Trešo valstu valstspiederīgo integrēšana Latvijas sabiedrībā, šajā procesā iesaistot plašsaziņas līdzekļus”, “Izveidota un aprobēta atbalsta sistēma ES, Eiropas Ekonomiskās zonas un Šveices Konfederācijas pilsoņiem un veicināta viņu sociālekonomiskā iekļaušana” un “Datu priekšizpēte informācijas sistēmas dizaina izveidei jaunatbraucēju iekļaušanās procesa izsekojamībai un atbalsta pasākumu plānošanai”.

- 3.2. uzdevums ir sekmēt iedzīvotāju izpratni par sabiedrības daudzveidību, mazinot negatīvos stereotipus balstītu attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām.

Identificētā problemātika šī uzdevuma ietvaros ir saistīta ar manipulācijas riskiem sabiedrībā, kas veidojas **stereotipu un aizspriedumu dēļ attiecībā pret dažādām sabiedrības grupām**, tādējādi palielinot sociālās spriedzes iespējamību. Papildus spriedzes riskus pastiprina sociālekonomiskā nevienlīdzība iedzīvotāju vidū, kas negatīvi ietekmē sabiedrības savstarpējo saliedētību.

Uzdevuma ietvaros stereotipu mazināšanai ir īstenoti vairāki **informatīvi pasākumi mazākumtautību kultūras atpazīstamības, kā arī līdzdalības veicināšanai**, organizējot mazākumtautību festivālu, stiprinot mazākumtautību un romu kapacitāti un apzinot vajadzības konsultatīvās padomes ietvaros un nodrošinot romu konsultantus. Ir īstenoti arī **izglītojoši pasākumi diskriminācijas mazināšanai** darba devējiem un īstenotas iniciatīvas jauniešiem, kas vērstas uz diskriminācijas mazināšanu un dažādības veicināšanu. Papildus uzdevuma ietvaros īstenots pasākums, kas saistīts ar **naida runas mazināšanu** – veikta tiesiskās situācijas izpēte Latvijā un organizētas diskusijas par naida noziegumu cēloņiem, sekām un to ietekmi uz indivīdu un sabiedrību.

Uzdevuma ietvaros nav īstenoti divi pasākumi “Ģimeņu sadarbības programma latviešu, mazākumtautību un ārvalstu pilsoņu bērniem un jauniešiem” (abu Plānu ietvaros) un “Uz vienas valsts, tiesiskās informācijas un pilsoniskās izglītības platformas bāzes tiek veidota žurnāla "Jurista Vārds" rakstu sērija "Juristu likteņi", parādot, cik dažādi cilvēki devuši ieguldījumu Latvijas valsts un tās tiesiskās sistēmas izveidē”.

Rīcības virziena ietvaros ir vērojama savstarpēja sasaiste starp Pamatnostādņu virsmērķi, identificēto problemātiku un īstenotajiem pasākumiem. Jauniebraucēju integrācijas jomā nozīmīgs ieguldījums ir bijis Vienas pieturas aģentūras izveide, kā arī latviešu valodas un integrācijas kursu nodrošināšana. Šie pasākumi atbilst vajadzībai stiprināt atbalstu ārvalstu pilsoņiem un nodrošināt latviešu valodas kā valsts valodas pieejamību dzīvei Latvijā. Tomēr ievērojamais neīstenoto pasākumu skaits, tostarp aktivitātes par starpkultūru komunikāciju un atbalsta sistēmas izveidi ES un Eiropas Ekonomikas zonas pilsoņiem, norāda uz nepietiekamu reakciju uz problemātiskā definētajām vajadzībām, īpaši attiecībā uz plašāku mērķa grupu un sistēmisku risinājumu izstrādi. Daudzveidības un stereotipu mazināšanas jomā īstenotie pasākumi, piemēram, informatīvās aktivitātes, mazākumtautību kapacitātes stiprināšana, diskriminācijas mazināšanas iniciatīvas un darbs ar naida runas jautājumiem, veicina spriedzes un stereotipu risku samazināšanu sabiedrībā, kā arī veicina starpkultūru dialogu. Vienlaikus atsevišķu pasākumu, piemēram, ģimeņu sadarbības programmas, neīstenošana ierobežo spēju pilnvērtīgi reaģēt uz identificētajiem izaicinājumiem. Kopumā rīcības virziens sniedz ieguldījumu integrācijas un daudzveidības veicināšanā, tomēr tā efektivitāti ierobežo daļēja uzdevumu izpilde un sistēmisku risinājumu trūkums.

Kavējošie un veicinošie faktori

Pamatnostādņu īstenošanu ir ietekmējuši vairāki faktori. Galvenie izaicinājumi koncentrējas piecos savstarpēji saistītos virzienos: resursu nepietiekamība, globālo un ģeopolitisko notikumu ietekme, valodas apguves sistēmas problēmas, migrācijas un sabiedrības attieksmes izaicinājumi, kā arī pilsoniskās sabiedrības un informatīvās telpas jautājumi.

Viens no nozīmīgākajiem izaicinājumiem ir **cilvēkresursu un finanšu resursu trūkums**. Valsts un pašvaldību institūcijas, kā arī NVO, kas īsteno Pamatnostādņēs noteiktos pasākumus, bieži strādā ar ierobežotu kapacitāti un cilvēkresursu trūkums apgrūtina uzdevumu īstenošanu. Savukārt finansējuma pieejamība nereti ir fragmentāra un īslaicīga, un pasākumu īstenošana lielā mērā ir atkarīga no ES fondu vai ārvalstu finanšu instrumentu pieejamības. Rezultātā aktivitātes bieži tiek pakārtotas pieejamajam finansējumam, nevis sabiedrības reālajām vajadzībām, un ilgtermiņa uzdevumu īstenošanā iztrūkst stabilitātes. Atsevišķos gadījumos finansējuma trūkuma dēļ nav tikuši īstenoti pasākumi nedz Plāna 2022.-2023., nedz Plāna 2024.-2027. ietvaros. Šis izaicinājums būs aktuāls arī nākotnē. Līdz ar to, lai gūtu vērā ņemamas pārmaiņas saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības jomā, būtu nepieciešams arī adekvāts finansējums.

“Lielākā problēma, ka trūkst stratēģiski plānveidīga, regulāra, pastāvīga finansējuma. Viss balstās uz projektiem, katram projektam ir savs beigu termiņš. Lai cik laba būtu apņemšanās, ka ar šo projektu uzsākam jaunu iniciatīvu, un pēc tam lūgsim valsts budžetu. Bet ļoti bieži labās iniciatīvas līdz ar projektu beigām arī beidzas.” (Intervija nr. 14)

Fragmentāra ārējo finanšu instrumentu pieejamība ir ietekmējusi arī Pamatnostādņu pasākumu ieviešanu – NVO – iespējas pilnvērtīgi īstenot savas iniciatīvas. NVO aktivitāte ir atkarīga no pieejamā finansējuma. Īpaši tas attiecas uz mazākām NVO, kur aktivitāte ir būtiski atkarīga no

Īstermiņa projektiem, un kur var novērot, ka pēc projektu noslēguma apstāst arī aktivitātes. Resursu trūkuma dēļ rodas risks, ka organizācijas izdeg un pārtrauc darbu.

Tāpat nozīmīgs kavējošs faktors ir **globālie notikumi un ģeopolitiskās situācijas izmaiņas** un līdz ar to arī attīstības plānošanas sistēmas ierobežotā spēja pielāgoties mainīgajai situācijai. Pēdējos gados sabiedrību būtiski ietekmējuši iepriekš neparedzami globāli notikumi – Covid-19 pandēmija, Krievijas uzsāktais karš Ukrainā, migrācijas plūsmu pieaugums un sabiedrības attieksme pret jauniebraucējiem. Attiecīgi Pamatnostādnēs iekļautās tēmas un identificētā problemātika, lai arī nav zaudējušas savu aktualitāti, šī brīža situācijā neaptver tās pietiekamā apjomā.

“Šobrīd pasaule ir mainījusies. Viss, kas bija iecerēts, izgaismojas spilgtāk un sāpīgāk, bet arī citādāk. Zināma daļa no ilūzijām ir sabrukusi, piemēram, nacionāli orientēta sabiedrība – esam dzīvojuši ilūzijās par labu un stabilu, un draudzīgu sabiedrību.” (Intervija nr. G2)

Vienlaikus jāuzsver, ka ģeopolitiskie notikumi ir **veidojuši arī pozitīvu ietekmi uz Pamatnostādņu mērķa sasniegšanu**. Pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā nozīmīgs fokuss ir ticis vērsts uz latviešu valodu, piemēram, pilnīga pāreja uz mācībām latviešu valodā. Tāpat daudzskaitlīgā Ukrainas civiliedzīvotāju ieceļošana Latvijā parādīja valsts spēju nodrošināt nepieciešamo atbalstu integrācijas aspektā, nodrošinot latviešu valodas kursus, kas var kalpot kā labo piemēru turpmākā atbalsta nodrošināšanai arī citiem jauniebraucējiem. Tāpat saistībā gan ar Covid-19 pandēmijas ierobežojumiem, gan Ukrainas civiliedzīvotāju ieceļošanu Latvijā bija vērojama pozitīva attieksme attiecībā uz saliedētas sabiedrības aktivitātēm, piemēram, organizējot brīvprātīgo darbu, kā arī vācot ziedojumus.

Savukārt kā kavējošo faktoru, kas ietekmējis Pamatnostādņu īstenošanu, iesaistītās puses norāda arī **valsts valodas apguves jomas nepilnības**. Valsts līmenī nav izveidota vienota, koordinēta valodas mācīšanas sistēma ar pietiekamu kursu pieejamību un skaidru finansēšanas modeli. Bezmaksas kursu pieejamība ir ierobežota, tas kavē valodas padziļinātu apguvi un līdz ar to arī pilnvērtīgāku jauniebraucēju integrāciju sabiedrībā. Tas savukārt ir saistīts ar **migrācijas pieaugumu un tā radītajiem izaicinājumiem**. Patvēruma meklētāju skaita palielināšanās radījusi spiedienu uz integrācijas sistēmu, vienlaikus pieaugot arī sabiedrības nedrošībai un aizspriedumiem.

Būtiski izaicinājumi saglabājas arī **publiskās komunikācijas jomā**. Līdzšinējā pieeja, kas paredzēja atsevišķu informatīvo telpu mazākumtautībām, nav devusi gaidītos rezultātus, īpaši pēc Krievijas kara Ukrainā, kad attieksme pret krievu valodas izmantošanu būtiski mainījās. Daļa sabiedrības turpina dzīvot citā kultūrtelpā, patērējot Krievijas propagandas kanālu radīto saturu. Tas kopumā apgrūtina vienojošas informatīvās telpas attīstību.

“Iepriekš politika bija virzīta uz īpašas informatīvās telpas radīšanu mazākumtautībām, biežāk krievu valodā. Bet līdz ar kara sākumu redzējums mainījās – integrācija tādā veidā nenotiek.” (Intervija nr. I1)

Jānorāda, ka arī Latvijas mediju politikas pamatnostādnes 2024.–2027. gadam 1. rīcības virziena “Stipra Latvijas mediju vide un informatīvā telpa” viens no mērķiem ir mediju saturā vairāk uzrunāt Latvijā dzīvojošās mazākumtautības latviešu valodā, lai, cita starpā, veicinātu viņu piederības sajūtu Latvijai, iekļaujošas sabiedrības veidošanos un veicinātu vienotas, nevis divkopienu, sabiedrības pastāvēšanu.

Pamatnostādņu īstenošanu būtiski ietekmējuši vairāki savstarpēji saistīti faktori. Galvenais kavējošais faktors ir cilvēkresursu un finanšu resursu trūkums – finansējums ir fragmentārs, īslaicīgs un atkarīgs no ES fondu vai ārvalstu instrumentu pieejamības, rezultātā aktivitātes tiek pakārtotas pieejamajam finansējumam, nevis sabiedrības reālajām vajadzībām, un atsevišķos gadījumos finansējuma nepiešķiršanas dēļ pasākumi nav tikuši īstenoti. Papildu izaicinājumi ir attīstības plānošanas sistēmas ierobežotā spēja pielāgoties mainīgajai ģeopolitiskajai situācijai (Covid-19, Krievijas karš Ukrainā, imigrācijas pieaugums), valsts valodas apguves sistēmas nepilnības – trūkst vienotas, koordinētas sistēmas ar pietiekamu bezmaksas kursu pieejamību un skaidru finansēšanas modeli. Vienlaikus ģeopolitiskie notikumi ir parādījuši saliedētības politikas veidotāju spēju un prasmes adekvāti reaģēt uz ārkārtas apstākļiem – pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā pastiprināts fokuss uz latviešu valodas nozīmi sabiedrībā, Ukrainas civiliedzīvotāju ieceļošana parādīja valsts spēju nodrošināt integrācijas atbalstu, kas var kalpot par labu piemēru turpmāk, kā arī gan Covid-19, gan kara kontekstā vērojama pozitīva sabiedrības saliedēšanās – brīvprātīgais darbs un ziedojumu vākšana.

3.2. Līdzšinējās politikas novērtējums

Uzdevumi:

- Novērtēt, vai atbilstoši Pamatnostādnēm īstenotā politika ir bijusi mērķtiecīga, risinot saliedētas sabiedrības politikas izaicinājumus un izteikt prognozes par turpmākajiem saliedētas sabiedrības politikas izaicinājumiem.
- Novērtēt, vai kādas no mērķa grupām vai no politikas virzieniem būtu pārskatāmi, piemēram, bet ne tikai – atbalsts pilsoniskās sabiedrības attīstības veicināšanai, trešo valstu pilsoņu iekļaušanās veicināšana.
- Novērtēt Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības īstenošanas uzraudzības padomes pamatnostādņu īstenošanas uzraudzības padomes darbību, pildot tās funkcijas Pamatnostādņu mērķu sasniegšanā, tostarp, vai tās sastāvs būtu paplašināms vai sašaurināms.

Izvērtējot Pamatnostādņu īstenošanas pieredzi, iesaistīto pušu intervijas liecina, ka politika iespēju robežās ir bijusi mērķtiecīga un īstenota vairākos virzienos, kas Pamatnostādņu sagatavošanas brīdī ir bijušas aktuālas. Virzība uz mērķi ir notikusi, taču tā ir bijusi lēnāka nekā tika plānots, ko daļēji ir ietekmējuši arī ārējie kavējošie faktori (detalizētāk skaidrots 3.1. nodaļā).

Līdzatbildīgo iestāžu pārstāvji, kā arī Padomes locekļi intervijās norāda, ka **politika ir bijusi sadrumstalota un fragmentāra**, ņemot vērā, ka saliedētība un pilsoniskā aktivitāte ir horizontāla politika, kuru īsteno vairākas institūcijas.

“Domājot par mērķa sasniegšanu, ir labai sadarbībai jābūt ar citiem resoriem. Un arī citiem resoriem jābūt labiem rezultātiem viņu politikās. Diez vai piederīgs jutīsies cilvēks, kuram klājas grūti un kurš ir attālināts.” (Intervija nr. I6)

Attiecībā uz fragmentārumu, kas veidojas politikas horizontālās pieejas rezultātā, iesaistīto pušu viedokļi dalās. No vienas puses horizontāla pieeja rada priekšstatu, ka nav vienas konkrētas institūcijas, kas uzraudzītu šos jautājumus, līdz ar to politikas ieviešana ir atkarīga no atsevišķām institūcijām un viņu ieinteresētību īstenot pasākumus, kas ir vērsti uz saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības veidošanu. Papildus tam Pamatnostādnēs iekļautās tēmas jau tiek atspoguļotas citu jomu pamatnostādnēm, piemēram, Valsts valodas politikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam vai Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2022.-2027. gadam, radot priekšstatu, ka

ir vairāki plānošanas dokumenti, kas ir vērsti uz vieniem un tiem pašiem uzdevumiem. Sadrumstalotība kā jomas problēma, kas kavē mērķtiecīgāku politikas ieviešanu, tika norādīta Valsts kontroles revīzijas ziņojumā “Saliedētas sabiedrības politika – neskaidra un nekoordinēta”.⁴⁶

Taču no otras puses horizontālais princips ir būtiski nepieciešams, lai nodrošinātu to, ka saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jautājumi tiek atspoguļoti arī citās jomās. Attiecīgi viena nozare nav spējīga risināt saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jautājumus, tas ir jādara ciešā sadarbībā arī ar citu politiku jomām.

“Ja latviešu valoda būtu tikai latviešu valodas pamatnostādnēs, tad vairums finansējuma aspektu būtu iekļauti tradicionālās lingvistikas programmās. Tas palīdz izlīdzināt ministriju fokusu.” (Intervija nr. G1)

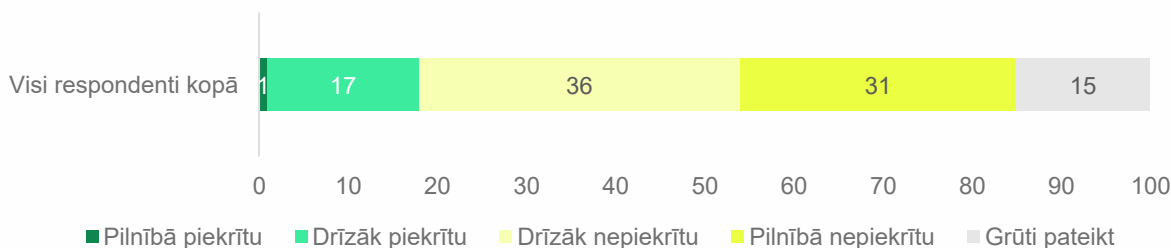
Arī **elastības trūkums un birokrātiskie ierobežojumi**, kas ir saistīti ar Pamatnostādņu ieviešanu, ierobežo to mērķtiecīgāku īstenošanu. Pamatnostādnes kā attīstības plānošanas dokuments nav pietiekami elastīgs, lai spētu operatīvi reaģēt uz aktuālākajām problēmām, piemēram, pielāgojot uzsvarus plānošanas dokumentā un īstenojot tādus pasākumus, kas pietiekami ātri risinātu konkrētās situācijas. Lai gan viens no instrumentiem, kā reaģēt uz neplānotām krīzes situācijām, ir Pamatnostādņu Plāni, jaunu pasākumu iekļaušana tajos ir sarežģīta un laikietilpīga. Rezultātā politika spēj risināt tos jautājumus, kas ir bijuši aktuāli Pamatnostādņu izstrādes brīdī, taču nespēj operatīvi reaģēt uz krīzes situācijām.

Mērķtiecīgāku politikas īstenošanu ierobežo arī tas, ka Plānos iekļautie pasākumi lielākoties tiek īstenoti, izmantojot esošos resursus, tai skaitā finansējumu un esošās aktivitātes. Tas savukārt ierobežo iespējas veidot un īstenot jaunu pasākumus, kā arī samazina iespējas attīstīt starpinstitutionālās aktivitātes.

“Katrs pievelk klāt savas aktivitātes un trūkst kaut kā grandiozākā, vienojošāka. Darbs tiek koordinēts, bet katrs uzņemas atbildību tikai par savām aktivitātēm un bieži neredz, kā tās aktivitātes iekļaujas lielajā plānā.” (Intervija nr. I26)

Savukārt lielākā daļa aptaujāto iedzīvotāju (67 %), atbildot uz jautājumu, vai sabiedrība kopumā pēdējo piecu gadu laikā ir kļuvusi saliedētāka, norāda, ka drīzāk vai pilnībā nepiekrīt šādam apgalvojumam (Attēls nr. 2).

Attēls nr. 2. Respondentu atbildes jautājumā “Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat zemāk norādītajiem apgalvojumiem par izmaiņām pēdējo 5 gadu laikā: Latvijas sabiedrība ir kļuvusi saliedētāka”, %

⁴⁶ Valsts kontrole. (2025). Revīzijas ziņojums. Vai politika sabiedrības saliedētības jomā tiek mērķtiecīgi plānota un īstenota? <Saite>

Iesaistītās puses intervijās identificē **vairākus izaicinājumus**, kas būtu jāņem vērā gan turpinot ieviest Pamatnostādnes, gan gatavojot nākamās attīstības plānošanas dokumentus, kas ietvers sabiedrības saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jomas. Vienlaikus ir jāuzsver, ka izaicinājumi, kas jau šobrīd ir atspoguļoti Pamatnostādnēs, būs aktuāli arī turpmāk.

Informācijas telpas drošība un sabiedrības uzticēšanās medijiem

Īpaši būtiski būs izaicinājumi, kas saistīti ar **informācijas telpas fragmentāciju un dezinformācijas izplatību**. Daļa Latvijas sabiedrības turpina dzīvot Krievijas kontrolēto mediju telpā, patērējot saturu, kas ietver arī manipulatīvu vai naidīgu informāciju.⁴⁷ Tāpat **sociālo mediju pieaugošā ietekme** nostāda tradicionālos medijus jaunu izaicinājumu priekšā – nepieciešamība pielāgoties digitālajai videi, radīt kvalitatīvu un daudzveidīgu saturu latviešu valodā, lai noturētu auditorijas uzmanību un uzticību.

Sabiedrības polarizācija un uzticēšanās krīze

Jomu pārstāvji intervijās norāda, ka sabiedrībā kopumā turpina pieaugt etniskā spriedze – agresija un savstarpēja noslēgtība, ko pastiprina valodas jautājumi, atšķirīgi skatījumi uz vēsturi un identitāti, kā arī migrācijas izaicinājumi. Izaicinājumi primāri ir saistīti ar ideoloģisko polarizāciju, kas vērojama starp dažādām sociālajām grupām, arī etniskā un lingvistiskā polarizācija kavē kopīgas pilsoniskās telpas veidošanu, kā arī politiskās un sociālās šķelšanās pastiprināšanās ir problēma, kas ir saistīta arī ar ģeopolitiskajiem izaicinājumiem. Līdz ar to viens no turpmākajiem izaicinājumiem būs nodrošināt latviešu valodas stiprināšanu izglītības vidē tā, lai skolēni, kuriem latviešu valoda nav dzimtā, varētu sekmīgi iekļauties latviskā mācību un sociālajā vidē, vienlaikus saglabājot šīs vides kvalitāti un novēršot risku, ka straujš skolēnu skaits pieaugums ar nepietiekamām valodas zināšanām negatīvi ietekmē mācību procesu un kopējo saliedētību. To būtu svarīgi iekļaut arī izglītības jomas plānošanas dokumentos, kas skar izglītības vidi, ņemot vērā, ka Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam viens no identificētajiem izaicinājumiem un risināmajiem jautājumiem ir nepietiekami iekļaujoša un emocionāli droša vide izglītības iestādēs.⁴⁸

Savukārt saistībā ar migrācijas aspektiem, viens no izaicinājumiem ir saistīts arī ar to, ka pastāv stereotipi un aizspriedumi, kas var veicināt diskrimināciju, konfliktus un marginalizāciju. Līdz ar to ir jāturpina īstenot izglītojošus un informatīvus pasākumus, kas ir mērķēti vietējai/ uzņemšanai sabiedrībai.

Sabiedrības neformālā iesaiste un aktivitāte

Ar vien pieaugoša nozīme sabiedrības saliedētības un pilsoniskās aktivitātes veicināšanā ir neformālajai sabiedrības iesaistei, jo īpaši apkaimju un vietējo kopienu attīstībai. NVO sektora pārstāvji norāda, ka tieši šī dimensija piedāvā plašākas iespējas iesaistīt lielāku daļu sabiedrības, jo kopienu darbības pamatā ir kopīgs mērķis, nevis tautības vai etniskās piederības aspekts. Arī LPA organizētajā

⁴⁷ Kaprāns, M., Žabko, O., Juzefovičs, J., Tetarenko-Supe, A., Mieriņa, I. (2025). Latvijas rusofono iedzīvotāju ģeopolitiskie priekšstati, pilsoniskā līdzdalība un mediju lietošana. <[Saite](#)>

⁴⁸ Ministru kabineta 2021. gada 22. jūnija rīkojums Nr. 436 "Par Izglītības attīstības pamatnostādnēm 2021.–2027. gadam". <[Saite](#)>

diskusijā par programmas “Aktīvo iedzīvotāju fonds” pieredzi un nākotnes izaicinājumiem tika uzsvērtā nepieciešamība mērķtiecīgi stiprināt kopienas, īpaši reģionos, tādējādi vienlaicīgi vairojot iedzīvotāju savstarpējo uzticēšanos, sadarbību un piederības sajūtu gan kopienai, gan valstij.⁴⁹

Līdz ar to viens no būtiskākajiem izaicinājumiem ir atrast vietu neformālajai iesaistei kopējā politikas sistēmā, vienlaikus nodrošinot tās identificēšanu, atbalstu un monitoringu, lai vietējo kopienu līmeņa iniciatīvas kļūtu par stabilu pamatu sabiedrības saliedētības stiprināšanā.

Pilsoniskās sabiedrības kapacitāte un finansējuma jautājumi

Nozīmīgs izaicinājums ir pilsoniskās sabiedrības ilgtspējīga darbība, īpaši ņemot vērā finanšu taupības pasākumus publiskajā sektorā. NVO sektors, kas iepriekš tika uzskatīts par pašsaprotamu partneri sabiedrības saliedēšanā, šobrīd saskaras ar resursu trūkumu un nepieciešamību pielāgoties jauniem apstākļiem. Līdz ar to tuvāko gadu laikā būs jāspēj fokusēti strādāt uz mērķu sasniegšanu bez papildu finansējuma situācijās, kur trūkst elastības pielāgot finanšu resursus, piemēram, pārliekot finansējuma avotus.

Attiecībā uz **mērķa grupu un attiecīgi arī politikas virzienu pārskatīšanu** atsevišķi iesaistīto pušu pārstāvji norāda, ka šobrīd Pamatnostādnēs netiek īstenoti pasākumi, kas būtu vērsti uz **sociālās atstumtības riskam pakļautajām personām un personām ar funkcionāliem traucējumiem**. Lai gan sociālā saliedētība pētniecībā raksturo sabiedrības saliedētības pakāpi, ietverot sociālās attiecības, piederības sajūtu un orientāciju uz kopējo labumu⁵⁰, Pamatnostādņu praktiskā īstenošana ne vienmēr skaidri atspoguļo šīs dimensijas attiecībā uz dažādām sabiedrības grupām. Vienlaikus jāuzsver Pamatnostādņu horizontālā pieeja, ņemot vērā, ka jautājumi, kas skar abas šīs mērķa grupas, primāri tiek risināti LM politikas plānošanas dokumentu ietvaros. Šobrīd abas mērķa grupas atrodas ārpus Pamatnostādņu aktivitāšu redzesloka vai par tām nav pietiekami daudz informācija, lai gan šo grupu pilnvērtīga iesaiste sabiedrības procesos ir svarīga sociālās saliedētības stiprināšanai.

“Vissarežģītāk ir domāt par sociālajam riskam atstumtajām personām. Vai kāds domā par to, lai sociāli atstumto personu loks var apmeklēt pasākumus? Tikai Labklājības ministrija runā par šo grupu.” (Intervija nr. 122)

Kā uzsver NVO sektora pārstāvis, atšķirīgā sociālekonomiskā situācija valstī, rada netaisnības sajūtu to iedzīvotāju vidū, kuru finansiālie resursi ir ierobežoti. Tas savukārt ietekmē iedzīvotāju piederības sajūtas veidošanos sabiedrībai.

“Būtu nepieciešams runāt ar cilvēku ar funkcionāliem traucējumiem iekļaušanu šajos plānos. Šie jautājumi tiek izskatīti arī Labklājības ministrijā, bet šie demokrātiskie jautājumi tur ir otršķirīgi.” (Intervija nr. 11)

Pamatnostādņu Plānu ietvaros nav iekļauti pasākumi, kas būtu tieši mērķēti personām ar funkcionāliem traucējumiem. Kā norādīts LM Plānā personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju

⁴⁹ Active Citizens Fund. (2025). Apkopoti Latvijas demokrātijas un pilsoniskās sabiedrības izaicinājumi un to risinājumi nākamajai piecgadei. <[Saite](#)>

⁵⁰ Schiefer, D., van der Noll, J. (2017). The essentials of social cohesion: A literature review. Social Indicators Research, 132(2), 579–603.

veicināšanai 2021.–2023. gadam, mērķa grupa tiek ietverta tādu pasākumu īstenošanā, kas saistīti ar iedzīvotāju izpratni par sabiedrības daudzveidību, mazinot negatīvos stereotipus balstītu attieksmi pret dažādām sabiedrības grupām.⁵¹ Vienlaikus minētajās pamatnostādnēs ir īstenots viens pasākums 5. rīcības virziena “Stereotipu un aizspriedumu mazināšana par invaliditātes jautājumiem” ietvaros – 5.6. pasākums “Iesaistīt sabiedrību ar invaliditāti saistītu jautājumu apspriešanā un stereotipu mazināšanā” – organizējot tematiskās diskusijas.⁵²

Vēl viena mērķa grupa, kas Pamatnostādņu izstrādes brīdī nav bijusi pietiekami aktualizēta, ir **ārvalstu studenti**. Jāuzsver, ka Pamatnostādnes tika apstiprinātas laikā, kad Covid-19 ierobežojumu dēļ bija mazināta ārvalstu studentu mobilitāte. Piemēram, 2020. gadā ārvalstu studentu skaits bija 9 371, savukārt 2024. gadā 11 542, pieaugot par aptuveni 23 % piecu gadu laikā. Arī ārvalstu studentu valstiskā izcelsme ir dažāda, piemēram, 2024. gadā lielākais īpatsvars studentu bija no tādām valstīm kā Indija, Uzbekistāna, Zviedrija, Ukraina un Vācija.⁵³ Kā norāda iesaistīto pušu pārstāvji, valstī šobrīd nav skaidras stratēģijas par to, vai mērķis ir ārvalstu studentus pēc studiju beigšanas mudināt atgriezties dzimtajā zemē, vai tomēr mērķis būtu šos studentus izmantot kā resursu un censties integrēt Latvijas sabiedrībā. Šī neskaidrība skar vairākus aspektus – studentiem jānodrošina iespēja sasniegt valsts valodas prasmes noteiktā līmenī, kā arī jāorganizē integrācijas pasākumi, it īpaši tiem, kuru izcelsmes valstīs demokrātiskās vērtības atšķiras no Latvijas. Vienlaikus būtiski ir izvērtēt Latvijas sabiedrības spēju uzņemt un integrēt šos studentus, lai viņi varētu pilnvērtīgi iesaistīties vietējā kopienā, akadēmiskajā vidē un darba tirgū. Neskaidra stratēģija šajā jomā rada risku, ka integrācijas process būs nepilnīgs.

“Viena no tēmām, kas nebija iezīmējusies – ārvalstu studenti no trešajām valstīm.

Pamatnostādnes tika izstrādātas Covid laikā un mobilitāte bija ierobežota. [...] Un apjoms kādā līmenī valoda jāzina, un kā uztveram studentus – izglītojam un lai pēc iespējas ātrāk dodas prom, un otrs, ka studenti paliek un ir resurss uz vietas. Un no tā atkarīgs kādā līmenī mācīta latviešu valoda un trešās pasaules valstīm arī demokrātiskās vērtības. Redzam, ka [ārvalstu studentiem] ir problēmas integrēties darba tirgū un ir sajūta, ka rasistiski incidenti ir vairāk kā pirms dažiem gadiem.” (Intervija nr. G2)

Saistībā ar jauniebraucējiem viens no pārskatāmiem jautājumiem ir saistīts ar **latviešu valodas un integrācijas pasākumu, tai skaitā arī kultūrorientācijas kursu īstenošanu**. Līdzīgi kā tas tika norādīts Plāna 2022.–2023. izvērtējumā, trūkums ir šo pasākumu sadrumstalotā un fragmentārā īstenošana. Pasākumi galvenokārt tiek īstenoti balstoties uz ārējo finansējumu un iepriekš noteiktā apjomā.⁵⁴ Līdz ar to veidojas kursu nepieejamība, jo piedāvājums ir mazāks nekā pieprasījums, tāpat veidojas pārrāvumi pasākumu pēctecīgā nodrošināšanā un tas īpaši negatīvi atsaucas uz tiem jauniebraucējiem, kuri ir pārejas procesā starp dažādiem valodas zināšanu līmeņiem.

“Vajag palīdzēt cilvēkam uzturēt valodas apguvi no A1 uz augšu. Ja ir pārrāvums, tad tā ir izmesta nauda. [...] Vajadzētu cilvēkam zināt, ka būs valsts atbalsts regulārs, piemēram, pusgadu.” (Intervija nr. I9)

⁵¹ Ministru kabineta 2021. gada 17. augusta rīkojums Nr. 577 "Par Plānu personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam". <[Saite](#)>

⁵² Turpat

⁵³ Izglītības un zinātnes ministrija. (2024). Pārskats par Latvijas augstāko izglītību 2024. gadā. Galvenie statistikas dati. <[Saite](#)>

⁵⁴ Iekšlietu ministrija, SIA “Civitta Latvija”. (2025). ES Iekšējās drošības fonda un Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda 2014.–2020. gada plānošanas perioda nacionālo programmu pēcpārbaudes ietekmes (ex-post) izvērtējums.

Vēl joprojām latviešu valodas kursus jauniebraucējiem piedāvā vairākas institūcijas, piemēram, SIF, NVA, kā arī pašvaldības. Lai arī kopumā mērķa grupas dažādām iestādēm var atšķirties, piemēram, starptautiskās palīdzības meklētāji vai Ukrainas civiliedzīvotāji, tomēr, kā intervijā norāda izglītības jomas speciālists, būtiska problēma ir bijusi tā, ka kvalitāte nav tikusi kontrolēta un nav tikuši veikti nepieciešamie diagnosticējošie pasākumi. Jāpiemin, ka arī IZM Informatīvajā ziņojumā “Valsts valodas politikas pamatnostādņu 2021. – 2027. gadam starpposma un plāna 2022. – 2023. gadam īstenošanas novērtējums” viens no aspektiem, kam turpmāk ir jāpievērš lielāka uzmanība, ir valsts valodas apguve jauniebraucējiem.⁵⁵ Tā ietvaros šobrīd notiek darbs pie vienotas valodas mācību sistēmas pieaugušajiem izveides.

Attiecībā uz Pamatnostādņu pārskatīšanu vairākas ar latviešu valodas jomu saistītās ieinteresētās puses norāda, ka integrācijas veicināšanā svarīga nav tikai formāla pieeja, piemēram, latviešu valodas apguveursos, bet arī nepieciešams meklēt inovatīvākus un saistošākus veidus, kā vienlaikus apgūt valodu un veicināt iekļaušanos sabiedrībā. Kā pozitīvi piemēri minamas bibliotēkas, piemēram, Ogrē un Salaspilī, kur bibliotekāri rīko valodas klubus vai valodas kafejnīcas. Salaspilī šādi pasākumi notiek reizi nedēļā, un tajos cita starpā aktīvi piedalās arī rusofonie seniori, kas cenšas apgūt latviešu valodu. Šajos klubos tēmas aptver gan Latvijas vēsturi, gan ikdienas situācijas, kas palīdz dalībniekiem mācīties valodu praktiski. Šāda neformāla, sociāli orientēta pieeja demonstrē, ka praktiska iesaiste un kopienas aktivitātes var būt nozīmīgs instruments gan valodas apguvei, gan sabiedrības saliedētības veicināšanai.

Saistībā ar sabiedrības iekļaušanās veicināšanas atbalsta pasākumu nodrošināšanu uzsvērtā tiek nepieciešamība vairāk nodrošināt kursus ne tikai jauniebraucējiem, bet arī tiem Latvijā dzīvojošajiem iedzīvotājiem, kas ikdienā nelieto latviešu valodu. Kā min intervētie speciālisti, šobrīd lielākā kursu pieejamība ir nodrošināta ukraiņu civiliedzīvotājiem, kuri atbalstu var saņemt no vairākiem avotiem.

“Ļoti daudz nodarbojamies ar jauniebraucēju integrāciju, bet ko neredzu pamatnostādņēs, kā mēs varētu integrēt tos ilgstoši dzīvojošos Latvijā.” (Intervija nr. I23)

Viena no šādām mērķa grupām ir **rusofonie Latvijas iedzīvotāji** jeb tā Latvijas iedzīvotāju daļa, kuri krievu valodu uzskatu par savu dzimto valodu. Lai gan pastāv vairāki ierobežojumi un iniciatīvas, kam būtu jāmazina krievu valodas lietošana publiskajā telpā, trūkst sistemātisku un mērķtiecīgu pasākumu šīs mērķa grupas iekļaušanās veicināšanai latviskajā kultūrtelpā, stiprinot saliedētību. NVO sektora pārstāvji un integrācijas jomas eksperti uzsver, ka šobrīd nav skaidrs, kā strādāt ar šo mērķa grupu, un tās aktīvāka iesaiste tiek bieži ignorēta. Pastāvošais valodas un komunikācijas naratīvs vairāk uzsver krievu valodas nelietošanu nekā latviešu valodas apguves atbalstu, radot situāciju, kurā iniciatīvas tiek uztvertas kā asimilācijas centieni, nevis kā iekļaušanās un saliedētības veicināšanas mehānisms.

Papildus intervijās tiek norādīts, ka rusofonie Latvijas iedzīvotāji netiek definēti kā pamatgrupa, ar kuru valsts politikā mērķtiecīgi jāstrādā, īpaši ņemot vērā valsts institūciju ierobežojumus lietot krievu valodu vai organizēt pasākumus šai grupai. Šī situācija rada nepilnīgu sabiedrības saliedētību un palielina iespējamās etniskās spriedzes risku. Līdz ar to ir būtiski pārskatīt valodas politikas naratīvus, tā, lai akcentētu latviešu valodas apguves atbalstu un pozitīvu iekļaušanās un

⁵⁵ Izglītības un zinātnes ministrija. (2025). Informatīvais ziņojums “Valsts valodas politikas pamatnostādņu 2021. – 2027. gadam starpposma un plāna 2022. – 2023. gadam īstenošanas novērtējums”

saliedētības pieredzi, vienlaikus veidojot sabiedrības kopības sajūtu un izvairoties no šķelšanās sekām.

Papildus tam NVO sektora pārstāvji norāda, ka līdz šim īstenotās politikas ietvaros uzsvars ir likts uz tiešu atbalstu mazākumtautību biedrībām, stiprinot to kapacitāti. Taču šobrīd svarīgi šo atbalstu īstenot jau nākamajā līmenī un **nodrošināt sadarbības projektus, kur satiekas mazākumtautības ar latviešiem**. Tādā veidā veicinot mazākumtautību saliedētību un iekļaušanos, kā arī izglītojot vietējo sabiedrību un veicinot augstāku toleranci pret dažādām etniskajām grupām, kas ir daļa no sabiedrības. Vienlaikus jāpiemin, ka gan Plānā 2022.-2023., gan Plānā 2024.-2027. 3.2. uzdevuma ietvaros tika plānots pasākums “Ģimeņu sadarbības programma latviešu, mazākumtautību un ārvalstu pilsoņu bērniem un jauniešiem”, ko līdz 2024. gadam vēl nebija izdevies īstenot.

Līdzīgi intervētie speciālisti norādīja, ka šobrīd trūkst tādu pasākumu, kas vērsti uz latviešu sabiedrību kā uzņemošo pusi. Politikas aktivitātes galvenokārt ir vērstas uz jauniebraucēju integrāciju, taču nepietiekami tiek ņemta vērā sabiedrības gatavība pieņemt daudzveidību un dažādību. Tas ir būtiski saliedētas sabiedrības veidošanā, jo integrācijas panākumi ir cieši saistīti ar to, cik labi vietējā sabiedrība spēj iesaistīties, atbalstīt un pieņemt dažādu sabiedrības grupu dalību kopienā.

“Iespējams, Pamatnostādnēs vajadzētu veidot izmaiņas attiecībā uz to, kā mums pašiem kļūt pieņemošākiem. Strādāt ar latviešu sabiedrību kā uzņemošo sabiedrību – redzam sevi, viņus un nejutamies kopīgi ar viņiem.” (Intervija nr. I26)

Uzņemošajai sabiedrībai ir būtiski pieņemt imigrantus, lai veicinātu sociālo saliedētību un ekonomisko stabilitāti. Kad imigranti tiek efektīvi integrēti, viņi sniedz pozitīvu ieguldījumu vietējā ekonomikā, palīdz mazināt depopulācijas tendences un veicina kopienas sociokulturālo daudzveidību.^{56,57} Ja imigranti netiek pieņemti un veidojas izolētas kopienas, var rasties vairākas nelabvēlīgas sociālās sekas. Telpiskā segregācija var izraisīt sociālo anomiju, kavēt sociālo integrāciju un radīt strukturālu ekonomisko un sociālo nelīdzsvarotību.⁵⁸

Sabiedrības saliedētības un pilsoniskās aktivitātes politika ir bijusi mērķtiecīga, taču sadrumstalota un lēnāka nekā plānots, ko pastiprina horizontālās pieejas radītā fragmentācija starp dažādu ministriju politikām un trūkstošā augstāka līmeņa uzraudzības struktūra. Būtiski ierobežojoši faktori ir Pamatnostādņu zema elastība reaģēt uz jaunām problēmām un krīzēm, kā arī tas, ka pasākumi lielākoties tiek īstenoti esošo resursu un finansējuma ietvaros bez iespējas veidot jaunas, starpinstitucionālās iniciatīvas. Svarīgi atzīmēt, ka politika ir bijusi fragmentāra, nevis sistemātiska.

Turpmāk kritiski svarīgi būs risināt vairākus sarežģītus izaicinājumus: informācijas telpas fragmentācijas un dezinformācijas draudus, jo daļa sabiedrības turpina patērēt dezinformējošu saturu; pieaugošo etnisko spriedzi un polarizāciju, ko pastiprina valodas jautājumi, atšķirīgi vēstures skatījumi un imigrācija; apkaimju un lokālo kopienu neformālās iesaistes stiprināšanu kā platformu saliedētībai; NVO sektora ilgtspējas nodrošināšanu finanšu taupības apstākļos.

⁵⁶ Zahl-Thanem, A., Haugen, M. (2019). Attitudes Toward Immigrants in Rural Norway. A Rural-Urban Comparison. *Sociologia Ruralis*.

⁵⁷ Choi, S., Song, J., Kwon, D., Kim, B. H. S. (2024). Population decline and public attitudes toward multicultural immigration policies in South Korea. *Population, Space and Place*, 30, e2788.

⁵⁸ Schulze-Böing, M. (2017). Openness and realism: Perspectives on local integration politics [Offenheit und Realismus: Perspektiven kommunaler Integrationspolitik]. *Sozialer Fortschritt*, 66 (11), pp. 789 - 812

Attiecībā uz turpmāku politikas īstenošanu nepieciešams pārskatīt īstenotās aktivitātes, papildu uzmanību pievēršot tām mērķa grupām, kas līdz šim ir nepietiekami iekļautas Pamatnostādnēs un Plānos – sociālās atstumtības riskam pakļautās personās, personas ar funkcionāliem traucējumiem, kā arī ārvalstu studentu skaita pieaugums, kam cita starpā trūkst skaidras integrācijas stratēģijas. Uzsverot, ka ir nepieciešama lielāka citu resoru, piemēram, LM un IZM iesaiste šos jautājumus aktualizēt savu attīstības plānošanas dokumentu ietvaros. Būtisks trūkums ir arī sadrumstalotā un nepietiekamā latviešu valodas un integrācijas pasākumu nodrošināšana jauniebraucējiem, kur ir vāja kvalitātes kontrole un pēctecība.

Pārskatāms aspekts ir nepieciešamība mainīt pieeju attiecībā uz dažādu sabiedrības grupu iekļaušanos un saliedētību – pāriet no šauras fokusēšanās uz jauniebraucējiem uz līdzsvarotāku stratēģiju, kas ietver gan latviešu sabiedrības kā uzņemošās puses sagatavošanu pieņemt dažādību, gan sadarbības projektus starp dažādām etniskajām grupām, kā arī ilgstoši dzīvojošo rusofono iedzīvotāju iesaisti, tai skaitā arī informētību par latviešu valodas nepieciešamību pozitīvākā komunikācijā kā tas ir darīts līdz šim.

Uzraudzības padome

Pamatnostādņu ietvaros atbilstoši 2021. gada 21. decembra MK noteikumiem nr. 851⁵⁹ Padomei ir divas funkcijas:

- Veicināt vienotas valsts politikas izstrādi un īstenošanu sabiedrības integrācijas jomā saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstībai.
- Veicināt valsts pārvaldes un citu iesaistīto institūciju sadarbību pamatnostādņu rīcības virzienu apakšmērķu sasniegšanā.

Padomes uzdevumi ir saistīti ar Pamatnostādņu īstenošanas uzraudzību, progresa izvērtēšanu, problēmu identificēšanu, kā arī priekšlikumu sniegšanu par nepieciešamo finansējumu politikas īstenošanai.

Padomes sastāvs ir daudzveidīgs, tajā pārstāvētas valsts pārvaldes institūcijas, mediju sektors, pašvaldības, augstākās izglītības un pētniecības institūcijas, kā arī NVO.⁶⁰ Vienlaikus jāpiemin, ka, reaģējot uz Valsts kontroles ieteikumiem⁶¹, 2025. gadā Padomes sastāvs tika mainīts, iekļaujot augstāka amata institūciju darbiniekus.

Padomes darbības un funkciju izpildes vērtējums atšķiras atkarībā no locekļa skatījuma. KM, kā Pamatnostādņu koordinējošā institūcija, Padomi saredz kā vietu, kur validēt plānotos projektus, tai skaitā tos, kas nav iekļauti Pamatnostādņu aktuālajā Plānā, un izvērtēt īstenotās un plānotās aktivitātes, nosakot to atbilstību un saskanību ar politikas mērķim un paredzētajām darbībām.

Daļa Padomes locekļu norāda, ka šī brīža Padomes formāts un darbība ir apmierinoša. Būtisks ieguvums ir tas, ka Padome darbojas kā informācijas punkts, kur institūciju pārstāvjiem ir iespēja uzzināt, kā saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jautājumi tiek risināti citās jomās, un diskutēt par īstenotajiem pasākumiem. Vienlaikus atsevišķi locekļi Padomi uztver drīzāk kā atskaites platformu par paveikto.

⁵⁹ Ministru kabineta 2021. gada 21. decembra noteikumi Nr. 851 "Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņu īstenošanas uzraudzības padomes nolikums". <[Saite](#)>

⁶⁰ Ministru kabineta 2021. gada 21. decembra noteikumi Nr. 851 "Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības attīstības pamatnostādņu īstenošanas uzraudzības padomes nolikums". <[Saite](#)>

⁶¹ Valsts kontrole. (2025). Revīzijas ziņojums. Vai politika sabiedrības saliedētības jomā tiek mērķtiecīgi plānota un īstenota? <[Saite](#)>

“Diskusijas ir vērtīgas, it īpaši Kultūras ministrijai, kas tur šo jautājumu. Labi, ka piedalās arī ministre. Viņa bija arī loceklis, kad bija arī NVO sektorā. Labi, ka ir aktīvs ministrs padomes vadībā, kam interesē šī tēma.” (Intervija nr. I24)

Vienlaikus Padomes locekļi norāda uz vairākām neskaidrībām, kas ir saistīts ar Padomes īstenošanu. Viens no biežāk minētajiem aspektiem ir iestāžu neizpratne par savu lomu Padomē, it īpaši tām institūcijām, kas nav līdzatbildīgas par Pamatnostādņu īstenošanu vai neveic konkrētus pasākumus Plānu ietvaros. No vienas puses, būtu vērtīgi ar institūciju pārstāvjiem detalizētāk pārrunāt to lomas un arī gaidas attiecībā uz darbību Padomē. No otras puses, šai pieejai ir vairāki ierobežojumi – būtiskākais ir tas, ka Padomes locekļi vienas institūcijas ietvaros mainās, līdz ar to netiek nodrošināta konsekvence.

Vairāki Padomes locekļi un arī Valsts kontrole savā revīzijas ziņojumā norāda, ka būtisks izaicinājums ir Padomes dalībnieku daudzskaitlīgums un zema aktivitāte. Rezultātā Padomes locekļi nepietiekami aktīvi iesaistās diskusijās un neiepazīstas ar dokumentiem, kas nosūtīti pirms sēdēm. Sadarbības grūtības pastiprina arī tas, ka Pamatnostādnes ir horizontālas – katra iesaistītā iestāde ir atbildīga par saviem uzdevumiem un savu kompetenci. Kā norāda atsevišķi Padomes locekļi, šī pieeja Padomes kontekstā rada grūtības koncentrēties uz kopējo mērķu sasniegšanu.

“Līdzīgi kā jebkurā organizācijā, kur ir dažādi dalībnieki, ir vērts kopīgi atgādināt, ko šeit runā. Ir labi, ja pārrunā. Uzraudzības padomes izaicinājums ir tas, ka cilvēki mainās, un tie nav tie paši cilvēki, kas bija izstrādes procesā. Un notikušas lielas pārmaiņas. Varbūt tā ir ikgadēja aktivitāte, kur atskatās, uz ko mēs ejam. Katram ir sava sadaļa un sava joma, kas ir labi – un tas veido to kopējo saliedētu sabiedrību. Būtu vērts atgādināt par lielo mērķi.” (Intervija nr. I7)

Papildus tam, daļa Padomes locekļu, kas ir iesaistīti arī citās padomēs, kas ir saistīti ar saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības tēmu klāstu, piemēram, SIF padome, Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padome, norāda uz to, ka daļēji informācija pārklājas. Un, iespējams, ir jāmeklē efektīvāki risinājumi, kā šo informāciju iekļaut arī Pamatnostādņu Padomē.

“Drīzāk jāskatās, kur lietas, pārklājas par daudz, piemēram ziņo memoranda padomei, SIF padomei. Dažas lietas tiek apstiprinātas jau tajās padomēs. Un atskaitīšanās šobrīd ir smagnēja.” (Intervija nr. G1)

Problemātika, ko uzsver vairāki Padomes locekļi, atspoguļo gan atšķirīgas izpratnes par Padomes funkcijām un uzdevumiem, gan nepietiekamu komunikāciju no KM kā iestādes, kas vada Padomi, attiecībā uz gaidām no locekļu iesaistes. Lai mazinātu interpretāciju un izpratnes trūkumu par Padomes darbību, būtu lietderīgi kādā no sēžu saturiem iekļaut savstarpēju diskusiju par Padomes locekļu lomu un gaidām attiecībā uz Pamatnostādņu īstenošanu. Tas potenciāli varētu veicināt ne tikai katra Padomes locekļa lomas skaidrāku apzināšanos, bet arī nodrošināt vienotāku pieeju darbībām, virzoties uz Pamatnostādņu kopējā mērķa sasniegšanu.

Viens no būtiskiem nepieciešamajiem uzlabojumiem, ko norāda vairāki Padomes locekļi, ir nepieciešamība Padomē detalizētāk pārrunāt un diskutēt par **sasniegto progresu attiecībā uz Pamatnostādņu un to Plānu īstenošanu**. Vairāku Padomes locekļu vērtējumā līdz šim tas nav darīts pietiekamā apmērā. Tas savukārt ļautu identificēt jomas vai nepieciešamās darbības, lai

potenciāli uzlabotu Pamatnostādņu un Plānu darbību, vai vismaz iesaistītās puses būtu informētas par būtiskākajiem kavējošajiem aspektiem.

“Gribētu reizi gadā saprast, kur esam, ko par to domājam, un ja neesam apmierināti, ko darām. Ja esi aktīvs, vari izmantot, un ir labi, ka ir tāda platforma.” (Intervija nr. 16)

Šajā aspektā papildu ir jāņem vērā arī iepriekš minētais, ko norāda vairākas iesaistītās puses – Pamatnostādnes un Plāni pēc būtības nav pietiekami elastīgi, lai ar to palīdzību ieviestu vajadzīgās izmaiņas un reaģētu uz problēmām. Taču Padomes locekļiem ir svarīgi sadarboties savā starpā un būt informētiem arī tajos gadījumos, ja ātrus risinājums kādā situācijā nav iespējams ieviest.

Līdzīgi arī atsevišķi Padomes locekļi norāda, lai nodrošinātu aktīvāku uzraudzības funkciju, noderīgi būtu **plānot Padomes darbu arī ilgākā laika termiņā**, definējot aptuvenās tēmas, kas konkrētā gada ietvaros būtu pārrunājamās, vienlaikus nodrošinot elastību iekļaut arī citas aktualitātes. Padomes locekļi novērtētu, ja kopumā Padomes darbs būtu ar skaidrākiem uzstādījumiem un formātu, mazinot sajūtu, ka katru reizi tiek diskutēts par savstarpēji nesaistītām lietām.

“Sajūta, ka drīzāk darba kārtībā tiek ielikts nesaprotamā izlasē izvēlēti jautājumi, kas nerada kopskata sajūtu, ka pārzina, kurš ko dara un vai virzās uz pamatnostādņu sasniegšanu. Piemēram, vakardienas skatījās divus projektus, bet tie nav ne plānā, ne pamatnostādņēs. [...] Tas nav tikai par to, kas ir dalībnieki, bet par to, kā mēs uzraugām un saprotam, kurš ko dara.”
(Intervija nr. 17)

Vienlaikus ir jāuzsver, ka Padomes locekļi, kuri Padomē darbojās arī pirms veiktajām izmaiņām 2025. gadā, norāda, ka iepriekš veiktās aktivitātes, kas saistītas ar lemlēmšanas procesu veikšanu, ir bijušas neskaidras. Tas īpaši izgaismojās situācijās, ja Padomē iestādi pārstāvēja, piemēram, eksperti, kas iestādes vārdā nevar pieņemt gala lēmumu. Tāpat atsevišķi Padomes locekļi norāda uz to, ka lēmumu pieņemšana Padomes ietvarā ir tikai konsultatīva, attiecīgi apstiprinājumu un lēmumu par to, kādi pasākumi tiks īstenoti Plānos, procesa beigās izlemj MK, apstiprinot Pamatnostādņu Plānus.

“Gribētos, lai ir lielāka skaidrība par to, kas ir lēmumi, ko padome var vai nevar pieņemt. Pie iepriekšējā ministrija bija mulsinoši, jo lika balsot, bet balsojumi sekoja pēc diskusijām, izteica arī noraidošus viedokļus un tad bija par kaut ko jābalso.” (Intervija nr. 18)

Saistībā ar iespējamo Padomes paplašināšanu vai sašaurināšanu vairāki Padomes locekļi uzsver, ka šobrīd **nepietiekami tiek pārstāvētas atsevišķas mērķa grupas**, kuras Pamatnostādņu un Plānu kontekstā būtu nepieciešams saliedēt, piemēram, mazākumtautības, jauniebraucēji un citas. Daļēji mērķa grupu viedokļi tiek pārstāvēti iesaistīto NVO ietvaros, tomēr tas nav pietiekami, jo mērķa grupu perspektīva Padomē nonāk ierobežotā apjomā. Vienlaikus jāuzsver, ka Pamatnostādņu Plānu ietvaros tiek organizētas Mazākumtautību nevalstisko organizāciju pārstāvju konsultatīvās padomes sēdes. Šīs padomes mērķis ir veicināt mazākumtautību NVO līdzdalību pilsoniskajā sabiedrībā, mazākumtautību kultūras savpatnības saglabāšanu un attīstību.⁶²

⁶² Kultūras ministrija. (2021). Mazākumtautību nevalstisko organizāciju pārstāvju konsultatīvās padomes nolikums. 2021. gada 7. jūnija nolikums. <[Saite](#)>

Viens no iespējamajiem risinājumiem būtu noteikt konkrētu pārstāvju skaitu no mērķa grupām, taču pastāv risks, ka šis skaits netiktu sasniegts, piemēram, mērķa grupu neieinteresētības dēļ. Savukārt elastīgāks risinājums būtu iesaistīt konkrēto mērķa grupu redzamākos pārstāvjus dalībai atsevišķās Padomes sēdēs, neiekļaujot tos kā pastāvīgus Padomes locekļus. Šāda pieeja ļautu Padomei tieši saprast mērķa grupu izaicinājumus un plānot risinājumus, kas mazinātu vai novērstu identificētās problēmas, iegūstot perspektīvu tieši no pirmavota. Papildus jānodrošina risinājumi, kā šīm personām kompensēt viņu veltīto laiku, lai neveidotu papildu riskus ar šo pienākumu uzdošanu.

Vienlaikus NVO sektora pārstāvis uzsver, ka primāri arī pašām institūcijām būtu jāzina savu mērķa grupu vajadzības un par tām jāziņo Padomes sēdēs. Būtiski ir nodrošināt, ka Padome nav tikai formāla “ķeksīšu likšanas” vieta, bet spēj saprast mērķa grupu faktiskos izaicinājumus un piedāvāt politikas risinājumus, kas šīs problēmas mazinātu. Mērķa grupu tiešā perspektīva līdz Padomei līdz šim bieži nenonāk, un tieši redzamāko pārstāvju vai uzticamu starpnieku iesaiste ļautu šo plaisu pārvarēt.

Attiecībā uz Padomes paplašināšanu lietderīgi būtu piesaistīt **pārstāvjus no pašvaldībām un vietējām kopienām**, kuras tieši strādā ar integrācijas un sabiedrības saliedētības jautājumiem. Tas varētu stiprināt pilsoniskās sabiedrības pārstāvniecību Padomē. Šobrīd Padomes sastāvā ir LPS, taču iesaistītās puses norāda, ka LPS pārstāv galvenokārt pašvaldību politisko līmeni un ir mazāk saistīta tieši ar pilsoniskajām aktivitātēm, piemēram, līdzdalības budžeta īstenošanu pašvaldībās. Pašas institūcijas pārstāvji atzīst, ka tās loma Padomē nav pietiekami skaidra, ņemot vērā institūcijas funkcijas.

Kopējā sistēmā trūkst arī “jumta organizācijas”, kas pārstāvētu pašvaldību iedzīvotāju veidotās savstarpējās sadarbības formas, piemēram, apkaimju iedzīvotāju padomes vai konsultatīvās padomes. Vienlaikus Padomes locekļu viedokļi dalās attiecībā uz nepieciešamību iekļaut Padomē atsevišķas pašvaldības. No vienas puses, priekšlikums ir piesaistīt pašvaldības, kuru iedzīvotāji aktīvi iesaistās apkaimju iedzīvotāju padomēs vai konsultatīvajās padomēs un kuras varētu dalīties ar labās prakses piemēriem, kā arī ar ierobežojumiem vai izaicinājumiem, ko Padome savukārt varētu risināt. Šajā modelī pašvaldību pārstāvniecība netiktu iekļauta Padomes sastāvā kā pastāvīgi locekļi, bet tās piedalītos kā uzaicinātie viesi. No otras puses, citi Padomes locekļi uzskata, ka šāda pieeja nesniegtu pilnvērtīgu pašvaldību iesaisti, jo tiktu iesaistītas tikai atsevišķas pašvaldības un tām nebūtu praktiskas iespējas ietekmēt Padomes darbību.

Atsevišķi Padomes locekļi norāda uz nepieciešamību iesaistīt Latvijas lielo pilsētu asociāciju (turpmāk – LLPA), jo LPS bieži pārstāv galvenokārt mazo pašvaldību intereses. Tādējādi ar vienu pārstāvi no LPS nepietiek, lai nodrošinātu pietiekamu pašvaldību pārstāvniecību. Daudzveidīgāku pašvaldību pārstāvniecību Padomē varētu nodrošinātu, ja abas šīs institūcijas – LPS un LLPA – būtu tās sastāvā.

Viens no svarīgiem Pamatnostādņu Padomes ieguvumiem ir tās darbība kā informācijas punktam, kur institūciju pārstāvji var uzzināt, kā saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jautājumi tiek risināti citās jomās.

Vienlaikus Padomes darbība saskaras ar vairākiem būtiskiem izaicinājumiem, kas ierobežo tās efektivitāti vienotas valsts politikas veicināšanā sabiedrības integrācijas jomā. Galvenā problēma ir neskaidrība par Padomes lomu un funkcijām – daļa locekļu to uztver kā noderīgu informācijas apmaiņas platformu, savukārt citi kā formālu atskaitīšanās mehānismu bez reālas

ietekmes. Īpaši institūcijām, kas nav tieši atbildīgas par Pamatnostādņu īstenošanu Plānu ietvaros, nav skaidra izpratne par savu lomu Padomē.

Padomes efektivitāti ierobežo arī Padomes locekļu lielais skaits un zemā aktivitāte diskusijās, personāla rotācija, kā arī daļēja informācija pārklāšanās ar citām padomēm. Būtiski trūkumi ir nepietiekama progresa un sasniegto rezultātu analīze Padomes sēdēs, kā arī neskaidra ilgtermiņa darba plānošana, kas rada sajūtu, ka nav konkrētas darba kārtības un skaidras kopainas par Pamatnostādņu virzību uz mērķiem. Problemātiska ir arī lēmumu pieņemšanas procesa neskaidrība – Padomes lēmumi ir tikai konsultatīvi, bet galīgo apstiprinājumu sniedz ministrijas un MK.

Nozīmīgs trūkums ir arī nepietiekama mērķa grupu, piemēram, mazākumtautību un jauniebraucēju, tiešā pārstāvniecība. To viedoklis tiek daļēji pārstāvēts caur NVO, tāpat Plānu ietvaros tiek organizētas Mazākumtautību nevalstisko organizāciju pārstāvju konsultatīvās padomes sēdes, tomēr pašu mērķa grupu perspektīva Padomē nav pietiekami iekļauta. Padomes locekļi iesaka šo problēmu risināt, uzaicinot mērķa grupu redzamākos pārstāvjus uz atsevišķām sēdēm kā viesus, nodrošinot arī atbilstošu kompensāciju par veltīto laiku.

Tāpat nepieciešama stiprāka pašvaldību un vietējo kopienu pārstāvniecība, kas tieši strādā ar pilsoniskās aktivitātes veicināšanas jautājumiem. Šobrīd LPS pārstāv galvenokārt politisko līmeni, bet mazāk – praktisko darbu ar iedzīvotājiem.

3.3. Politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju novērtējums

Uzdevums ir veikt analīzi par Pamatnostādņēs noteikto rezultatīvo rādītāju izpildi un atbilstību politikas rezultātiem un mērķiem, kā arī novērtēt Plāna rasisma un antisemītisma mazināšanai 2023.gadam ietekmes izvērtējumā un Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023.gadam ietekmes izvērtējumā iekļauto rādītāju papildinātību ar Pamatnostādņu rādītājiem.

Pamatnostādņu starpposma ietekmes izvērtējumā 95 %⁶³ apmērā ir izdevies sasniegt divus rezultatīvos rādītājus, vienu rādītāju ir izdevies sasniegt daļēji (2.9. rādītāja ietvaros ir sasniegti divi apakšrādītāji, bet divi nav tikuši sasniegti), bet sešus rādītājus nav izdevies sasniegt norādītajā apmērā. Savukārt četri rādītāji nav salīdzināmi, jo ir mainījies datu avots vai datu apkopošanas un analīzes metodika (Tabula 1).

Vienlaikus, vērtējot sasniegtos politikas rezultātus, iesaistītās puses uzsver, ka saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jautājumi ir salīdzinoši viegli ietekmējami. Iedzīvotāju viedoklis, uz kura pamata balstās lielākā daļa Pamatnostādņēs noteikto rezultatīvo rādītāju, var tikt ietekmēts ģeopolitisko notikumu, kā arī globālā un vietējā līmeņa politisko notikumu vai atsevišķu politisko līderu izteikumu dēļ, kas ir vērsti pret konkrētu sabiedrības grupu pārstāvjiem.

“Rādītāji ir zināmi, par tiem tiek domāts, bet tos nevar ietekmēt uzreiz. Arī viņi ir viļņveidīgi. Piemēram, uzticēšanās dažādām organizācijām, tai skaitā NVO. Covid-19 laikā tendence samazinājas, šobrīd atkal nedaudz atgriezusies pozitīvākā griezumā.” (Intervija nr. 14)

⁶³ Par izpildi tiek noteikti 95 %, ņemot vērā, ka vairāki rezultatīvie rādītāji ir norādīti ar decimāldaļām, līdz ar to var būt sarežģīti sasniegt precīzu vērtību.

Papildus ir jāņem vērā jau citos izvērtējums^{64, 65, 66} identificētais ierobežojums – vairāki rezultatīvie rādītāji balstās uz sabiedriskās domas aptaujas datiem, un to pieaugums ir plānots tādā apmērā, kas atbilst statistiskās kļūdas robežām, kas ir aptuveni 3 % apmērā. Attiecīgi plānotās, kā arī faktiskās izmaiņas ne visos gadījumos ir pilnvērtīgas un var nenorādīt uz īstenotās politikas ietekmi.

⁶⁴ Kultūras ministrija, SIA “Civitta Latvija”, Mieriņa, I., Kaprāns, M. (2023). Ietekmes izvērtējums saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības Attīstības plānam 2022.-2023.gadam. <[Saite](#)>

⁶⁵ Kultūras ministrija, Nodibinājums “Baltic Institute of Social Sciences”. (2020). Pētījums “Priekšlikumi Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības pamatnostādņu 2021.-2027. gadam rezultātu un ietekmes rādītāju modelim”. <[Saite](#)>

⁶⁶ Valsts kontrole. (2025). Revīzijas ziņojums. Vai politika sabiedrības saliedētības jomā tiek mērķtiecīgi plānota un īstenota? <[Saite](#)>

Tabula 1. Pamatnostādņu rezultātīvo rādītāju izpilde⁶⁷

Rezultatīvais rādītājs	Mērvienība	Bāzes vērtība	Plānotā vērtība 2024. gadā	Sasniegtā vērtība	Sasniegtās vērtības īpatsvars pret plānoto	Komentārs
1. Rīcības virziens: Nacionālā identitāte un piederība						
1.1. Lepnums par piederību Latvijai (ļoti tuvs, tuvs)	%	88,9 ⁶⁸ (2015. gads)	92	77	84%	
1.2. Pieaugušo iedzīvotāju īpatsvars, kuri prot latviešu valodu un kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda (25-64 g. v.)	%	81,5 (2016. gads)	82,5	77,3 ⁶⁹	-	Rādītājs nav salīdzināms, cits informācijas avots un cita metodika
2. Rīcības virziens: Demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums						
2.1 Iedzīvotāju savstarpējais atbalsts	Skala 0-10	4,77 (2015. gads)	4,9	4,85	99%	
2.2. Savstarpējā uzticēšanās (no 16 g.)	Skala 0-10	6,4 (2018. gads)	6,8	6,3	93%	
2.3. Iesaistīšanās sabiedriskajās organizācijās, respondenti, kuri atbild "nekur"	%	71,5 (2019. gads)	70	74,7	94%	
2.4.a Iedzīvotāju pilsoniskā uzticēšanās - NVO/	%	37,6 (2018. gads)	39,3	34,8	89%	

⁶⁷ Apzīmējumi, zaļš – izpildīts, dzeltens – daļēji izpildīts, sarkans – neizpildīts

⁶⁸ Abos Plānos bāzes vērtība ir precizēta pēc 2020. gada datiem – 78,7 %, Pamatnostādnēs norādītā vērtība 88,9 % ir aprēķināta pēc 2015. gada datiem

⁶⁹ Latviešu valodas aģentūra. (2024). Valodas situācija Latvijā. Sabiedrības aptaujas (2023) rezultāti. <[Saite](#)>

arodbiedrībām - pilnībā uzticas						
2.4.b Iedzīvotāju pilsoniskā uzticēšanās - NVO/ arodbiedrībām - daļēji uzticas	%	37,1 (2018. gads)	43,3	36,5	84%	
2.5. Apmierinātība ar to, kā darbojas demokrātija (pilnīgi apmierināts, drīzāk apmierināts)	%	41 (2019. gads)	43	34,8	81%	
2.6. Iedzīvotāju pilsoniskās līdzdalības indekss	%	10 (2015. gads)	25	10	-	Rādītājs nav salīdzināms, cita metodika
2.7. Iedzīvotāju uztvere par iespēju ietekmēt rīcībpolitiku	Skala 0-10	1,51 (2015. gads)	2,8	1,87	-	Rādītājs nav salīdzināms, cita metodika
2.8. Iedzīvotāju politiskās uzticēšanās indekss (Saeima, tiesību aizsardzības sistēma, policija, politiskās partijas, Eiropas Parlaments, ANO)	Skala 0-10	3,3 (2015. gads)	3,5	3,8	109%	
2.9. a. Politiskās uzticēšanās indekss: Saeima	%	18,2 (2018. gads)	23,1	25,4	110%	
2.9. b. Politiskās uzticēšanās indekss: Ministru kabinets	%	21,4 (2018. gads)	25,5	27,9	109%	
2.9. c. Politiskās uzticēšanās indekss:	%	56,3 (2018. gads)	59,6	51,1	86%	

jūsu novada/ pilsētas pašvaldība						
2.9. d. Politiskās uzticēšanās indekss: politiskās partijas	%	10,8 (2018. gads)	13,8	12,9	93%	
2.10. Medijpratības pieredze (pārbauda, ar ko dalās sociālajos medijos / pārliecinās par informācijas avotu uzticamību)	%	11,3 (2019. gads)	15	40,9	-	Rādītājs nav salīdzināms, cits informācijas avots un cita metodika
3. Rīcības virziens: Integrācija						
3.1. Subjektīvā diskriminācijas pieredze	%	7,4 (2015. gads)	7,2	13,6	53%	

1. Rīcības virziena ietvaros ir noteikti divi rezultatīvie rādītāji. Rezultāts 1.1. “Lepnums par piederību Latvijai (ļoti tuvs, tuvs)”, ir atbilstošs 1.1. un 1.3. uzdevumiem, kas ir vērsti uz valstiskuma apziņas un piederības veidošanos un vienojošas sociālās atmiņas izpratnes veidošanos. Lai gan 1.1. rezultatīvā rādītāja sasniegto vērtību 77 % kopumā var vērtēt kā vidēji spēcīgu, tas nav sasniegts plānotajā apmērā, un nedaudz mazāk kā 10 gadu laikā ir samazinājies par gandrīz 12 procentpunktiem. Taču, salīdzinot ar 2020. gada (73,2 %) un 2022. gada (68,5 %) rādītājiem⁷⁰, tas ir nedaudz audzis.

Virzību uz 1.1. rezultatīvā rādītāja sasniegšanu Pamatnostādņu un Plānu ietvaros ir veidojuši izglītojoši pasākumi par kultūrvēsturisko mantojumu un tā saglabāšanu, saliedējoši pasākumi jauniešu mērķauditorijai no dažādām etniskajām grupām. Tāpat ir ieguldīts nozīmīgs darbs Jaunsardzes un valsts aizsardzības mācību īstenošanā. Jāpiemin, ka kopš 2024./2025. mācību gada valsts aizsardzības mācības tiek īstenotas visās Latvijas izglītības iestādēs. Savukārt vienojošas sociālās atmiņas veidošanā ir atbalstītas muzeju, kā arī mazākumtautību NVO iniciatīvas, piemēram, romu vēstures pētniecībā un informētības veicināšanā. Kā arī ir īstenotas izglītojošas programmas un citas aktivitātes par vēstures notikumiem.

Kopumā īstenotie pasākumi ir vērsti plānotā rezultatīvā rādītāja sasniegšanu. Kā nozīmīgs pasākums 1.1. rezultatīvā rādītāja kontekstā ir jāizceļ valsts aizsardzības mācības, kas ir bijis jauns un apjomīgs pasākums. Lai arī šobrīd valsts aizsardzības mācību un Jaunsardzes ietekme uz mērķa grupu vēl tikai tiks pētīta⁷¹, tas ir viens no veidiem, kā pēc iespējas vairāk sasniegt tieši jauniešu auditoriju un potenciāli veicināt piederības sajūtas valstij stiprināšanu. Tas savukārt ir svarīgi ņemot vērā pētījumā par patriotismu un nacionālismu Latvijas pilsoniskajā izglītībā secināto, ka pilsoniskās izglītības saturs ir minimāli orientēts uz nacionālās piesaistes veidošanu jauniešos, tāpat arī jauniešu zināšanas par pilsoniskās izglītības jautājumiem ir zemas.⁷² Savukārt Latvijas sociālās atmiņas monitoringā secinātais norāda, ka jaunākajai paaudzei ir pieaugusi ignorance pret Otrā pasaules kara notikumiem. Attiecīgi šī sociālās atmiņas daļa transformējas kultūras atmiņā.⁷³ Tāpat sociālās atmiņas monitoringā ir secināts, ka vēl joprojām pastāv dažādas attieksmes starp latviešu majoritāti un rusofono minoritāti attiecībā uz padomju okupācijas laiku Latvijā.⁷⁴ Līdz ar to ir nepieciešams turpināt ieviest mērķtiecīgus pasākumus, kas ir vērsti uz valstiskuma apziņas un piederības veicināšanu – īpaši jauniešu un mazākumtautību mērķa grupām.

1.2. rezultatīvā rādītāja “Pieaugušo iedzīvotāju īpatsvars, kuri prot latviešu valodu un kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda (25-64 g. v.)” izmaiņas nevar tikt analizētas, ņemot vērā, ka datu ieguves avots, kā arī metodoloģija atšķiras no Pamatnostādņēs norādītā bāzes datu avota. Vienlaikus intervijās jomas speciālisti norāda, ka šo rādītāju būtiski ir ietekmējuši ģeopolitiskie notikumi, īpaši Krievijas izraisītais karš Ukrainā, kas veicināja Ukrainas civiliedzīvotāju ierašanos Latvijā, piemēram, 2023. gadā Latvijā ieradās aptuveni 23,7 tūkstoši Ukrainas civiliedzīvotāju⁷⁵, kā arī kopējās migrantu plūsmas.

⁷⁰ Kultūras ministrija, SIA “Civitta Latvija”, Mieriņa, I., Kaprāns, M. (2023). Ietekmes izvērtējums saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības Attīstības plānam 2022.-2023.gadam. <[Saite](#)>

⁷¹ Valsts kanceleja. (2025). Tiesību aktu ar augstu ietekmes līmeni pēcpārbaudes ietekmes (ex-post) izvērtējumu veikšana. <[Saite](#)>

⁷² Bērziņa, I. (2025). Patriotisms un nacionālisms pilsoniskajā izglītībā Latvijā: rekomendācijas politikas veidotājiem. <[Saite](#)>

⁷³ Kaprāns, M., Saulītis, A. (2025). Latvijas sociālās atmiņas monitorings. <[Saite](#)>

⁷⁴ Kaprāns, M., Saulītis, A. (2025). Latvijas sociālās atmiņas monitorings. <[Saite](#)>

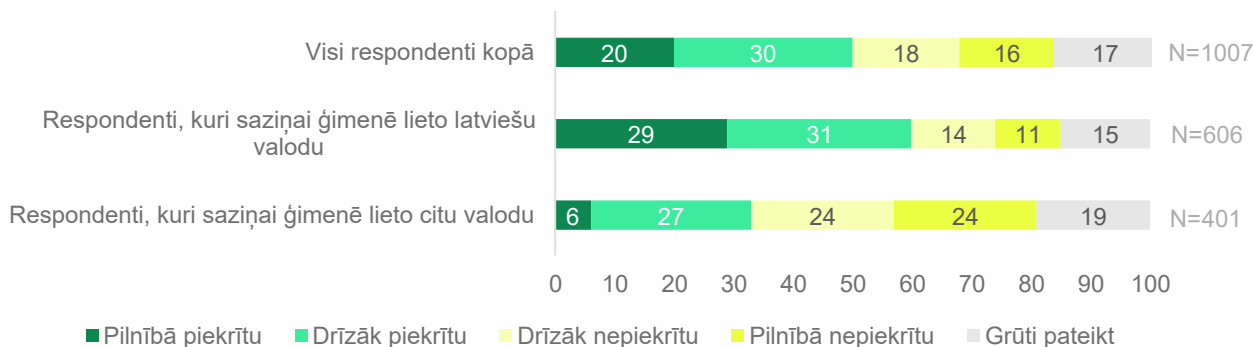
⁷⁵ Centrālā statistikas pārvalde. Oficiālās statistikas portāls. Ukrainas kara bēgļi reģionos, valstspilsētās un novados gada sākumā - Teritoriālā vienība un Laika periods. <[Saite](#)>

Vienlaikus Pamatnostādņu ietvaros līdz 2023. gadam⁷⁶ tika īstenots tikai viens pasākums, kas bija vērsts uz latviešu valodas prasmju uzlabošanu – lasīšanas veicināšanas pasākumi skolēniem un vecākiem. Jāpiemin, ka šis pasākums ir bijis vērsts uz plašāku sabiedrības grupu, arī tiem, kuru dzimtā valoda ir latviešu valoda. Taču kopš 2024. gada pasākumu apjoms ir palielinājies – nodrošināti valodas kursi Vienas pieturas aģentūras ietvaros, latviešu valodas mācības Ukrainas civiliedzīvotājiem, īstenotas aktivitātes mediju telpā, piemēram, mācības mediju profesionāļiem, kā arī ir veicināts subtitrētā satura apjoma pieaugums televīzijas programmās.

Uz pozitīvu tendenci norāda sabiedrības aptaujas dati par valodas situāciju Latvijā – aptuveni 47 % aptaujāto iedzīvotāju, kuru tautība ir cita – ne latviešu –, latviešu valodu lieto biežāk kā pirms 5-6 gadiem. Vienlaikus jānorāda, ka biežāk norādītais iemesls, kas kavē latviešu valodas lietojumu ir personīgās grūtības valodas apguvē, slinkumu, bailes (18,8 %) un intereses, motivācijas trūkums (14,9 %).⁷⁷ Papildus jāpiemin, ka jomas eksperti intervijās norāda, ka latviešu valodas prasmes būtu vēlams iegūt ne tikai kursu veidā, bet lielāks uzsvars būtu jāliek uz citām vidēm, piemēram, darba vidi, kopienas aktivitātēm. Arī pētījumā par valodas situāciju Latvijā iedzīvotāji norāda, ka efektīvākie latviešu valodas veidi ir komunikācija latviski ikdienā (sadzīvē, darbā, ģimenē), atrašanās latviskā vidē u.c. aspekti, kas zināmā mērā saistīti ar kopienu, kurā cilvēks atrodas, un tikai pēc tam tiek norādīti kursi, pašmācība un mācību iestādes.⁷⁸

Izvērtējuma ietvaros veiktās aptaujas dati norāda, ka vairums iedzīvotāju piekrīt, ka vietējās kopienas attieksme motivē viņus vairāk lietot latviešu valodu (Attēls nr. 3). Vienlaikus vērtējums atšķiras starp respondentiem, kuri ģimenē lieto citu valodu, ne latviešu valodu. Attiecīgi 48 % respondentu norāda, ka drīzāk vai pilnībā nepiekrīt, ka kopiena motivē lietot latviešu valodu, pretēji 60 % respondentiem, kuri saziņai ģimenē lieto latviešu valodu.

Attēls nr. 3. Respondentu atbildes jautājumā “Manas kopienas attieksme motivē mani vairāk lietot latviešu valodu”, %

Avots: Iedzīvotāju aptauja

Papildus jānorāda, ka viena no Pamatnostādņēs identificētajām problēmām ir saistīta ar citu valodu, īpaši angļu valodas, lietojuma pieaugumu, kas var apdraudēt pareizu latviešu valodas lietojumu. Vienlaikus sociolingvistiskajā pētījumā par jauniešu valodu Latvijā tika secināts, ka jauniešu vidū gan latviešu, gan angļu valodas apguve ir vienlīdz būtiska, un latviešu valodas prasme ir nozīmīgs personīgās identitātes elements, kā arī saistīta ar kolektīvo piederību.

⁷⁶ Pasākums turpinās arī 2024.–2027. gada plāna ietvaros

⁷⁷ Latviešu valodas aģentūra. (2024). Valodas situācija Latvijā. Sabiedrības aptaujas (2023) rezultāti. <[Saite](#)>

⁷⁸ Latviešu valodas aģentūra. (2024). Valodas situācija Latvijā. Sabiedrības aptaujas (2023) rezultāti. <[Saite](#)>

Pētījums arī uzsver nepieciešamību rast līdzsvaru starp pārāk vieglprātīgu un nekritisku valodas lietošanu un pārmērīgi skarbu nosodījumu pret cilvēkiem, kuru valoda ne vienmēr atbilst izpratnei par “pareizu” valodu.⁷⁹ Līdz ar to nepieciešams turpināt īstenot pasākumus, kas veicina korektu valodas lietojumu, vienlaikus ņemot vērā latviešu un angļu valodas līdzāspastāvēšanu.

Kopumā visi pasākumi ir vērsti uz 1.2. rezultatīvā rādītāja sasniegšanu. Tomēr var secināt, ka valodas prasmju apguves pasākumi gan 1.1. uzdevuma, gan 1.3. uzdevuma ietvaros lielākoties ir vērsti uz jauniebraucējiem, un, kā norāda intervētie, mērķtiecīgāks atbalsts ir ticis sniegts tieši Ukrainas civiliedzīvotājiem. Salīdzinājumā mazāk uzmanības ir veltīts mazākumtautībām, tai skaitā Latvijas rusofonajiem iedzīvotājiem, kā tas iepriekš skaidrots 3.2. nodaļā. Šai grupai būtu nepieciešams pievērst lielāku uzmanību, plānojot pasākumus turpmākajā plānošanas periodā.

2. Rīcības virziena ietvaros ir noteikti 10 rezultatīvie rādītāji, no kuriem divi (2.1. un 2.8.) ir sasniegti 95 % apmērā, viens (2.9) ir sasniegts daļēji, četri (2.2., 2.3., 2.4., 2.5.) nav sasniegti un trīs (2.6., 2.7., 2.10.) rezultatīvos rādītājus nav iespējams salīdzināt, jo ir mainījusies datu apkopošanas metodoloģija vai datu avots.

Rezultatīvo rādītāju 2.3. “Pieaug iesaistīšanās sabiedriskajās organizācijās, samazinās respondentu skaits, kuri atbild “nekur”, 2.5. “Apmierinātība ar to, kā darbojas demokrātija (pilnīgi apmierināts, drīzāk apmierināts)”, 2.6. “Pieaug iedzīvotāju pilsoniskās līdzdalības indekss” un 2.7. “Pieaug iedzīvotāju uztvere par iespēju ietekmēt rīcībpolitiku” sasniegšana ir veicināta 2.1. uzdevuma ietvaros. Ir tikuši organizēti izglītojoši pasākumi par pilsonisko līdzdalību un kultūrpratību. Jauniešu mērķa grupas izpratne ir veicināta gan Jaunsardzes, gan valsts aizsardzības mācību ietvaros, īstenojot pētījumus par pilsonisko izglītību, medijpratību, kā arī izveidota medijpratības datubāze. 2.1. uzdevuma rezultatīvie rādītāji (2.3., 2.5.), kurus ir iespējams salīdzināt ar bāzes vērtību, nav tikuši sasniegti, savukārt rādītāju 2.5. un 2.6. rezultāti nav salīdzināmi. Vienlaikus intervijās NVO jomas speciālisti norāda, ka nozīmīgs instruments pilsoniskās līdzdalības veicināšanai ir veiktās izmaiņas Pašvaldību likumā, kas paredz, ka pašvaldībām ir jāievieš līdzdalības budžets. Tāpat speciālisti pozitīvi vērtē iedzīvotāju padomju veidošanos, kā arī sniegto atbalstu apkaimēm un kopienām. Šobrīd iniciatīvas vēl ir jaunas un to ietekme vēl nav redzama, taču tās ir nozīmīgas un jāņem vērā arī turpmāk, vērtējot pilsonisko līdzdalību.

“Tagad cilvēki saprot, ka ir jēga darīt. Arī, mainoties vadībai, ir izmaiņas. Arī apkaimes aktīvākas – tur iesaistās arī vienkārši cilvēki, kas nav sabiedriski aktīvi, bet viņiem rūp sava apkaime.”

(Intervija nr. I29)

Atbalsts apkaimēm ir veids, kā iesaistīt mazāk aktīvos iedzīvotājus, jo, kā norāda reģionālo NVO centru pārstāvji, šobrīd pasākumi tiek īstenoti tām mērķa grupām, kas jau ir aktīvas, tai skaitā arī mazākumtautību NVO. Būtu jāmeklē papildu risinājumi, lai atbalstītu apkaimes un iesaistītu neaktīvos iedzīvotājus. Līdz ar to Pamatnostādnēs attiecībā uz pilsonisko līdzdalību svarīgi ir ņemt vērā to, ka šobrīd straujā attīstības posmā ir neformālā iesaiste, ko ir sarežģīti monitorēt, kā arī pieaugošā pašvaldību loma, nodrošinot jaunus līdzdalības instrumentus.

Rezultatīvo rādītāju, kas ir saistīti ar uzticēšanos (2.1. “Pieaug iedzīvotāju savstarpējais atbalsts”, 2.2. “Pieaug savstarpējā uzticēšanās (no 16 g.), 2.8.”Pieaug iedzīvotāju politiskās uzticēšanās indekss (Saeima, tiesību aizsardzības sistēma, policija, politiskās partijas, Eiropas Parlaments,

⁷⁹ Latviešu valodas aģentūra. (2024). Sociolingvistiskais pētījums (2022-2024). Jauniešu valoda Latvijā: latviešu un angļu valodas prestižs, prasme un lietojums. <[Saite](#)>

ANO), 2.9. “Pieaug politiskās uzticēšanās indekss: Saeima, Ministru kabinets, novada/ pilsētas pašvaldība, politiskās partijas”), iespēju iesaistīties vai ietekmēt rīcībpolitiku (2.3. “Pieaug iesaistīšanās sabiedriskajās organizācijās, respondenti, kuri atbild “nekur””, 2.7. “Pieaug iedzīvotāju uztvere par iespēju ietekmēt rīcībpolitiku”), sasniegšana ir veicināta 2.2. uzdevuma ietvaros. Attiecīgi pasākumi ir tikuši vērsti uz NVO kapacitātes stiprināšanu, tai skaitā atbalstot mazākumtautību NVO, izstrādāti informatīvi materiāli par valsts konstitucionāliem jautājumiem, ieviesti līdzdalības budžetu pašvaldībās.

Atsevišķi intervētie jomas pārstāvji kā nozīmīgu ieguvumu Pamatnostādņu īstenošanā norāda SIF un LPA ESF projektu nr. 4.3.4.5/1/24/I/001 “Atbalsts pilsoniskās sabiedrības organizāciju izaugsmei”. Projekta mērķis ir stiprināt pilsoniskās sabiedrības organizāciju kapacitāti, pilnveidojot pilsonisko dialogu visos lēmumu pieņemšanas posmos un tādējādi stiprinot uzticēšanos valstij.⁸⁰ Kā norāda intervētie jomas speciālisti – ja ir skaidra informācija, kuros brīžos sabiedrības var iesaistīties, tad šī iesaiste notiek mērķtiecīgāk. Tas ir jauns veids, kā veicināt sadarbību starp valsts un nevalstisko sektoru.

Vienlaikus jāmin, ka uzticēšanās rādītāji, īpaši attiecībā uz savstarpējo sadarbību un uzticēšanos ir ietekmēti no ārējiem faktoriem. Kā minēts 3.1. nodaļā Covid-19 pandēmijas ierobežojumiem, kā arī ģeopolitiskajām izmaiņām ir bijusi divu veidu ietekme. No vienas puses, sabiedrības viedokļu atšķirības ir veicinājušas iedzīvotāju dalīšanos divās grupās nereti radot spriedzi starp šīm grupām. No otras puses, šie notikumi ir veicinājuši iesaisti savstarpēja atbalsta sniegšanā, piemēram, Covid-19 laikā palīdzot līdzpilvēkiem sagādājot pārtiku vai zāles, iesaiste brīvprātīgajā darbā, ziedojumu vākšanā, lai palīdzētu Ukrainas iedzīvotājiem. Lai arī savstarpējās uzticēšanās rādītājs Pamatnostādņu ietvaros nav ticis sasniegts, tas ir augstāk novērtētais uzticēšanās veids iedzīvotāju vidū, salīdzinot ar uzticēšanos publiskajām institūcijām, piemēram, policijai, pašvaldībai, politiskajām partijām, un medijiem. OECD 2023. gada aptaujā 60 % iedzīvotāju norādīja, ka uzticas citiem cilvēkiem, salīdzinājumam, piemēram, policijai uzticējās 52 %, valdībai 29 %.⁸¹

Arī šajā gadījumā ir jāuzsver NVO norādītais 3.2. nodaļā – plānojot nākamās attīstības dokumentus un vērtējot īstenojamās pasākumus, lielāks uzsvars ir jāliek uz aktivitātēm un pasākumiem, kas veicina sadarbības iespējas starp mazākumtautību kopienām un latviešiem, kas var veicināt arī savstarpējās uzticēšanās paaugstināšanos, kā arī tolerances stiprināšanu attiecībā pret dažādām iedzīvotāju grupām.

Uzticēšanos ietekmē arī politiku publiski izteikumi gan globālā, gan nacionālā. Tas attiecas ne tikai uz valsts institūcijām, bet arī NVO, īpaši gadījumos, kad publiski tiek apšaubīts NVO darbs un loma sabiedrībā kopumā. Vienlaikus uzticēšanās NVO un arodbiedrībām tiek veicināta arī 2.3. uzdevuma ietvaros īstenotajos deliberatīvajos pasākumos, kuros iesaistītas dažādas sabiedrības grupas.

“Lai cik daudz NVO censtos strādāt ar saliedētību, tad divi vai trīs neveiksmīgi izteikumi no politiķiem var sabojāt rezultātu. Un jēgpilnums mazinās.” (Intervija nr. 18)

Pamatnostādņu starpposma ietekmes izvērtējumā viens no nesasniegtajiem rādītājiem ir uzticēšanās pašvaldībai, kas, salīdzinot ar 2018. gadu ir samazinājies par 5,2 procentpunktiem, sasniedzot 51,1 %. Vienlaikus tas ir augstāk novērtētais uzticēšanās indekss starp pārējām valsts

⁸⁰ SIF. (2024). Pilsoniskās līdzdalības veicināšana. <[Saite](#)>

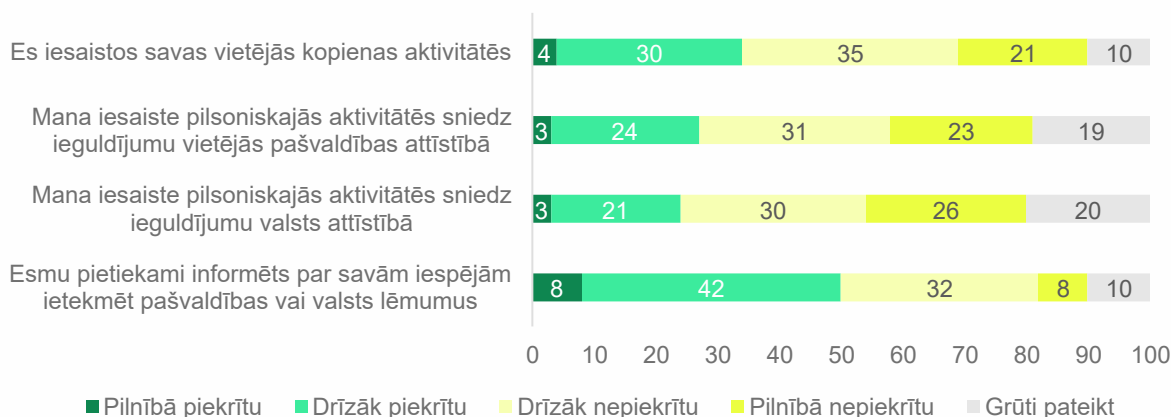
⁸¹ OECD. (2024). OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions – 2024 Results. <[Saite](#)>

institūcijām – Saeimu (23,1 %), MK (27,9 %) un politiskajām partijām (12,9 %). Arī saistībā ar šo rādītāju intervētie uzsver jauno sabiedrības iesaistes veidu nozīmi. Piemēram, līdzdalības budžets tiek ieviests no 2025. gada, un, kā norāda intervētie jomas pārstāvji, tā ieviešana būtiski atšķiras starp pašvaldībām. Arī iesaiste un interese iedzīvotāju vidū var mazināties, ja netiek nodrošināts atbalsts no pašvaldības. Tomēr kopumā tas ir svarīgs instruments, kas var veicināt ne tikai iedzīvotāju iesaisti, bet arī uzticēšanos vietējai pašvaldībai.

“Pozitīvi, ka cilvēki ir tuvāk politikai vai vismaz uzzina, ka [pašvaldībā] tiešām nav naudas kaut kādām lietām. Kolektīvie iesniegumi – tos grūti ignorēt. Ja cilvēki grib veloceļus un apgaismojumu, tad pašvaldībai nākas tam pievērst uzmanību, nonākam informācijas apritē un cilvēki iepazīstas ar pašvaldības darbu.” (Intervija nr. I29)

Vērtējot iedzīvotāju viedokli par iesaisti vietējās kopienas aktivitātēs un to vai pilsoniskās aktivitātes sniedz ieguldījumu vietējās pašvaldības attīstībā, var novērot, ka šobrīd iedzīvotāji to vērtē drīzāk skeptiski. Lielākā daļa aptaujāto (56 %) norāda, ka neiesaistās savas kopienas aktivitātēs, kā arī nesaredz, ka iesaiste spētu sniegt ieguldījumu savas pašvaldības vai valsts attīstībā. Nav būtisku atšķirību vērtējumā par šo aktivitāšu ieguldījumu pašvaldības un valsts attīstībā. Vienlaikus, vērtējot informētību par iespējām ietekmēt pašvaldības vai valsts lēmumus, lielākā daļa respondentu (50 %), norāda, ka pilnībā vai drīzāk piekrīt šim apgalvojumam (Attēls nr. 4). Līdz ar to respondenti apzinās savas iespējas, taču nesaredz, ka viņu iesaiste spētu sniegt ieguldījumu.

Attēls nr. 4. Respondentu atbildes jautājumos “Es iesaistos savas vietējās kopienas aktivitātēs”, “Mana iesaiste pilsoniskajās aktivitātēs sniedz ieguldījumu vietējās pašvaldības attīstībā”, “Mana iesaiste pilsoniskajās aktivitātēs sniedz ieguldījumu valsts attīstībā”, %

Avots: iedzīvotāju aptauja, N=1007

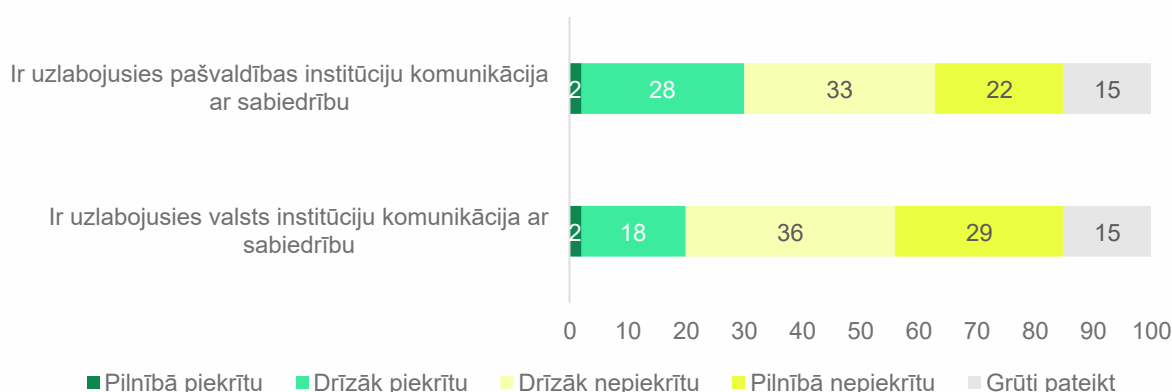
Attiecībā uz iedzīvotāju pilsoniskās līdzdalības indeksu un iedzīvotāju uztveri par savu ietekmi uz rīcībpolitiku, rādītāji nav salīdzināmi, jo ir mainījusies datu vākšanas metodika. Sabiedrības saliedētības radara 2024. gada dati norāda, ka mazāk nekā puse (41%) Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka viņu balsij Latvijā ir nozīme. Šis rādītājs ir būtiski zemāks cilvēkiem, kuri ģimenē runā krieviski (29 %), nepilsoņiem (14 %), kā arī cilvēkiem ar zemiem ienākumiem (34 %).⁸²

⁸² Providus, Sabiedrības integrācijas fonds. (2024). Sabiedrības saliedētības radara starpposma vērtības. <Saite>

NVO sektora pārstāvji uzsver nepieciešamību turpināt veicināt iedzīvotāju iesaisti tieši pašvaldībās līmenī, jo ne visi ir gatavi iesaistīties un darboties nacionālā līmenī vai uzsākt darbību NVO. Pašvaldību līmenī iedzīvotāji var aktīvi iesaistīties un redzēt savu iesaistes rezultātu.

Savukārt vērtējot izmaiņas pēdējo piecu gadu laikā saistībā ar pašvaldību un valsts komunikāciju ar iedzīvotājiem, respondenti to drīzāk novērtē skeptiski. Attiecīgi 55 % respondentu drīzāk vai pilnībā nepiekrīt, ka ir uzlabojusies pašvaldību komunikācija, bet 65 % respondentu drīzāk vai pilnībā nepiekrīt, ka ir uzlabojusies valsts komunikācija ar sabiedrību (Attēls nr. 5).

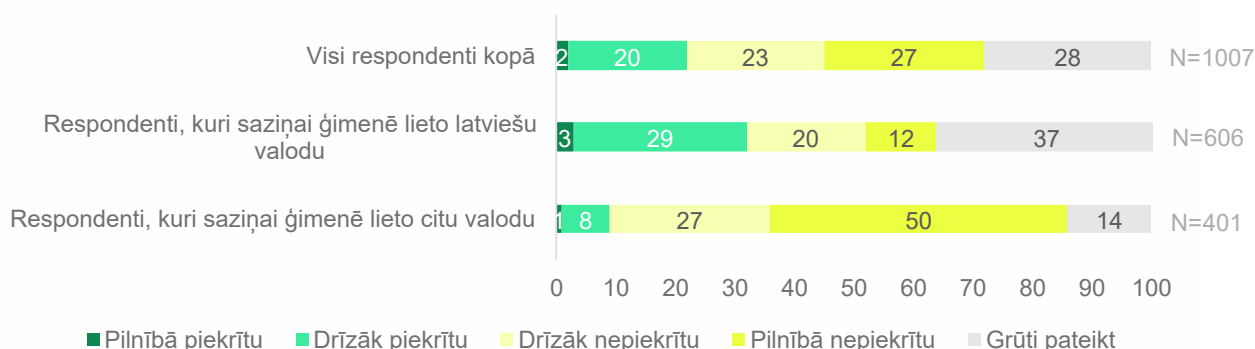
Attēls nr. 5. Respondentu atbildes jautājumā “Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat zemāk norādītajiem apgalvojumiem par izmaiņām pēdējo 5 gadu laikā”, %

Avots: Iedzīvotāju aptauja, N=1007

Pamatnostādņu 2.2. uzdevuma ietvaros pasākumi ir bijuši vērsti arī uz mazākumtautību NVO kapacitātes stiprināšanu. Respondentiem aptaujā tika lūgts novērtēt izmaiņas pēdējo piecu gadu laikā saistībā ar mazākumtautību iesaisti lēmumu pieņemšanā. 50 % no respondentiem drīzāk vai pilnībā nepiekrīt apgalvojumam, ka situācija pēdējo piecu gadu laikā ir uzlabojusies, savukārt vēl negatīvāks vērtējums ir tai iedzīvotāju grupai, kura saziņai ģimenē lieto citu valodu – attiecīgi 77 % respondentu pilnībā vai daļēji nepiekrīt šim apgalvojumam (Attēls nr. 6).

Attēls nr. 6. Respondentu atbildes jautājumā “Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat zemāk norādītajiem apgalvojumiem par izmaiņām pēdējo 5 gadu laikā: Latvijā mazākumtautību pārstāvjiem (krievi, ebreji, ukraiņi, romi u.c.) ir uzlabojušās iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanā un aizstāvēt savas intereses”, %

Avots: Iedzīvotāju aptauja

Savukārt, lai veicinātu 2.10. “Medijpratības pieredze (pārbauda, ar ko dalās sociālajos medijos / pārliecinās par informācijas avotu uzticamību)” rezultatīvā rādītāja sasniegšanu, Pamatnostādnēs 2.3. uzdevuma ietvaros pasākumi ir vērsti uz esošās situācijas izpēti mediju jomā, piemēram, 2022. gada pētījums “Pētījums par Latvijas reģionālo mediju tirgu un auditoriju”⁸³ un 2023. gada pētījums “Pētījums par Latvijas nacionālo mediju vidi”⁸⁴, kā arī medijpratības jautājumi ir pētīti 2.1. uzdevuma ietvaros, piemēram, 2024. gada pētījums “Par Latvijas iedzīvotāju medijpratību”⁸⁵. Kā arī mediju atbalsta fonda ietvaros organizēti konkursi, sniedzot atbalstu medijiem sabiedriski nozīmīga satura veidošanai. Nozīmīgs ieguldījums ir veikts arī izveidojot un uzturot medijpratības datubāzi.⁸⁶ Papildus jāpiemin, ka kopš 2024. gada ar KM atbalstu reģionos un Rīgā tiek organizēti medijpratības pasākumi senioriem, jauniešiem un pedagogiem.^{87, 88}

Attiecīgi medijpratības jomā pasākumi lielākā mērā ir vērsti uz jomas izpēti, taču ir nodrošināts gan atbalsts medijiem, gan īstenoti pasākumi, lai stiprinātu dažādu mērķa grupu medijpratību. Vienlaikus Latvijas mediju politikas pamatnostādnes 2024.–2027. gadam tika apstiprinātas 2024. gadā.

“Es teiktu, ka liels ieguldījums sabiedrības medijpratībā ir pirmais apjomīgais pētījums medijpratībā. Prezētējām pētījuma rezultātus un bija vērtīga ekspertu diskusija. Jāsaka, ka Latvijā līdz tam, kamēr mūsu eksperti neizstrādāja metodoloģiju, nebija skaidrs ar ko cilvēki saprot medijpratību vai tās līmeni, dinamiku uz vienu vai otru pusi.” (Intervija nr. 116)

Mediju loma sabiedrības saliedētības aspektā ir nozīmīga. Atsevišķi intervētie speciālisti norāda, ka šobrīd medijos kopumā trūkst dažādāku viedokļu atspoguļošana, kas var veicināt kādas sabiedrības daļas atsvešinātību tā iemesla dēļ, ka medijos netiek atspoguļoti dažādi viedokļi. Attiecīgi mediju saturā būtu jāveicina dažādo viedokļu saskares punkti.

“Sabiedrības ieskatā mediju atspoguļojums ir kategorisks – pareizs, nepareizs viedoklis. Ja mediji nepārstāv vai nekā citādi neadresē mazāko viedokļu daļu, tad veidojas polarizācija un saliedētība mazinās. Ja medijus redzam kategoriskus, kad uzrunā tika daļu sabiedrības, kuru viņiem tic...” (Intervija nr. 26)”

Līdz ar to ir būtiski sniegt atbalstu medijiem satura veidošanā, bet arī stiprināt pašu mediju kapacitāti un izpratni, piemēram, dažādības jautājumos. Jāuzsver, ka Latvijas mediju politikas pamatnostādņu 2024.–2027. gadam 4. rīcības virziena “Kvalitatīva mediju vide” mērķis ir kvalitatīva mediju vide, kur mediji nodrošina saturu atbilstoši augstvērtīgiem žurnālistikas profesionālajiem kvalitātes, atbildīguma un ētikas standartiem, veicināta žurnālistu un mediju profesionāļu mūžizglītība, žurnālistikas kvalitātes kāpums un profesionālo standartu paaugstināšana, iedzīvotājiem ir pieejams kvalitatīvs saturs.⁸⁹

Attiecībā uz sabiedrības medijpratību, 2025. gada pētījumā ir secināts, ka kopumā medijpratības līmenis Latvijā ir viduvējs, Latvijas sabiedrības vairākumam ir pamata iemaņas, taču medijpratību

⁸³ Kultūras ministrija, TNS Latvia SIA. (2022). Pētījums par Latvijas reģionālo mediju tirgu un auditoriju. Galvenie rezultāti. <[Saite](#)>

⁸⁴ Kultūras ministrija, TNS Latvia SIA. (2023). Pētījums par Latvijas nacionālo mediju vidi. Galvenie rezultāti. <[Saite](#)>

⁸⁵ Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome, SIA “Civitta Latvija”. Pētījums “Par Latvijas iedzīvotāju medijpratību”. <[Saite](#)>

⁸⁶ Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome. (2025). Medijpratības datubāze. <[Saite](#)>

⁸⁷ Kultūras ministrija. (2024). Senioru medijpratības semināri Latvijā “Saproti informāciju”. <[Saite](#)>

⁸⁸ Kultūras ministrijas Līdzdarbības līgums par valsts pārvaldes uzdevuma – sabiedrības medijpratības veicināšana – veikšanu <[Saite](#)>

⁸⁹ Ministru kabineta 2024. gada 1. oktobra rīkojums Nr. 798 "Latvijas mediju politikas pamatnostādnes 2024.–2027. gadam". <[Saite](#)>

būtu nepieciešams uzlabot.⁹⁰ Vienlaikus būtiski uzsvērt, ka pētījumā ir identificētas vairākas grupas, kuru medijpratības līmenis ir zemāks par vidējo, un to skaitā ir arī mazākumtautību pārstāvji, gados vecākā sabiedrības daļa, kā arī iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem.⁹¹

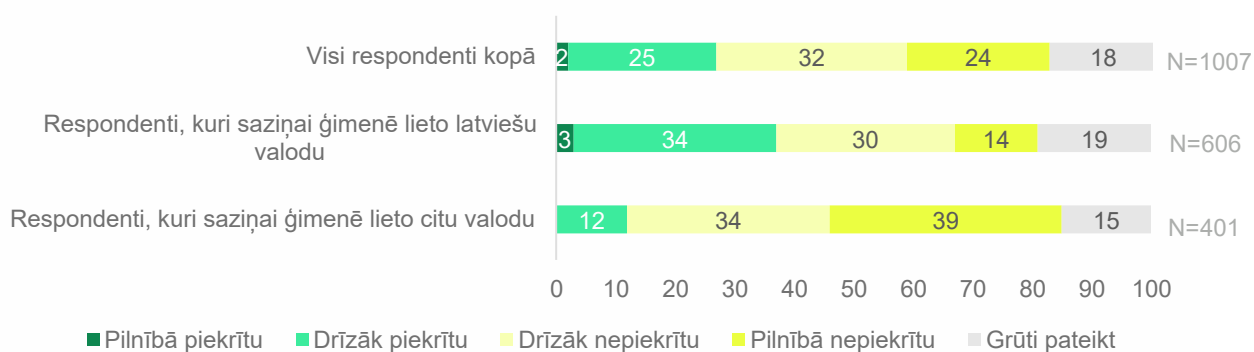
Vienlaikus jāmin, ka ir vairākās iestādes, kas īsteno dažādus pasākumus, piemēram, jau minētie NVO organizētie medijpratības semināri, arī VK ir organizējusi iniciatīvas dezinformācijas atpazīšanai. Tomēr NVO pārstāvji norāda, ka šobrīd nodrošinātais apjoms nav pietiekams. Tāpat viens no jau minētajiem ierobežojumiem ir aizklūt līdz tai sabiedrības daļai, kura līdz šim nav bijusi aktīva.

Viens no aspektiem, kas kavē efektīvāku un mērķtiecīgāku medijpratības pasākumu ieviešanu, ir tas, ka šobrīd pasākumus ievieš dažādas iestādes, taču tie netiek savstarpēji koordinēti. Ņemot vērā ierobežotos resursus un to, ka institūcijas medijpratības pasākumus īsteno savu budžetu ietvaros, būtu jāmeklē risinājumi koordinētākai rīcībai, tai skaitā iesaistot arī izglītības sektoru.

“Te ir vēl viena lieta, runājot par medijpratības aktivitātēm – mums spēlētāju ir daudz, bet viena atbildīgā nav. Jēgpilnas un saprotamas sadarbības un kopēja plāna, ko mēs darām – nav. Tas ir bremzējošs faktors. Iespējams, mēs varam jēgpilni apvienot resursus un izvairīties no paralēlām darbībām.” (Intervija nr. I16)

Ietekmes izvērtējuma ietvaros veiktajā aptaujā lielākā daļa respondentu (56 %) respondentu norāda, ka drīzāk nepiekrīt apgalvojumam, ka kopumā sabiedrībā ir uzlabojusies medijpratība (Attēls nr. 7). Viskritiskāk šo apgalvojumu novērtē tie respondenti, kuri kā saziņas valodu ģimenē lieto krievu valodu.

Attēls nr. 7. Respondentu atbildes jautājumā “Sabiedrībā kopumā ir uzlabojusies medijpratība”, %

Avots: Iedzīvotāju aptauja

Vienlaikus, 77 % respondenti, vērtējot apgalvojumu par prasmēm atšķirt uzticamu informāciju no maldinošas informācijas, norāda, ka šim apgalvojumam piekrīt vai drīzāk piekrīt. Līdz ar to iedzīvotāji kopumā vērtē, ka medijpratība sabiedrībā nav uzlabojusies, taču norāda, ka paši spēj atšķirt uzticamu informāciju.

⁹⁰ Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome, SIA “Latvijas fakti”. (2025). Pētījums par Latvijas iedzīvotāju medijpratību.

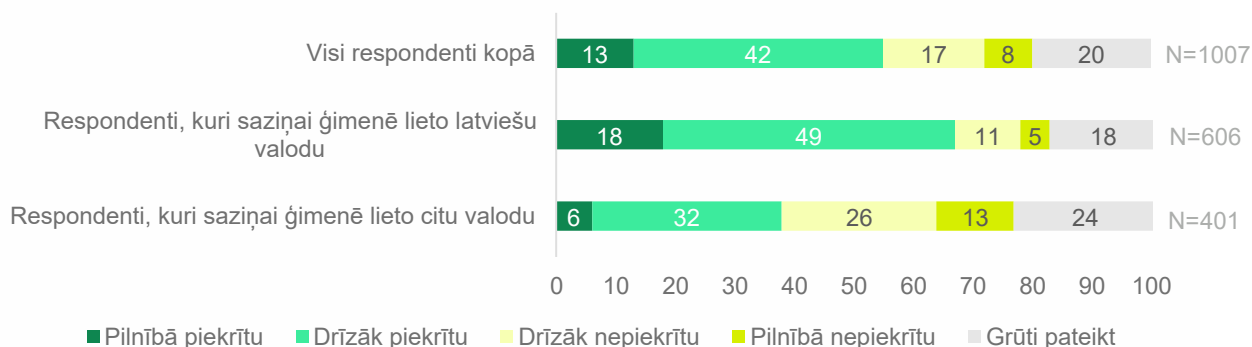
<Saite>
⁹¹ Tupat

3. Rīcības virziena ietvaros ir noteikts viens rezultatīvais rādītājs “Subjektīvā diskriminācijas pieredze”, kas Pamatnostādņu ieviešanas laikā ir pieaudzis par 6,2 procentpunktiem nesasniedzot plānoto vērtību.

Īstenotie pasākumi Pamatnostādņu Plānu ietvaros nav pretrunā ar sasniedzamo rezultatīvo rādītāju. Pasākumi 3.1. uzdevuma ietvaros galvenokārt ir bijuši vērsti uz mērķa grupu (trešo valstu pilsoņi, starptautiskās aizsardzības personas) pārstāvjiem, piemēram, vienas pieturas aģentūras izveide un attīstība, latviešu valodas un integrācijas kursi un citi pasākumi, kas veicina imigrantu integrāciju uzņemošajā sabiedrībā. Mazākā apmērā un līdz 2023. gadam tika īstenoti pasākumi, kas bija vērsti uz to iedzīvotāju grupu, kurai nav pietiekamu latviešu valodas prasmju, nodrošinot informatīvos pasākumus par naturalizācijas procedūru, kā arī organizējot valsts valodas prasmju pārbaudes. Savukārt vietējā sabiedrība 3.2. uzdevuma ietvaros ir stiprināta sniedzot atbalstu mazākumtautību kultūrorientētu pasākumu īstenošanā un izpratnes un informētības veicināšanu par dažādību un toleranci, organizējot, piemēram, kampaņas un diskusijas.

Attiecībā uz pasākumiem, kas ir bijuši vērsti uz imigrantu integrāciju Latvijā, Pamatnostādņu ietekmes izvērtējuma ietvaros veiktās aptaujas dati norāda, ka iedzīvotāji uzskata, ka tie kopumā ir bijuši pietiekami. Vienlaikus var novērot, ka arī šajā jautājumā atšķiras dažādu iedzīvotāju grupu viedoklis. Tie kuri saziņai ģimenē izmanto latviešu valodu, pieejamību dažādiem pasākumiem, kas palīdz integrēties sabiedrībā, novērtē pozitīvāk nekā tie, kas saziņai ģimenē izmanto citu valodu (Attēls nr. 8).

Attēls nr. 8. Respondentu atbildes jautājumā “Latvijā imigrantiem pieejamie pasākumi (piemēram, latviešu valodas kursi, integrācijas kursi, informācijas pieejamība) palīdz integrēties sabiedrībā”, %

Avots: Iedzīvotāju aptauja

Vienlaikus rezultatīvais rādītājs Pamatnostādņu ieviešanas laikā ir pasliktinājies. Intervijās jomas eksperti norāda, ka tas var tikt skaidrots dažādi. No vienas puses, rādītāja negatīvais pieaugums var norādīt arī uz iedzīvotāju izpratnes uzlabošanos, spējot identificēt diskriminācijas pazīmes un to atpazīt. No otras puses, negatīvajam pieaugumam var būt vairāki iemesli – etniskās spriedzes palielināšanās, dezinformācijas pieaugums un arī ierobežotās iedzīvotāju prasmes atpazīt un kritiski izvērtēt informāciju medijos un sociālo tīklu vidē.

Attiecībā uz etnisko spriedzi, pētījumā par iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda, viedokli latviešu valodas jautājumiem⁹² tiek norādīts uz sarežģīto situāciju latviešu un Latvijas

⁹² Mieriņa, I., Koroļeva, I., Krūmiņa, M. (2025). Iedzīvotāju, kuru dzimtā valoda nav latviešu valoda, aptauja par latviešu valodas jautājumiem. Pētījuma rezultāti. <Saite>

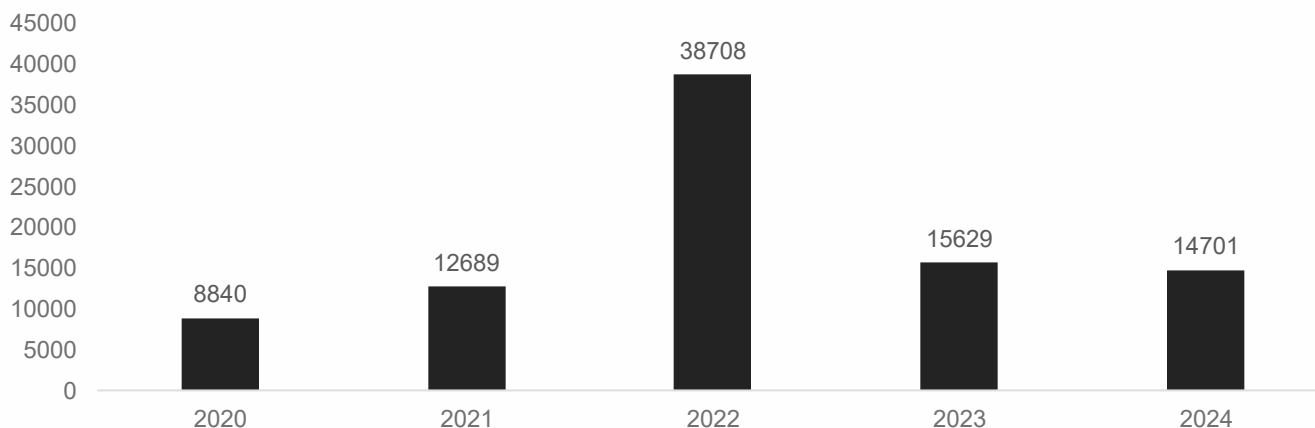
rusofono iedzīvotāju vidū, kas ir izveidojusies pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā.⁹³ Līdzīgi kā sociālās atmiņas kontekstā, veidojas sadursme starp divām iedzīvotāju grupām – krievu valodas un kultūras patēriņu rusofonie iedzīvotāji neuzskata kā sasaisti ar Krieviju, taču latviešu skatījumā tieši valoda un kultūra jau ilgstoši tiek izmantotas kā maigās varas forma.

“Viens no [pētījuma] secinājumiem ir, ka krievi Latvijā jūtas kā bez vainas vainīgie. Viņus vaino par notikušo Ukrainā. Sabiedrība sagaida kolektīvās vainas uzņemšanos. Problēma, ka tie krievi, kas dzīvo Latvijā, nejūtas vainīgi. Cilvēki jūtas kā Latvijas krievi. Maza daļa jūtas saistīti ar Krieviju. Izpratnes trūkums veicina domāt, ka Latvijā valda liela rusofobija.” (Intervija nr. 127)

To, ka Latvijas rusofonie iedzīvotāji šobrīd jūtas diskriminēti, apliecina arī Valsts kancelejas 2024. gadā organizētā sabiedriskās domas aptauja – 49,3 % aptaujāto respondentu, kuri kā tautību norādīja krievu, apstiprināja, ka jūtas piederīgi kādai grupai, pret kuru Latvijā izturas netaisnīgi. Salīdzinājumam kopumā 28,4 % no visiem respondentiem bija norādījuši, ka pieder kādai grupai pret kuru Latvijā izturas netaisnīgi.⁹⁴

Vēl viens aspekts, kas ietekmē diskrimināciju valstī, ir saistīts ar Latviju kā uzņemošo sabiedrību. Kā minēts iepriekš 3.2. nodaļā, intervētie speciālisti norāda, ka šobrīd nepietiekams darbs tiek ieguldīts Latvijas kā uzņemošās sabiedrības sagatavošanā. Imigrācijai ir tikai augšupejoša tendence. Jau iepriekš ietekmes izvērtējumā tika norādīts, ka pēdējo piecu gadu laikā ārvalstu studentu skaits ir pieaudzis par 23 %. Savukārt vērtējot starptautisko ilgtermiņa migrāciju, var secināt, ka arī tai ir pieaugoša tendence un, ņemot vērā globālās tendences, tā turpinās pieaugt arī turpmāk (Attēls nr. 9).

Attēls nr. 9. Starptautisko ilgtermiņa migrantu skaits Latvijā, 2020.-2024. gads

Avots: Centrālā statistikas pārvalde (IBE030)

Vērtējot ilgtermiņa imigrantu etnisko sastāvu periodā 2020.-2024. gada, vidēji trešdaļa imigrantu ir bijuši latvieši, aptuveni 22 % krievi un 14 % ukraiņi. Izņēmums ir 2022. gads, kad Krievijas uzsāktā kara Ukrainā dēļ imigrantu skaits no Ukrainas veidoja 48 % no visiem imigrantiem.

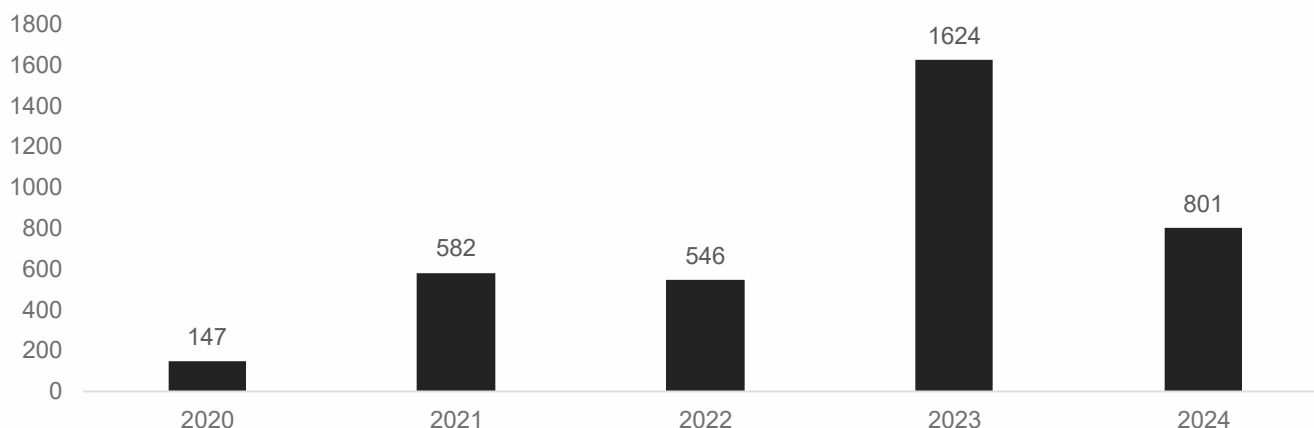
⁹³ Kaprāns, M., Žabko, O., Juzefovičs, J., Tetarenko-Supe, A., Mieriņa, I. (2025). Latvijas rusofono iedzīvotāju ģeopolitiskie priekšstati, pilsoniskā līdzdalība un mediju lietošana. Aptaujas rezultātu prezentācija. <Saite>

⁹⁴ Valsts kanceleja, Berg reaserch. (2024). Latvijas sabiedrības noturības pētījums. <Saite>

Savukārt vidēji 8 % no visiem imigrantiem ir veidojušas personas ar nezināmu vai neizvēlētu etnisko piederību.⁹⁵

Arī kopējam starptautiskās palīdzības meklētāju skaitam ir tendence pieaugt (Attēls nr. 10).

Attēls nr. 10. Patvēruma meklētāju skaits Latvijā, 2020.-2024. gads

Avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde

2020.-2024. gadu periodā patvēruma meklētāji ir bijuši no dažādām izcelsmes valstīm – Afganistānas, Sīrijas, Irākas, Irānas, arī no Krievijas un Baltkrievijas un citām valstīm.⁹⁶ Arī starptautiskās aizsardzības meklētāju mērķa grupas kontekstā parādās nepieciešamība pievērst lielāku uzmanību uzņemošās sabiedrības izpratnes stiprināšanai. 2023. gada pētījumā par personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība sociālekonomisko iekļaušanos, tika secināts, ka viena no problēmām ir starptautiskās palīdzības meklētāju nepietiekama integrācija vietējā sabiedrībā un vietējās sabiedrības atvērtības un izpratnes trūkums.⁹⁷

Savukārt 2025. gada saliedētības radarā ir secināts, ka strauji pieaugušais un vizuāli pamanāmais jauno migrantu skaits, ietekmē arī sabiedrības kopības sajūtu. Tiek uzsvērtas tieši jaunienācēju atšķirības starp vietējo sabiedrību – atšķiras gan valodu lietojums, gan atšķirības ir manāmas kultūras un uzvedības ziņā, tādējādi radot vietējos iedzīvotājos atsvešinātības sajūtu.⁹⁸

Vienlaikus izvērtējuma ietvaros veiktās aptaujas dati parāda, ka kopumā iedzīvotāji nepiekrīt viedoklim, ka pēdējo piecu gadu laikā sabiedrība ir kļuvusi iecietīgāka un atvērtāka pret dažādām etniskajām grupām (Attēls nr. 11).

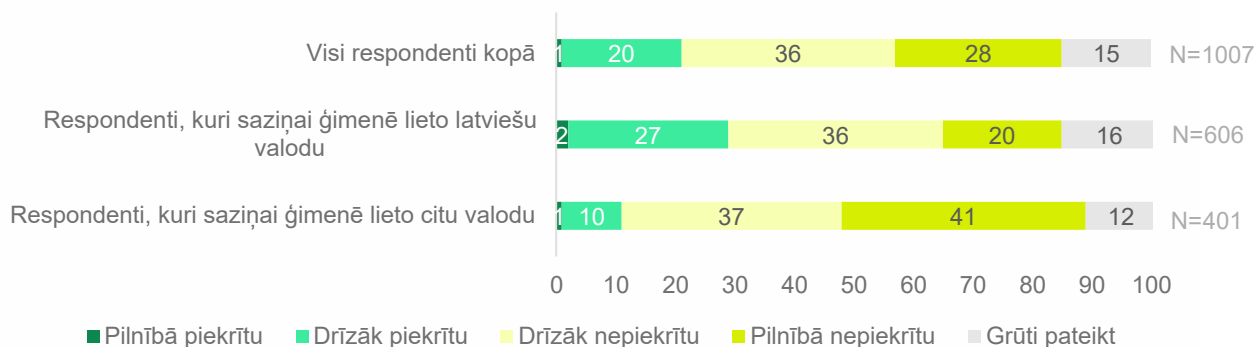
⁹⁵ Centrālā statistikas pārvalde. (2025). Oficiālās statistikas portāls. Starptautisko ilgtermiņa migrantu dzimuma un vecuma struktūra 2000 – 2024. <[Saite](#)>

⁹⁶ Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde. (2025). Patvēruma meklētāju statistika. <[Saite](#)>

⁹⁷ Sabiedrības integrācijas fonds, SIA "Civitta Latvija". (2023). Izvērtējums par rīcības plāna personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā rīcības virzienu – sociālekonomiskā iekļaušana. <[Saite](#)>

⁹⁸ Providus. (2025). Kopības izjūta Latvijas sabiedrībā un uzticēšanās līdzcilvēkiem. <[Saite](#)>

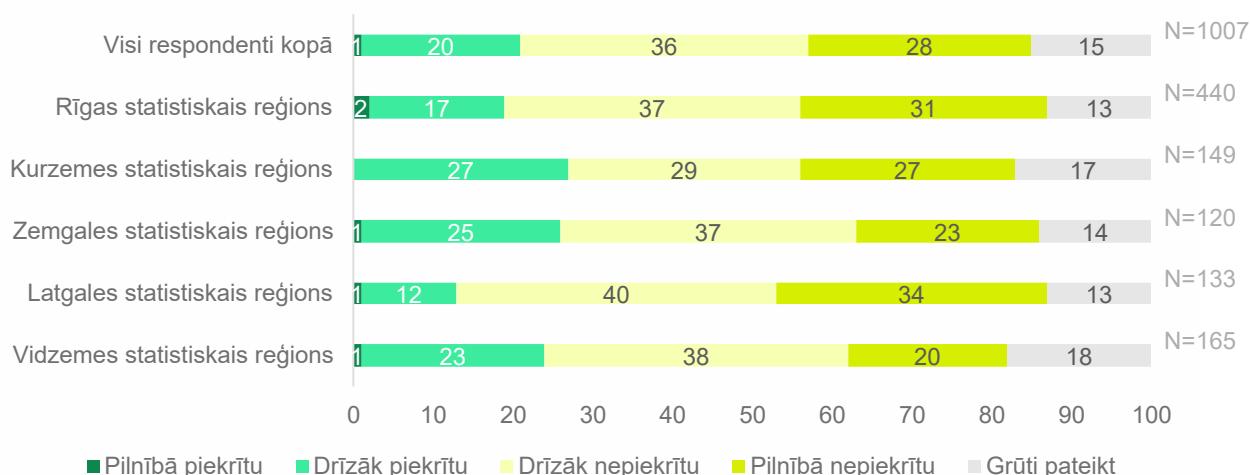
Attēls nr. 11. Respondentu atbildes jautājumā “Pēdējo piecu gadu laikā sabiedrība ir kļuvusi iecietīgāka un atvērtāka pret dažādām etniskajām grupām”, %

Avots: iedzīvotāju aptauja

Vērtējot jautājumu sadalījumā pa reģioniem, var novērot, ka negatīvāks vērtējums ir tiem iedzīvotājiem, kuri dzīvo Latgales reģionā (Attēls nr. 12).

Attēls nr. 12. Respondentu atbildes jautājumā “Sabiedrība ir kļuvusi iecietīgāka un atvērtāka pret dažādām etniskajām grupām”, reģioni, %

Avots: iedzīvotāju aptauja

Līdz ar to ir nozīmīgi ir turpināt sniegt atbalstu ne tikai jauniebraucējiem, bet jāveicina tādu pasākumu īstenošana, kas ir vērsta uz uzņemošās sabiedrības izpratnes un informētības stiprināšanu.

Tāpat Pamatnostādņu kontekstā ir svarīgi atbalstīt arī vietējās etniskās minoritātes – gan stiprinot mazākumtautību kultūru, kā tas tiek darīts jau šobrīd, gan veicinot tādu pasākumu īstenošanu, kas saved kopā mazākumtautības ar latviešiem, potenciāli veicinot izpratnes uzlabošanos par dažādām etniskajām grupām sabiedrībā.

Vienlaikus kopumā vērtējot Pamatnostādņu rezultātos rādītājus nākotnes izaicinājumu kontekstā, atsevišķi intervētie norāda, ka turpmākajos attīstības plānošanas dokumentos būtu nepieciešams iekļaut rādītājus, kas ir saistīti ar noturību un gatavību aizsargāt valsti. Piemēram, VK sadarbībā ar SIA “Berg Research” 2024. gadā veica sabiedriskās domas pētījumu par Latvijas

sabiedrības noturību,⁹⁹ aptaujājot iedzīvotājus par drošības sajūtu dzīvojot Latvijā, nedrošības izjūtu sabiedrībā un draudu faktoriem. Savukārt Drošības pētījumu un inovāciju centrs pēta jautājumus, kas saistīti ar aizsardzības un drošības politiku, piemēram, 2023. gadā pētījumā “Latvijas sabiedrības un valsts attiecībām Krievijas-Ukrainas kara kontekstā” tika noskaidrots sabiedrības viedoklis par piederības sajūtu, nacionālo lepnumu un patriotismu, rīcību militāra uzbrukuma gadījumā, kā arī uzticēšanos institūcijām.¹⁰⁰

Līdz ar to, plānojot turpmākos attīstības dokumentus, šāda veida aspekti var tikt iekļauti kā rezultatīvie rādītāji, vienojoties par datu vākšanas un apkopošanas iespējām un regularitāti starp iesaistītajām pusēm.

Lai arī Pamatnostādņu Plānos iekļautie pasākumi nav tieši saistīti ar iedzīvotāju sociālekonomiskās situācijas uzlabošanu, tas ir nozīmīgs rādītājs, jo var ietekmēt sabiedrības kopējo saliedētību un piederības sajūtu. Atsevišķi intervētie speciālisti norāda, ka sociālekonomiskā perspektīva būtu jābūt iekļautai Pamatnostādnēs, ņemot vērā tās saistību ar saliedētību.

“Iespējams, nepieciešams skatīt horizontālāk, jo saliedētības un piederības sajūta nāk arī no mūsu ekonomiskās labklājības. Sajūta, ka jūtamies vienlīdzīgi ar citiem, vienlīdzīgas iespējas. Tas krietni sašķēļ.” (Intervija nr. 126)

Pētījumā par priekšlikumiem Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības pamatnostādņu 2021.–2027. gadam rezultātu un ietekmes rādītāju modelim¹⁰¹ saistībā ar sociālekonomiskajiem rādītājiem ir iekļauts tikai viens – atšķirības gada ekvivalentajos ienākumu līmeņos starp latviešiem un citu etnisko grupu piederīgajiem. Vienlaikus tas neparāda sabiedrības situāciju kopumā.

Plānojot turpmākos attīstības dokumentus saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jomā, ir nepieciešams izvērtēt sociālekonomiskās perspektīvas iekļaušanu rādītājos, ļaujot vērtēt kā izmaiņas sociālekonomiskajā situācijā atsaucas uz saliedētības un pilsoniskās aktivitātes rādītājiem. Šajā ziņā nozīmīgi būs Latvijas Universitātes pētījuma “Sabiedrības saliedētības vektori: no saliedētības ap valstsnāciju (2012-2018) uz saliedēto pilsonisko kopienu valsts, sabiedrības un indivīdu drošības labā (2024-2025)” secinājumi, ņemot vērā, ka galvenās jomas, kas tiek aplūkotas pētījumā, ir sabiedrības saliedētība un identitātes veidošanās, mediju vide un informācijas noturība, valodas un kultūras integrācija, sociālekonomiskā ietekme un ilgtspējīga attīstība.¹⁰²

1. rīcības virziens. Rezultatīvais rādītājs par lepnumu par piederību Latvijai nav sasniegts plānotajā apmērā, un 10 gadu laikā tas ir samazinājies par gandrīz 12 procentpunktiem, lai gan pēdējos gados novērojams neliels pieaugums. Īstenotie pasākumi – izglītojošie pasākumi par kultūrvēsturisko mantojumu, saliedējošie pasākumi jauniešiem no dažādām etniskajām grupām, Jaunsardzes un valsts aizsardzības mācības – ir vērsti uz Pamatnostādņu mērķa sasniegšanu.

⁹⁹ Valsts kanceleja, Berg reaserch. (2024). Latvijas sabiedrības noturības pētījums. <[Saite](#)>

¹⁰⁰ Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija. Drošības un stratēģiskās pētniecības centrs. (2023). Latvijas sabiedrības un valsts attiecības Krievijas-Ukrainas kara kontekstā. <[Saite](#)>

¹⁰¹ Kultūras ministrija, Nodibinājums “Baltic Institute of Social Sciences”. (2020). Pētījums “Priekšlikumi Saliedētas un pilsoniski aktīvas sabiedrības pamatnostādņu 2021.-2027. gadam rezultātu un ietekmes rādītāju modelim”. <[Saite](#)>

¹⁰² Latvijas Zinātnes padome. (2024). Sabiedrības saliedētības vektori: no saliedētības ap valstsnāciju (2012-2018) uz saliedēto pilsonisko kopienas valsts, sabiedrības un indivīdu drošības labā (2024-2025). <[Saite](#)>

Īpaši pozitīvi vērtējama valsts aizsardzības mācību ieviešana visās izglītības iestādēs kopš 2024./2025. mācību gada.

Attiecībā uz latviešu valodas prasmju uzlabošanu mazākumtautību vidū, līdz 2023. gadam tika ieviests tikai viens pasākums, taču kopš 2024. gada pasākumu apjoms ir palielinājies – nodrošināti valodas kursi Vienas pieturas aģentūras ietvaros, latviešu valodas mācības Ukrainas civiliedzīvotājiem, aktivitātes mediju telpā (piemēram, mācības mediju profesionāļiem) un veicināts subtitrētā satura apjoma pieaugums televīzijas programmās.

Tomēr pasākumi galvenokārt fokusējas uz jauniebraucējiem, īpaši Ukrainas civiliedzīvotājiem, un nepietiekams pasākumu apjoms ir vērsts uz mazākumtautību pārstāvjiem, tai skaitā rusofonajiem Latvijas iedzīvotājiem. Turpmāk nepieciešams stiprināt ne tikai formālu valodas apguviursos, bet arī veicināt latviešu valodas lietošanu ikdienas vidē – darba vietā un kopienu aktivitātēs, kur vietējās kopienas iesaiste var motivēt valodas lietošanu. Tāpat jāturpina īstenot mērķtiecīgus pasākumus valstiskuma apziņas veicināšanai jauniešu un mazākumtautību vidū, lai novērstu konfliktējošus skatījumus uz vēsturi starp latviešu un rusofono iedzīvotāju grupām.

2. rīcības virziens. No 10 rezultatīvajiem rādītājiem divi ir sasniegti pilnībā, viens daļēji (divi apakšrādītāji sasniegti, divi nav tikuši sasniegti), divi nav sasniegti un trīs nav salīdzināmi metodoloģijas izmaiņu dēļ. Pozitīvi vērtējamas ir izmaiņas Pašvaldību likumā par līdzdalības budžeta ieviešanu un iedzīvotāju padomju veidošanos, kā arī SIF un LPA īstenotais ESF projekts pilsoniskās sabiedrības organizāciju kapacitātes stiprināšanai.

Kopumā rezultāti Pamatnostādņu īstenošanas laikā nav būtiski uzlabojušies – iedzīvotāju savstarpējā uzticēšanās nav pieaugusi, uzticēšanās valsts institūcijām (Saeima 23,1 %, MK 27,9 %, politiskās partijas 12,9 %) ir zema un pēdējo sešu gadu laikā nav būtiski uzlabojusies, arī uzticēšanās pašvaldībām ir samazinājusies par 5,2 procentpunktiem. Starpposma izvērtējuma aptauja parāda, ka 56 % iedzīvotāju neiesaistās savas kopienas aktivitātēs un nesaredz, ka iesaiste varētu sniegt ieguldījumu pašvaldības vai valsts attīstībā, lai gan 50 % apzinās savas iespējas ietekmēt lēmumus.

Medijpratības jomā, lai gan ir veikts nozīmīgs darbs situācijas izpratnē un medijpratības datubāzes izveidē, kopumā medijpratības līmenis sabiedrībā ir viduvējs, un īpaši zems tas ir mazākumtautību pārstāvju un senioru vidū. Turpmāk īstenojot pasākumus, būtiski ir fokusēties uz apkaimju un lokālo kopienu līmeņa aktivitāšu stiprināšanu, jo tieši šeit iedzīvotāji var redzēt savas iesaistes reālus rezultātus, kā arī veicināt sadarbības projektus starp dažādām etniskajām grupām, lai stiprinātu savstarpējo uzticēšanos.

3. rīcības virziens. Subjektīvās diskriminācijas pieredzes rādītājs ir pasliktinājies par 6,2 procentpunktiem, kas liecina par būtiskām problēmām šajā jomā. Īstenotie pasākumi – Vienas pieturas aģentūras izveide 2023. gadā, latviešu valodas un integrācijas kursi jauniebraucējiem, atbalsts mazākumtautību kultūras pasākumiem, kampaņas par toleranci – ir bijuši vērsti uz Pamatnostādņu mērķi, taču to ietekme līdz šim vēl nav pilnībā vērtējama, jo daži pasākumi ir ieviesti salīdzinoši nesen.

Rādītāja pasliktināšanos var skaidrot ar vairākiem faktoriem: pieaugušu etnisko spriedzi pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā, dezinformācijas pieaugumu, kā arī uzlabotu iedzīvotāju spēju identificēt diskriminācijas pazīmes. Būtiska problēma ir nepietiekams darbs ar vietējo sabiedrību kā uzņēmamo sabiedrību. Izvērtējuma aptauja parāda, ka iedzīvotāji nepiekrīt, ka sabiedrība ir kļuvusi iecietīgāka un atvērtāka pret dažādām etniskajām grupām.

Šī problēma kļūst īpaši aktuāla kontekstā, kad starptautiskās ilgtermiņa migrācijas tendence ir augoša – pēdējo piecu gadu laikā ārvalstu studentu skaits pieaudzis par 23 %, pieaug arī starptautiskās palīdzības meklētāju skaits no dažādām valstīm un kultūrām, kas atšķiras no

Latvijas kultūrvides. Strauji pieaugošais un vizuāli pamanāmais jauno migrantu skaits, kuri atšķiras ar valodu un kultūru, rada vietējos iedzīvotājos atsvešinātības sajūtu.

Turpmāk būtu nepieciešams mainīt pieeju pasākumu nodrošināšanā – ne tikai sniegt atbalstu jauniebraucēju integrācijai, bet būtiski palielināt ieguldījumu uzņemošās sabiedrības sagatavošanā, īstenojot informatīvus un izglītojošus pasākumus par dažādību un toleranci. Tāpat jāveicina sadarbības projekti, kas saved kopā mazākumtautības ar latviešiem, radot reālu saskari un uzlabojot savstarpējo izpratni.

Turpmākajos attīstības plānošanas dokumentos ieteicams iekļaut rezultatīvos rādītājus, kas novērtē sabiedrības noturību un gatavību aizsargāt valsti, tāpat var tikt izvērtētas iespējas iekļaut rādītājus, kas raksturo sociālekonomiskās situācijas izmaiņas. Šāda pieeja ļautu sistemātiski sekot līdzi tam, kā pasākumi ietekmē sabiedrības piederības sajūtu, uzticēšanos institūcijām un pilsonisko aktivitāti. Vienlaikus ir svarīgi nodrošināt regulāru datu vākšanu un saskaņotu metodiku starp iesaistītajām pusēm, lai rādītāji būtu salīdzināmi un sniegtu pārskatāmu priekšstatu par plānoto pasākumu rezultātiem.

Vērtējot Plāna rasisma un antisemitisma mazināšanai 2023. gadam un Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam rezultatīvos rādītājus un abu šo plānu ietekmes izvērtējumus, kā arī vērtējot rādītājus, kas ir iekļauti Pamatnostādņu Plānos, var secināt, ka atsevišķi rezultatīvie rādītāji varētu tikt iekļauti Pamatnostādņu Plānos.

Plāna rasisma un antisemitisma mazināšanai 2023. gadam rezultatīvie rādītāji

Plāna rasisma un antisemitisma mazināšanai 2023. gadam vienīgais rezultatīvais rādītājs "Subjektīvā diskriminācijas pieredze" ir atbilstošs Pamatnostādņu 3.1. rezultatīvajam rādītājam. Vērtējot Plāna rasisma un antisemitisma mazināšanai 2023. gadam ietekmes izvērtējumu¹⁰³, ieteicams ir iekļaut tematiskā Eiobarometra "Diskriminācija"¹⁰⁴ aptaujas datus par iedzīvotāju uztveri, cik izplatīta ir diskriminācija pēc noteiktas pazīmes – etniskās piederības vai ādas krāsas. Ņemot vērā, ka šis rādītājs skar konkrētas iedzīvotāju grupas, drīzāk tas būtu atstājams plānu līmenī un nebūtu iekļaujams Pamatnostādņu līmenī. Iespējama alternatīva šim rādītājam varētu būt šī paša tematiskā Eiobarometra rādītājs par vērtējumu (skalā no 1 līdz 10) – vai veiktie centieni valstī visu veidu diskriminācijas apkarošanai ir efektīvi.¹⁰⁵ Tas būtu vērsts uz institūciju darbību novērtējumu, vienlaikus neatspoguļotu iedzīvotāju pašu attieksmi diskriminācijas jautājumā. Sabiedrības saliedētības radara 8. sadaļā "Diskriminācija un cilvēktiesību ievērošana" ir iekļauti vērtējumi gan par personisko saskari ar diskrimināciju, gan diskriminācijas uztveri sabiedrībā.¹⁰⁶

Otrs rādītājs, kas Plāna rasisma un antisemitisma mazināšanai 2023. gadam ietekmes izvērtējumā¹⁰⁷ ir ieteikts kā papildinošs, ir naida runas izplatība plašsaziņas līdzekļos, kuru datus uzkrāj Latvijas Cilvēktiesību centrs. Vienlaikus Pamatnostādņēs ir bijis īstenots tikai viens pasākums Plāna 2022.-2023. ietvaros, kas ir bijis tieši vērsts uz naida runu – naida runas tiesiskais

¹⁰³ Kultūras ministrija, Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences". (2025). Plāna rasisma un antisemitisma mazināšanai 2023. gadam ietekmes izvērtējums. <[Saite](#)>

¹⁰⁴ European Union. (2023). Special Eurobarometer SP535 : Discrimination in the European Union. <[Saite](#)>

¹⁰⁵ 2023. gada tematiskā Eiobarometra SP535 "Diskriminācija" jautājums QB8 ". Izmantojot skalu no 1 līdz 10, sakiet, lūdzu, vai Jūs domājat, ka (MŪSU VALSTĪ) veiktie centieni visu veidu diskriminācijas apkarošanai ir efektīvi? '1' nozīmē, ka Jūs uzskatāt, ka šie centieni "nemaz nav efektīvi", un '10' nozīmē, ka Jūs uzskatāt, ka šie centieni ir "ļoti efektīvi"

¹⁰⁶ Sabiedrības integrācijas fonds, Providus. (2023). Sabiedrības saliedētības radara ziņojums 2023. <[Saite](#)>

¹⁰⁷ Kultūras ministrija, Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences". (2025). Plāna rasisma un antisemitisma mazināšanai 2023. gadam ietekmes izvērtējums. <[Saite](#)>

regulējums un prakse. Aktivitātes netiek veiktas Plānā 2024.-2027. Šādu rādītāju būtu vēlams iekļaut nākamā perioda attīstības plānošanas dokumentā, ja tam tiek plānoti attiecīgi pasākumi.

Trešais ieteikums¹⁰⁸ ir iekļaut rādītāju kopumu, kuri raksturo sabiedrības attieksmi (un tās izmaiņas) pret noteiktiem Latvijas vēstures notikumiem, kurus var uzskatīt kā pretrunīgus sabiedrības dažādo viedokļu kontekstā. Šobrīd Plānā 2024.-2027. ir iekļauti rezultatīvie rādītāji no Latvijas sociālās atmiņas monitoringa par tādu svētku atzīmēšanu kā LR proklamēšanas dienu 18. novembrī, LR Neatkarības deklarācijas pasludināšanas dienu 4. maijā. Tāpat ir iekļauti rādītāji par uzskatiem saistībā ar 1940. gadā notikušo okupāciju. Ņemot vērā, ka tie ir konkrēti un specifiski notikumi, kā arī to, ka jau šobrīd tie ir iestrādāti Plānā 2024.-2027., nav nepieciešams tos iekļaut Pamatnostādnēs. Vienlaikus sociālās atmiņas kontekstā šādi rādītāji ir svarīgi, līdz ar to līdzīgā veidā tos būtu ieteicams iekļaut arī turpmākajos attīstības plānošanas dokumentos.

Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam rezultatīvie rādītāji

Plānam romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam ir noteikti 10 rezultatīvie rādītāji, kas ir specifiski vērsti uz romu situācijas izmaiņām, vienlaikus neviens no rādītājiem netiek atspoguļots ne Pamatnostādņu līmenī, ne Plānos.

Plānā romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam ietekmes izvērtējumā¹⁰⁹ attiecībā uz rezultatīvajiem rādītājiem ir secināts, ka par pieciem rādītājiem¹¹⁰ izvērtējuma veikšanas brīdī nebija izdevies iegūt informāciju – viena rādītāja¹¹¹ noteikšanai ir izmantots cits informācijas avots, savukārt četri rādītāji¹¹² nav tikuši sasniegti. Vienlaikus Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam ietekmes izvērtējumā ir uzsvērtā būtiska problēma, kas ietekmē datu vākšanu un līdz ar to arī analīzi – netiek nodrošināta regulāra datu apkopošana par romu situāciju.¹¹³ Līdz ar to, vērtējot rādītāju papildinātību ar Pamatnostādnēm, ieteikums būtu ietvert tikai tos rezultatīvos rādītājus, par kuriem ir drošicama informācija, ka tie tiks veikti atkārtoti, piemēram, izvēloties Eurobarometra datus vai tos datus, ko ievāc KM kā atbildīgā institūciju Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam īstenošanā. Papildus tam, plānojot turpmākos attīstības plānošanas dokumentus, var tikt izmantoti arī Sabiedrības saliedētības radara dati par iedzīvotāju attieksmi, ja kaimiņos dzīvotu kādas potenciāli marginalizējamās mazākuma grupas pārstāvis, kur viena no iekļautajām grupām ir romi.¹¹⁴ Šajā plānā norādītie rezultatīvie rādītāji ir papildināmi Pamatnostādņu Plānu griezumā, ņemot vērā, ka vairāki Plānos iekļautie pasākumi ir vērsti uz romu mazākumtautības mērķa grupu, tai skaitā stiprinot romu mazākumtautības NVO, kuru tiek sniegts individuāls atbalsts romiem.

¹⁰⁸ Turpat

¹⁰⁹ Kultūras ministrija, Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences". (2024). Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.-2023.gadam ietekmes izvērtējums. <[Saite](#)>

¹¹⁰ Rādītāji –ledzīvotāju īpatsvars, kuriem būtu iebildumi, ja viņiem kaimiņos dzīvotu romi; ledzīvotāju īpatsvars, kuri domā, ka romiem nevar uzticēties; Romu skaits, kas atzīst sevi par ekonomiski aktīviem; Romu skolēnu skaits, kas neieguva obligāto pamatizglītību; Romu bērnu skaits saņēma atbalstu ESF projektā "Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai"

¹¹¹ Rādītājs – ledzīvotāju īpatsvars, kuri negribētu strādāt ar romiem vienā darba kolektīvā

¹¹² Rādītāji – ledzīvotāju īpatsvars, kuri uzskata, ka diskriminācija pret romu tautības cilvēkiem ir izplatīta; Romu ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars; Romu bērnu skaits, kas izglītības iestādēs apguva speciālās pamatizglītības programmas; Romu mediatoru un skolotāju palīgu skaits, kas strādā Latvijas pašvaldībās

¹¹³ Kultūras ministrija, Nodibinājums "Baltic Institute of Social Sciences". (2024). Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.-2023.gadam ietekmes izvērtējums. <[Saite](#)>

¹¹⁴ Providus, Sabiedrības integrācijas fonds. (2024). Sabiedrības saliedētības radara starpposma vērtības. <[Saite](#)>

Vienlaikus jāmin, ka kopumā gan Plānā romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam, gan Pamatnostādņu Plānos, trūkst rādītāju, kas raksturotu romu grupas viedokli un pašvērtējumu par savu situāciju. Šis aspekts tiek pētīts atsevišķos pētījumos^{115, 116}, bet netiek ievākti regulāri dati.

Plāna rasisma un antisemītisma mazināšanai 2023. gadam ietekmes izvērtējumā un Plāna romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanai 2022.–2023. gadam ietekmes izvērtējumā iekļautie rādītāji, par kuriem ir pieejama informācija un kuru vākšana ir drošicama ilgākā laika periodā, kopumā ir papildināmi ar Pamatnostādņēm to Plānu līmenī. Abos šajos plānos norādītās mērķa grupas ir atbilstošas Pamatnostādņu mērķim un ietvertajām mērķa grupām Plānu līmenī. Līdz ar to norādītie rādītāji plānos par rasisma un antisemītisma mazināšanu un romu stratēģiskā ietvara pasākumu īstenošanu, nav pretrunā ar Pamatnostādņēm. Vienlaikus ir būtiski izvērtēt datu ievākšanas biežumu, lai tas atbilstu Pamatnostādņu un to Plānu ieviešanas periodam.

3.4. Iesaistīto pušu novērtējums

Uzdevums: novērtēt Pamatnostādņu īstenošanā iesaistīto institūciju aktivitātes un to ietekmi uz mērķu un rezultātu sasniegšanu, tostarp identificējot pasākumos iesaistīto mērķa grupu profilus, kā arī mērķa grupas, kuras pasākumi nerasniedza

Pamatnostādņu Plānu pasākumu īstenošanā kā atbildīgās ir bijušas iesaistītas 12 iestādes, savukārt līdzatbildīgo iestāžu skaits ir 18 (Attēls nr. 13).

¹¹⁵ Kultūras ministrija, SIA "Civitta Latvija". (2023). Pētījums par romu situāciju Latvijā. <[Saite](#)>

¹¹⁶ Latvijas Republikas Tiesībsargs. (2022). 2022. gada pētījums: Romu situācija Latvijā. <[Saite](#)>

Attēls nr. 13. Pamatnostādņu Plānos identificētās atbildīgās un līdzatbildīgās iestādes un atbilstošo pasākumu skaits periodā no 2021. līdz 2024. gadam¹¹⁷

1. RV «Nacionālā identitāte un piederība»		2. RV «Demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums»		3. RV «Integrācija»	
Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgā iestāde	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgā iestāde	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgā iestāde
KM – 7	KM – 6	KM – 19	KM – 1	KM – 20	KM – 4
AiM, AiM JC – 2	IZM – 3	SIF – 6	SIF – 3	SIF – 3	SIF – 4
SIF – 2	LVA – 1	IZM – 1	IZM – 2	IZM – 1	IZM – 1
LNKC – 2	VIAA – 1	NEPLP – 1	NEPLP – 1	LNKC – 2	IeM – 2
NEPLP – 2	NVA – 1	VSIA "Latvijas Vēstnesis" – 2	Reģionu NVO – 2	LNKBA – 2	LKA – 2
VK – 2		VK – 2	Pašvaldības – 2	PMLP – 1	NVO – 2
		VARAM – 1	NVO – 1		VIAA – 1
			Plānošanas reģ. – 1		VM – 1
			LU – 1		Pašvaldības – 1
					LU – 1
					Valsts policija – 1
					Tiesu administrācija – 1
					Prokuratūra – 1

Avots: Civitta pēc KM iesniegtās informācija

Katra no iesaistītajām iestādēm pasākumus ir īstenojusi savas jomas ietvaros. Vienlaikus var secināt, ka **būtiska loma pasākumu ieviešanā ir bijusi divām iestādēm – KM un SIF**. Pamatnostādņu Plānos KM ir bijusi kā atbildīgā iestāde vairāk kā 40 pasākumu īstenošanai, kopumā atbildot par aptuveni 50 % no Pamatnostādņu identificētā finansējuma, savukārt SIF par aptuveni 23 %. Attiecīgi KM atbildībā ir bijuši pasākumi, kas skar NVO kapacitātes stiprināšanu, arī mazākumtautību iesaisti, trešo valstu pilsoņus, kā arī starptautiskās aizsardzības personas, tai skaitā nodrošinot atbalsta pasākumus Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda ietvaros. KM ir bijusi atbildīgā iestāde arī iedzīvotāju līdzdalības veicināšanā deliberatīvo pasākumu ietvaros, kā arī atbildot par pasākumiem, kas skar vēsturi un atceres kultūru. Tāpat ir organizēti vairāki pētījumi, kas saistīti ar mazākumtautību NVO izpēti, mediju izpēti un citi.

SIF kā iestāde ir bijusi atbildīga par 11 pasākumu ieviešanu. Iestādei ir bijusi nozīmīga loma NVO atbalsta nodrošināšanā, kā arī mediju atbalsta nodrošināšanā. Tāpat jāuzsver Vienas pieturas aģentūras izveide un attīstība, lai sniegtu atbalstu trešo valstu pilsoņiem latviešu valodas apguvē un integrācijā kopumā. Atsevišķas iniciatīvas iestāde ir īstenojusi, lai veicinātu mazākumtautību

¹¹⁷ Uzskaitītajā pasākumu skaitā ir iekļauti tikai tie pasākumi, kas Plānos ir īstenoti, attiecīgi, nav iekļauti tie, kuriem nav ticis piešķirts finansējums. Pasākumu skaits veidojas skaitot kopā abu Plānu pasākumus, attiecīgi, ja pasākums ir īstenots gan 2022.-2023. gada Plāna, gan 2024.-2027. gada Plāna ietvaros, tas ir ieskaitīts abas reizes.

un latviešu jauniešu sadarbību, kā arī mazinātu diskrimināciju. Attiecībā uz saliedētības monitoringu, jāuzsver arī tas, ka SIF organizē Sabiedrības saliedētības radara izvērtējumus.

Savukārt pārējās atbildīgās iestādes pasākumus ir īstenojušas mazākā apmērā, attiecīgi savas nozares ietvarā īstenojot pasākumus, kas ir saistīti ar saliedētību vai pilsonisko aktivitāti. Piemēram, AiM un AiM JC Pamatnostādņu ietvaros ir bijušas atbildīgas par Jaunsardzes un valsts aizsardzības mācību ieviešanu izglītības iestādēs, tai skaitā sadarbojoties ar izglītības sektoru. Savukārt NEPLP savas kompetences un resursu ietvaros ir īstenojuši pasākumus, kas vērsti uz mediju kvalitātes paaugstināšanu. Līdz ar to, lai arī pasākumu apjoms, par ko iestādes ir atbildīgas, ir salīdzinoši mazāks, nevar apgalvot, ka šo iestāžu pasākumi sniedz mazāku ietekmi, īpaši ņemot vērā to, ka Pamatnostādnes ir horizontāls plānošanas dokuments un to ka pasākumi ir plānoti katras nozares resursu ietvaros.

Vienlaikus par pasākumu atbildīgo iestāžu pārstāvji skaidro, ka katra iestāde pārzina savu nozari un atbildību, taču kopumā trūkst kopējas izpratnes par to, kā visi iekļautie pasākumi palīdz sasniegt kopējo Pamatnostādņu mērķi.

“Man nav īsti skaidra tā bilde. Katra institūcija pēc nolikuma zina, ko viņi dara. Bet man nosacīti malā stāvošai personai varbūt ir skaidrs, ko dara SIF un LVA, bet būtiskais – kāda ir prioritāte vai galvenais uzdevums. [...] Man nav tāda ļoti skaidra bilde tādā ikdienas līmenī.” (Intervija nr. 13)

Lai arī KM darbojas kā šo Pamatnostādņu koordinators, kopumā trūkst atbildīgās struktūras par Pamatnostādņu izpildi. Tas savukārt kavē mērķtiecīgāku pasākumu īstenošanu.

Mērķa grupas Pamatnostādnēs rīcības virzienu ietvaros nav definētas, taču abos Plānos un attiecīgi to ikgadējās atskaitēs katrā no rīcības virzieniem var izdalīt šādas mērķa grupas (pielikumā nr. 1 intervences loģikā norādītas identificētās mērķa grupas rīcības virzienu uzdevumu griezumā):

Attēls nr. 14. Plānos identificētās galvenās mērķa grupas¹¹⁸

1. RV «Nacionālā identitāte un piederība»	2. RV «Demokrātijas kultūra un iekļaujošs pilsoniskums»	3. RV «Integrācija»
Iedzīvotāji	NVO	Trešo valstu pilsoņi
Bērni un jaunieši	Mazākumtautību NVO	Starptautiskās aizsardzības personas
Citu valstu pilsoņi, t.sk. trešo valstu pilsoņi, Ukrainas civiliedzīvotāji	Bērni un jaunieši	Citu valstu pilsoņi
Mediji	Iedzīvotāji	Speciālisti
Mazākumtautību pārstāvji	Politikas veidotāji, pētnieki	Mazākumtautību pārstāvji
Speciālisti	Mediji	Iedzīvotāji
Diaspora	Pašvaldību darbinieki	Darba devēji

Avots: Civitta pēc KM iesniegtās informācija

¹¹⁸ Attēlā zaļā ir iezīmētas tās mērķa grupas, kurām pasākumi ir nodrošināti lielākā un daudzveidīgākā apmērā

1. rīcības virziena ietvaros var identificēt divas galvenās mērķa grupas – iedzīvotāji kopumā un bērni un jaunieši. Vienlaikus mazākā apmērā pasākumi ir bijuši vērsti uz ārzemniekiem, medijiem, mazākumtautību pārstāvjiem un speciālistiem vēstures, izglītības un kultūras jomās.

- **Iedzīvotāji** – vairākas aktivitātes ir vērstas uz iedzīvotājiem kopumā, tai skaitā reģionos. Tās ir vērstas gan uz reģionālās identitātes un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu, kopienu stiprināšanu, diskusijas par nacionālo identitāti un piederību, valodas prasmju pilnveidi (lasīšanas veicināšanas pasākumu ietvaros skolēniem un vecākiem), kā arī uz izglītojošu un kultūras pasākumu īstenošanu par vēsturiskām personām un vēstures notikumiem. Iedzīvotājiem pēc nepieciešamības ir nodrošinātas iespējas kārtot valsts valodas pārbaudes. Valodas pieejamība veicināta palielinot subtitrēto saturu medijos.
- **Bērni un jaunieši** – mērķa grupa ir iesaistīta Jaunsardzes un valsts aizsardzības mācību aktivitātēs, kas vērstas uz valsts vēstures notikumiem, saliedējošas un interaktīvas aktivitātes mazākumtautību un latviešu jauniešiem, kā arī izglītojoši pasākumi par vēstures jautājumiem, kas mērķēti bērnu un jauniešu auditorijai, kā arī valodas prasmju pilnveides pasākumi (lasīšanas veicināšanas pasākumu ietvaros skolēniem un vecākiem)
- **Citu valstu pilsoņi** – trešo valstu pilsoņiem un Ukrainas civiliedzīvotājiem “Vienas pieturas aģentūras” organizētajosursos ir bijusi iespēja apgūt latviešu valodu. Interesentiem ir piedāvātas iespējas kārtot valsts valodas prasmju pārbaudes.
- **Mediji** – organizētas mācības medijiem, organizēta mediju valodas balva, lai godinātu jomas speciālistus, veicinātu tīklošanās iespējas.
- **Mazākumtautību pārstāvji** – īstenoti izglītojoši un kultūras pasākumi par romu kultūru, kā arī izglītojoši pasākumi par ebreju vēstures notikumiem Latvijā.
- **Speciālisti vēstures, izglītības un kultūras jomās** – atbalstīta pētnieku publikāciju sagatavošana un publicēšana, vēstures kolikviju un vēstures pedagogu semināru organizēšana.
- **Diaspora** – diasporas pārstāvji piedalās valodas prasmju pilnveides pasākumos (lasīšanas veicināšanas pasākumu ietvaros skolēniem un vecākiem), kā arī ir iespēja kārtot valodas prasmju pārbaudes.

2. rīcības virzienā var izšķirt četras nozīmīgākās mērķa grupas, kas ir guvušas atbalstu pasākumu īstenošanas ietvaros – NVO, t. sk. mazākumtautību NVO, bērni un jaunieši un iedzīvotāji kopumā, Mazāks pasākumu apjoms ir ticis vērsts uz tādām mērķa grupām kā politikas veidotāji un pētnieki, mediji un pašvaldību darbinieki.

- **NVO** – kapacitātes stiprināšana NVO fonda ietvaros, līdzdalības veicināšana ārvalstu fondu finansētos projektos NVO līdzfinansējuma programmas ietvaros, atbalsts reģionālajiem NVO centriem informatīvo pasākumu, līdzdalības forumu organizēšanā, brīvprātīgā darba organizēšanā, t.sk. Ukrainas civiliedzīvotājiem.
- **Mazākumtautību NVO** – kapacitātes stiprināšana ar reģionālo NVO centru starpniecību.
- **Bērni un jaunieši** – valsts aizsardzības mācību un Jaunsardzes īstenošana pilsoniskās līdzdalības kompetenču attīstībai.
- **Iedzīvotāji** – izveidota medijpratības datubāze, kas pieejama jebkuram interesentam, organizētas demokrātijas un līdzdalības zināšanu un prasmju apguves domnīcas, kā arī

organizēti deliberatīvie pasākumi, kur var piedalīties ikviens iedzīvotājs, uzturēta portāla “Cilvēks. Valsts, Likums” darbība.

- **Politikas veidotāji un pētnieki** – veikti pētījumi dažādās jomās, piemēram, medijpratībā, mazākumtautību NVO, un uzturēta portāla “Cilvēks. Valsts, Likums” darbība.
- **Mediji** – stiprināta komerciālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu tehnoloģiskā bāze un infrastruktūra, sniegts atbalsts sabiedriski nozīmīga satura veidošanai un nacionālās kultūrtelpas stiprināšanai latviešu valodā.
- **Pašvaldību darbinieki** – atbalsts līdzdalības budžeta ieviešanā, līdzdalības platformas izveide.

3. rīcības virziena ietvaros galvenās mērķa grupas ir bijuši trešo valstu pilsoņi, starptautiskās aizsardzības personas un mazākumtautību kopienu pārstāvji. Tāpat pasākumi ir bijuši mērķēti uz tiem citu valstu pilsoņiem naturalizācijas procesā, speciālistiem starpkultūru komunikācijas jomā, iedzīvotājiem un darba devējiem.

- **Trešo valstu pilsoņi** – informatīva atbalsta sniegšana, konsultāciju, latviešu valodas kursu, sarunvalodu klubu, integrācijas kursu nodrošināšana, reto valodu tulku nodrošināšana, iesaiste diskusijās par vajadzībām.
- **Starptautiskās aizsardzības personas** – atbalsta pasākumi patvēruma meklētāju centros “Mucenieki” un “Liepna”, informatīva atbalsta sniegšana, latviešu valodas kursu, sarunvalodu klubu, integrācijas kursu nodrošināšana, reto valodu tulku nodrošināšana.
- **Citu valstu pilsoņi** – atbalsts naturalizācijas procesā, informācijas dienas, valsts valodas prasmju pārbaudes.
- **Speciālisti** – starpkultūru komunikācijas kursu nodrošināšana.
- **Mazākumtautību pārstāvji** – atbalsts mazākumtautību kultūras savpatnības saglabāšanai, kompetences pilnveides pasākumi, atbalsts mazākumtautību kultūras festivāla organizēšanā, organizētas mazākumtautību NVO konsultatīvās padomes, specifisks atbalsts romu kopienai – romu mediatoru darbība –, kā arī īstenoti pasākumi, kas akcentē romu kultūras mantojuma daudzveidību.
- **Iedzīvotāji** – izpratnes par dažādību veicināšanas kampaņu organizēšana, piemēram, kampaņa “Atvērtība ir vērtība”, “Cilvēks, nevis diagnoze” un citas. Kampaņas ietvaros tiek pievērsta uzmanība dažādām iedzīvotāju grupām, piemēram, senioriem, cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem.
- **Darba devēji** – mācību organizēšana par dažādības vadību.

Interviju dati liecina, ka Pamatnostādņu aktivitātes ne vienmēr aptver pietiekami plašu mērķa grupu loku. Vairākās intervijās izkristalizējas mērķa grupas, kuras līdz šim paliek perifērijā vai netiek sasniegtas pietiekamā mērā.

Piemēram, 2. rīcības virziena ietvaros vairāki pasākumi Plānos ir mērķēti mazākumtautību mērķa grupai. Tomēr šī ir viena no mērķa grupām, kuru būtu nepieciešams izcelt vairāk.

“Stiprāk vajadzētu izdalīt mazākumtautību. Milzīga sabiedrības daļa, ar kuru vajadzētu strādāt, ja gribam atrisināt arī drošības jautājumus. Etniskā spriedze valstī pieaug.” (Intervija nr. 126)

Arī NVO sektora pārstāvji norāda, ka šobrīd sadarbība notiek ar aktīvo iedzīvotāju daļu. Attiecīgi īstenotie atbalsta pasākumi nesasniedz neaktīvos mazākumtautību pārstāvjus, kuriem šāds atbalsts būtu visnepieciešamākais, lai veicinātu saliedētības veidošanos.

“Izaicinājums ir tas, ka biedrībās apvienojas neliela daļa – tie ir tie, kuri jau ir atvērti sabiedrībai. Viņi jāturpina atbalstīt, lai arī viņi var pateikt, ka Latvija stiprina arī viņus. [...] Mums ir pārāk maza pieeja tiem, kuri nav iesaistījušies. Mēs esam mēģinājuši iet ārpus koncertiem, pasākumiem, kur ir šī mērķa grupa.” (Intervija nr. 29)

NVO sektora pārstāvji norāda, ka viens no iespējamajiem risinājumiem ir jau minētais pašvaldību līdzdalības budžets un iespēja veidot jaunās un aktīvās vietējās kopienas, iesaistot arī tos iedzīvotājus, kuri nav pilsoniski aktīvi. Vienlaikus NVO pārstāvji savā darbībā ir novērojuši, ka mazākumtautību jaunieši nevēlas tikt izcelti kā atsevišķa grupa, bet drīzāk vēlas, lai pasākumos tiktu iesaistīti tieši tādā pašā veidā kā citi jaunieši.

Attiecībā uz dažādām vecuma grupām intervijās vairākkārt tiek uzsvērts, ka jaunieši un seniori ir būtiskas, taču nepietiekami uzrunātas mērķa grupas. Jauniešus būtu nepieciešams vairāk iesaistīt aktivitātēs saistītās gan ar saliedētības jautājumiem, kā arī par piederības veicināšanu. Abām šīm mērķa grupām nozīmīgi ir arī medijpratības jautājumi, kas veicina kvalitatīvas informācijas iegūšanu un aktīvu līdzdalību sabiedrības procesos.

“Ar jauniešiem jāstrādā par atvērtības jautājumu... Par jauniešu piederības izjūtu – viņi ir diezgan nacionāli. Vecāka gada gājuma cilvēkiem viedokli mainīt būtu grūtāk.” (Intervija nr. 126)

Jānorāda, ka LPA organizētajā diskusijā par programmas “Aktīvo iedzīvotāju fonds” līdzšinējo darbu un turpmākajiem Latvijas pilsoniskās sabiedrības izaicinājumiem, viena no identificētajām nepieciešamajām rīcībām ir pilsoniskās izglītības aktivizēšana, kā arī visa veida pilsonisko prasmju attīstīšana jau no bērnības.¹¹⁹ Līdz ar to, plānojot turpmākos attīstības dokumentus un pasākumus, būtu lietderīgi piešķirt lielāku nozīmi tieši jauniešu iesaistei un pilsoniskās līdzdalības veicināšanai. Jāpiemin, ka šo Pamatnostādņu ietvaros jauniešu pilsoniskās apziņas stiprināšana tiek īstenota arī valsts aizsardzības mācības ietvaros, kas kopš 2024./ 2025. mācību gada ir kļuvusi par obligātu mācību satura daļu.

Vienlaikus būtiski ir uzsvērt, ka romu kopienas gadījumā nepieciešams definēt specifiskus rādītājus, kas attiektos tieši uz šo mērķa grupu. Romi ir viena no iedzīvotāju grupām, kas ir pakļauta augstam nabadzības un sociālās atstumtības riskam.¹²⁰ Vienlaikus romu kopienas pārstāvis intervijā norāda, ka būtu svarīgi ne tikai uzkrāt konkrētus datus par romu situāciju, bet arī plānot konkrētu budžetu tieši šai mērķa grupai.

3.5. Resursu izlietojuma novērtējums

Uzdevums: novērtēt finanšu resursus un to izlietojuma efektivitāti, pamatojoties uz Pasūtītāja sniegto informāciju par Pamatnostādņu īstenošanā ieguldītajiem finanšu resursiem

Pamatnostādņu resursu izlietojumu nav iespējams pilnībā izvērtēt, jo vairākiem Pamatnostādņu Plānos noteiktajiem uzdevumiem nav norādīts konkrēts plānotais vai faktiski izlietotais finansējuma apmērs. Daļā gadījumu ir tikai norāde, ka pasākums īstenots valsts budžeta ietvaros,

¹¹⁹ Active Citizens Fund. (2025). Apkopoti Latvijas demokrātijas un pilsoniskās sabiedrības izaicinājumi un to risinājumi nākamajai piecgadei. <[Saite](#)>

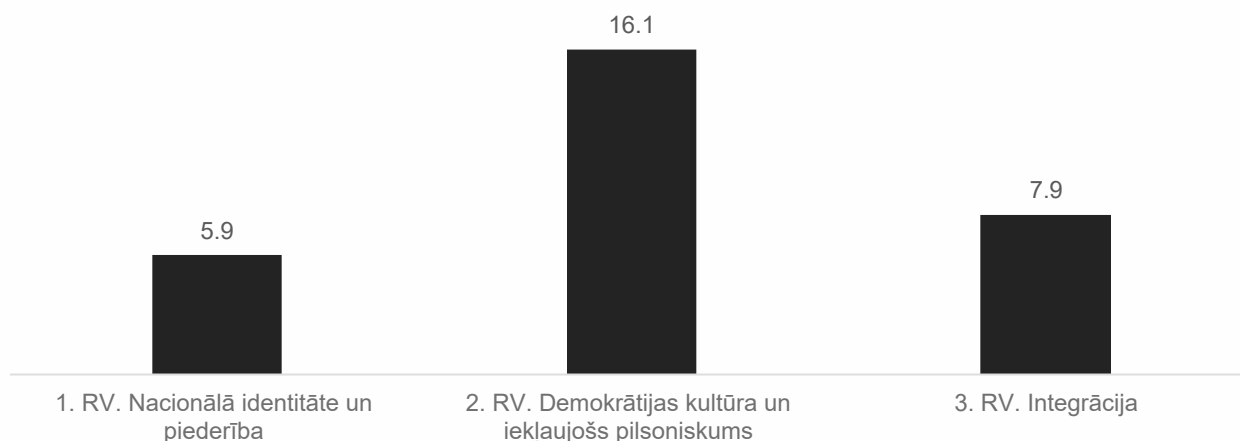
¹²⁰ Labklājības ministrija. (2024). Sociālā iekļaušanās. Situācijas raksturojums. <[Saite](#)>

bez detalizētas informācijas par faktiskajām izmaksām. Piemēram, 2021.-2023. gada periodā šādas aktivitātes bija 30 % no kopējā aktivitāšu skaita, savukārt 2024. gadā – 24 %.

Šī iemesla dēļ, kā arī tāpēc, ka atsevišķu rezultātīvo rādītāju vērtības nav savstarpēji salīdzināmas datu avotu vai metodikas maiņas dēļ, nav iespējams objektīvi analizēta finanšu resursu efektivitāti attiecībā pret sasniegto rezultātīvo rādītāju vērtībām. Līdz ar to finanšu efektivitātes izvērtējums ir balstīts kvalitatīvi iegūtā informācijā, proti, intervijās un iesaistīto pušu vērtējumos.

Kopējais Pamatnostādņu aptuvenais faktiskais finansējums 2021.-2024. gada periodā bija aptuveni 30 miljoni *euro*. No tā lielākā daļa (54 %) tika izlietoti 2. rīcības virziena pasākumu īstenošanai. Attiecībā uz 2024. gadu jāņem vērā, ka atsevišķu aktivitāšu ieviešana turpinās ilgākā periodā un finansējuma apmērs konkrēti 2024. gadam netiek izdalīts (Attēls nr. 15).

Attēls nr. 15. Faktiskais finansējums Pamatnostādņu rīcības virzienu ietvaros īstenotajiem pasākumiem 2021-2024. gadu periodā, milj. euro

Avots: Civitta pēc KM iesniegtās informācija

1. Rīcības virziena ietvaros finansiāli ietilpīgākais Plāna 2022.-2023. pasākums bija 1.3.1. "Vienojošas atceres kultūras attīstību veidojošas iniciatīvas" – aptuveni 0,5 miljoni *euro*, atbalstot muzeju un mazākumtautību NVO pasākumu īstenošanu. Savukārt Plānā 2024.-2027. finansiāli ietilpīgākais 2024. gadā ir bijis 1.2.2. pasākums "Veicināt latviešu valodas lietojumu ikdienas saziņā un nodrošināt iespēju" – aptuveni 4,5 miljoni *euro*, nodrošinot vairāk kā 7 tūkstošus valodas prasmju pārbaužu, īstenojot atbalsta pasākumus Vienas pieturas aģentūras ietvaros, sagatavojot latviešu valodas kā svešvalodas skolotāju programmu, veicot pētījumu par latviešu valodas apguvi jauniebraucēju vidū un īstenojot citas aktivitātes.

2. Rīcības virziena ietvaros viens no finansiāli apjomīgākajiem pasākumiem Plānā 2022.-2023. bija 2.1.1. pasākums "Programma "NVO fonds"", kura aptuvenais finansējums sasniedza 5,85 miljoni *euro*, atbalstot NVO 281 projekta realizēšanai. Arī Plānā 2024.-2027. šis pasākums ir saglabājis ievērojamu apjomu – 2024. gadā 2.1.1. pasākums "Programma "NVO fonds"" – aptuveni 2,5 miljonus *euro*, atbalstot NVO 102 projektu īstenošanai.

NVO sektora pārstāvji uzsver, ka "NVO fonds" ir viens no nozīmīgākajiem un finansiāli ietilpīgākajiem instrumentiem, kas sekmē pilsoniskās sabiedrības attīstību un līdzdalības veicināšanu. Tomēr tas nav vienīgais mehānisms Pamatnostādņu mērķu sasniegšanai, un tā

ietekme jāskata kopsakarā ar citiem pasākumiem, kas stiprina sabiedrības saliedētību un pilsonisko aktivitāti.

“NVO fondam būtu jāvirzās uz politikas mērķu/ rezultātu sasniegšanu, bet vienai organizācijai maksimālā summa ir 40 tūkstoši, un vai par to var prasīt atbilstību par politikas sasniegšanu. NVO fonds ir sasaistīts ar šo virzienu. Bet tas nav pamata dokuments sektora darbībai.”

(Intervija nr. 17)

3. Rīcības virziena ietvaros viens no finansiāli apjomīgākajiem pasākumiem Plānā 2022.-2023. bija 3.1.2. pasākums “Latviešu valodas lietošanas publiskajā telpā, tai skaitā daudzveidīgu pieeju latviešu valodas apguvē, attīstīšana”, kura aptuvenais finansējums sasniedza 1,4 miljoni *euro*. Tā ietvaros latviešu valodu ir apguvušas vairāk nekā 2,7 tūkstoši personu, un kopš 2023. gada mācības tiek organizētas arī sarunu klubu formātā, kas veicina valodas praktisku lietojumu.

Savukārt Plānā 2024.-2027. viens no finansiāli nozīmīgākajiem pasākumiem 2024. gadā bija 3.1.9. pasākums “Aktivitātes, kas nodrošina inovatīvu pieeju trešo valstu pilsoņu līdzdalībai sabiedrības dzīvē”, kura finansējums aptuveni 0,75 miljoni *euro*. Tā ietvaros tiks īstenots projekts, lai veicinātu iekļaujošas līdzdalības risinājumu izveidi un dialogu starp trešo valstu pilsoņiem un uzņemošo sabiedrību.

Finanšu resursu trūkums ir viens no būtiskākajiem aspektiem, kas kopumā ietekmē Pamatnostādņu mērķa pilnvērtīgu sasniegšanu. Iestāžu darbinieki intervijās norādīja, ka lielākā daļa aktivitāšu tiek īstenotas esošo budžetu ietvaros, un politikai kopumā netiek piešķirti papildu finanšu resursi, kas ļautu realizēt apjomīgākus un starpinstitucionāli koordinētus pasākumus.

Atsevišķi iestāžu pārstāvji atzīst, ka šādos apstākļos radās sajūta par Pamatnostādņu “*mākslīgu*” īstenošanu, jo esošie pasākumi tiek vienkārši piesaistīti Pamatnostādnēm, nevis attīstīti kā jaunas, mērķtiecīgi finansētas iniciatīvas.

“Mēs nekur nerunājam par papildbudžetu – šīs visas ir funkcijas, kuras jau mēs īstenojam.”

(Intervija nr. 116)

Arī pasākumu īstenotāji norāda, ka kopumā būtu nepieciešams īstenot apjomīgākus un intensīvākus pasākumus gan mazākumtautību pārstāvju iesaistei, gan saliedētības un izpratnes par dažādību veicināšanai. Vienlaikus tieši finansējuma ierobežotais apjoms kavē intensīvāku pasākumu īstenošanu.

“Mēs neizmantojam savu kapacitāti pietiekami daudz. Iespējas īstenot [pasākumus] ir tādas, kādas ir. Ņemot vērā to, mēs organizējam kultūras pasākumus. Strādājam ar to, kas ir, bet varētu daudz vairāk un lietderīgāk.” (Intervija nr. 128)

Otrs būtisks faktors finanšu resursu plānošanas efektivitātes kontekstā ir neīstenotie pasākumi. Atsevišķi intervētie iestāžu pārstāvji norāda, ka Plānos ir vairāki pasākumi, kuriem nav ticis piešķirts finansējums un kuri līdz ar to netiek īstenoti. Būtu svarīgi izvērtēt, vai šādus pasākumus būtu nepieciešams dzēst no Plāniem, vai meklēt alternatīvus risinājumus to ieviešanai.

Jāņem vērā, ka visi pasākumi tiek plānoti, lai sasniegtu gan rīcības virzienos identificētos mērķus un rezultātīvos rādītājus, gan veicinātu kopējā Pamatnostādņu mērķa sasniegšanu. Ja kāds no pasākumiem netiek īstenots, tiek mazināta kopējā pasākumu ietekme un efektivitāte.

Attiecībā uz finanšu efektivitāti, vairākas iesaistītās puses kā nepietiekami efektīvu norāda esošo latviešu valodas apguves sistēmu pieaugušajiem. Līdz šim tā ir bijusi sadrumstalota un nepietiekami efektīva, kas kopumā rada iespaidu par neefektīvu finanšu un cilvēkresursu pārvaldību. Vienlaikus, kā skaidrots 3.2. nodaļā, šobrīd šajā jomā notiek būtisks progress, veidojot vienotu latviešu valodas mācību sistēmu pieaugušajiem.

Kā vēl viens būtisks ierobežojums tiek minēts tas, ka latviešu valodas apguves pieejamība Pamatnostādņu ietvaros šobrīd tiek nodrošināta tikai ar ārējo finansējumu, kas nav ilgtspējīgi. Līdz ar to būtu nepieciešams izvērtēt iespējas nodrošināt daļu šo pasākumu pastāvīgu īstenošanu valsts budžeta ietvaros, tādējādi garantējot valodas kursu pieejamību neatkarīgi no ārējā finansējuma pieejamības vai kavējumiem.

“Politiskā līmenī ir pretruna – no vienas puses redzam ka politikas ļoti interesē [saliedētības joma], jo sabiedrību kopumā interesē jautājumi par migrāciju, valodas politiku. Tie ir karsti temati par ko ikdienā notiek politiskā diskusija. Bet tajā pašā laikā finansējums tam neseko. Valsts pārvaldē, arī NVO un privātajā sektorā, ir skaidrs, ko ir nepieciešams darīt, bet mums nav finanšu resursu, lai mēs to mērogotu un to varētu pastiprināt.” (Intervija nr. 111)

Vērtējot finansējuma efektivitāti, var secināt, ka pasākumi tiek īstenoti ierobežotu finanšu resursu ietvaros. Attiecīgi ierobežotie resursi tiek sadalīti pēc iespējas dažādākām un daudzveidīgākām institūcijām. No vienas puses tas sniedz iespējas īstenot aktivitātes vairākām ar saliedētību un pilsonisko aktivitāti saistītajām ieinteresētajām pusēm. Taču no otras puses, tas mazina iespējas īstenot apjomīgākus pasākumus ar iespējami lielāku ietekmi.

4. Secinājumi

- **Pamatnostādņu formāta ierobežojumi.** Pamatnostādnes kā attīstības plānošanas dokuments ierobežo politikas spēju pilnvērtīgi risināt problēmas saliedētības un pilsoniskās līdzdalības jomā. Pamatnostādņu Plānu pasākumi tiek ieviesti galvenokārt esošo nozaru resursu ietvaros, kas būtiski ierobežo jaunu iniciatīvu īstenošanu. Šāds resursu ierobežojums, kombinācijā ar finanšu un institucionālajiem izaicinājumiem, veicina situāciju, kurā politikas problēmas tiek risinātas drīzāk šauri, katras tematiskās nozares tvērumā un izpratnē, nevis integrēti un sistemātiski, kā to pieprasa sabiedrības saliedētības un pilsoniskās aktivitātes mērķi.
- **Pamatnostādņu un Plānu ierobežotās pielāgošanās iespējas.** Pamatnostādņu un to Plānu grozīšanas process ir administratīvi sarežģīts un laikietilpīgs – tas ietver starpinstitucionālu saskaņošanu un MK lēmumu. Šī komplicētā procedūra būtiski ierobežo politikas spēju ātri reaģēt, līdz ar to jaunas prioritātes vai sabiedrības aktuālajām vajadzībām atbilstoši pasākumi nevar tikt nekavējoties iekļauti. Saliedētības politikas kontekstā šie pielāgošanās ierobežojumi var samazināt politikas efektivitāti, jo sabiedrības uztveres, migrācijas vai citu sociālo dinamiku pārmaiņas nereti prasa ātru un mērķtiecīgu rīcību, savukārt esošā grozījumu kārtība to būtiski kavē.

PAMATNOSTĀDŅU SASAISTE AR PLĀNIEM

- **Intervences loģika un sasaiste.** Pamatnostādņu intervences loģika liecina, ka starp izvirzīto virsmērķi, identificēto problemātiku rīcības virzienu un to uzdevumu ietvaros, kā arī

Istenotajiem pasākumiem pastāv sasaiste, taču efektivitāti būtiski ierobežo strukturāli faktori. Attiecīgi īstenotie pasākumi Plānu ietvaros nav atrauti no Pamatnostādņu un to rīcības virzienu mērķiem, taču to veiksmīgāku un efektīvāku ieviešanu ietekmē citi faktori.

- **Resursu ierobežojumi.** Galvenais kavējošais faktors ir cilvēkresursu un finanšu resursu trūkums. Finansējums ir fragmentārs, īslaicīgs un atkarīgs no ES fondu vai ārvalstu instrumentu pieejamības. Rezultātā aktivitātes tiek pakārtotas pieejamajam finansējumam, nevis sabiedrības reālajām vajadzībām. Atsevišķos gadījumos finansējuma nepiešķiršana dēļ pasākumi nav tikuši īstenoti.
- **Pozitīvās ietekmes piemēri.** Ģeopolitiskie notikumi radījuši arī pozitīvu ietekmi. Pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā ir pastiprināts fokuss uz latviešu valodas nozīmi sabiedrībā, bet Ukrainas civiliedzīvotāju ieceļošana parādīja valsts spēju nodrošināt integrācijas atbalstu, kas var kalpot par labu piemēru turpmāk. Tāpat Covid-19, gan Krievijas iebrukuma Ukrainā kontekstā ir novērojama sabiedrības saliedēšanās attiecībā uz brīvprātīgā darba un ziedojumu vākšanu.

POLITIKAS NOVĒRTĒJUMS

- **Politikas īstenošanas izaicinājumi.** Sabiedrības saliedētības un pilsoniskās aktivitātes politika ir bijusi mērķtiecīga, taču tās īstenošanu būtiski kavējusi sadrumstalotība, horizontālās pieejas radītā fragmentācija starp ministriju politikām, trūkstoša augstāka līmeņa uzraudzība, zema elastība reaģēt uz jaunām krīzēm, kā arī esošo resursu ierobežojumi bez iespējas veidot jaunas starpinstitucionālas iniciatīvas.
- **Nākotnes prioritātes.** Turpmāk nepieciešams mazināt informācijas telpas fragmentāciju un dezinformāciju, risināt pieaugošo etnisko spriedzi un sabiedrības polarizāciju, stiprināt apkaimju un lokālo kopienu neformālo iesaisti, tai skaitā arī īstenojot pasākumus, kas ir mērķēti uz sadarbības veicināšanu starp latviešiem un mazākumtautībām, kā arī nodrošināt NVO sektora ilgtspēju.
- **Integrācijas stratēģijas līdzsvarošana.** Būtiska ir pāreja no šaurās fokusēšanās uz jauniebraucējiem uz līdzsvarotāku integrācijas stratēģiju, kas vienlīdz vērsta uz jaunpienācējiem un latviešu sabiedrības sagatavošanu kā uzņemošo pusi daudzveidības pieņemšanai.
- **Nepietiekami aptvertās mērķa grupas.** Šobrīd Pamatnostādņu Plānu pasākumos nav pietiekami aptvertas tādas mērķa grupas kā personas, kuras pakļautas sociālās atstumtības riskam, personas ar funkcionāliem traucējumiem un ārvalstu studenti.
- **Specifiski izaicinājumi Latvijas rusofonajiem iedzīvotājiem.** Šī grupa ir īpaši jūtīga pret valstiskajām izmaiņām, piemēram, pāreju izglītībā uz latviešu valodu. Komunikācija ar šo mērķa grupu līdz šim bijusi nepietiekama, tāpēc nepieciešami mērķēti pasākumi, lai samazinātu etnisko spriedzi sabiedrībā.

UZRAUDZĪBAS PADOME

- **Padomes funkcija.** Padome apvieno dažādas iesaistītās puses un viens no svarīgākajiem ieguvums ir informācijas apmaiņas loma – institūciju pārstāvji var uzzināt, kā saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jautājumi tiek risināti citās jomās.

- **Galvenie izaicinājumi.** Padomes darbības izaicinājumi ir neskaidrība par tās lomu un funkcijām. Daļa Padomes locekļu to uztver kā noderīgu informācijas apmaiņas platformu, savukārt citi – kā formālu atskaitīšanās mehānismu bez reālas ietekmes. Īpaši institūcijām, kas nav tieši atbildīgas par Pamatnostādņu īstenošanu, trūkst skaidrības par savu lomu Padomē. Padomes efektivitāti mazina arī lielais Padomes locekļu skaits un zemā aktivitāte diskusijās, biežā personāla rotācija un daļēja informācijas pārklāšanās ar citām padomēm.
- **Uzlabojami aspekti.** Nepieciešams ieviest sistemātisku progresu analīzi, kas ļautu Padomes locekļiem saprast kopējo progresu attiecībā uz sasniegtajiem rezultātiem un virzību mērķu sasniegšanā, identificēt kavējošos faktorus un iespējamās rīcības, lai situāciju uzlabotu. Šobrīd darba plānošana ilgākā termiņā nav pietiekami skaidra, kas rada iespaidu, ka nav konkrēta darba kārtība, kā arī problemātiska ir arī lēmumu pieņemšanas procesa neskaidrība.
- **Mērķa grupu pārstāvniecība.** Pašreizējā situācijā mērķa grupu (mazākumtautības, jauniebraucēji) tiešā pārstāvniecība – to viedoklis tiek daļēji pārstāvēts caur NVO, bet nav dzirdams tiešs mērķa grupu viedoklis, piemēram, par jautājumiem, kas saistīti ar iekļaušanos un saliedētību. Padomes locekļi iesaka šo problēmu risināt, uzaicinot mērķa grupu redzamākos pārstāvjus uz atsevišķām sēdēm kā viesus, nodrošinot arī atbilstošu kompensāciju par veltīto laiku.
- **Pašvaldību un vietējo kopienu iesaiste.** Nepieciešama stiprāka pašvaldību vai vietējo kopienu pārstāvniecība, kas tiešā veidā ir saistīta ar pilsoniskās līdzdalības pasākumu īstenošanu. Šobrīd LPS pārstāv galvenokārt politisko līmeni, ne praktisko darbu ar iedzīvotājiem. Viens no ieteikumiem ir Padomes sastāvā iekļaut arī LLPA, tādējādi nodrošinot daudzveidīgāku pašvaldību pārstāvniecību.

REZULTATĪVIE RĀDĪTĀJI

- Pamatnostādņu starpposma ietekmes izvērtējumā 95 % apmērā ir izdevies sasniegt divus rezultatīvos rādītājus, vienu ir izdevies sasniegt daļēji (tā ietvaros sasniegti divi apakšrādītāji un divi nav tikuši sasniegti), bet sešus rādītājus nav izdevies sasniegt plānotajā apmērā. Savukārt četri rādītāji nav salīdzināmi, jo ir mainījies datu avots vai datu apkopošanas/ analīzes metodika.
- **1. rīcības virziens.** No diviem rezultatīvajiem rādītājiem viens rādītājs (piederības sajūta Latvijai) tiek vērtēts kā vidēji spēcīgs, bet sasniegtais līmenis nav pilnībā atbilstošs plānotajam, savukārt otrā rādītāja (pieaugušo latviešu valodas prasmes) izmaiņas nevar precīzi novērtēt, ņemot vērā atšķirīgo datu apkopošanas metodoloģiju. Īstenotie pasākumi – valsts aizsardzības mācības, Jaunsardze, izglītojošās programmas, mediju kapacitātes stiprināšana, valodas kursi un sarunu klubi – veicina valstiskuma apziņas un valodas prasmju attīstību. Vienlaikus attiecībā uz valodas prasmju stiprināšanu lielāks fokuss ir bijis uz Ukrainas civiliedzīvotājiem, kamēr mazākumtautībām, tostarp rusofonajiem iedzīvotājiem, atbalsts valodas apguvē nav ticis plānots pietiekamā apjomā. Turpmāk būtiski turpināt mērķtiecīgus pasākumus jauniešu un mazākumtautību auditorijai, nodrošinot gan valstiskuma apziņas veicināšanu, gan latviešu valodas prasmju attīstību dažādās vidēs, ne tikai kursu formātā.

- **2. rīcības virziens.** No desmit rādītājiem divi rādītāji ir sasniegti pilnībā, viens daļēji, četri rādītāji nav sasniegti, un vienu rādītāju nav iespējams salīdzināt. Lai gan īstenotie pasākumi ir bijuši vērsti uz rezultatīvo rādītāju sasniegšanu, nav izdevies pietiekami ietekmēt tos rādītājus, kas ir saistīti ar iedzīvotāju uzticēšanos. Arī iedzīvotāju iesaiste nav būtiski pieaugusi, tomēr pozitīvu ietekmi var radīt līdzdalības budžetu īstenošana pašvaldībās, kas veicinās iedzīvotāju neformālo iesaisti. Medijpratības jomā, lai gan ir veikts nozīmīgs darbs situācijas izpratnē un medijpratības datubāzes izveidē, kopumā medijpratības līmenis sabiedrībā ir viduvējs, un īpaši zems tas ir mazākumtautību pārstāvju un senioru vidū. Turpmāk būtiski fokusēties uz apkaimju un vietējo kopienu līmeņa aktivitāšu stiprināšanu, jo tieši tur iedzīvotāji var redzēt savas iesaistes reālus rezultātus, kā arī veicināt sadarbības projektus starp dažādām etniskajām grupām, lai stiprinātu savstarpējo uzticēšanos.
- **3. rīcības virziens.** Rādītājs nav ticis sasniegts un subjektīvās diskriminācijas pieredzes rādītājs ir pasliktinājies par 6,2%. Lai gan īstenotie pasākumi atbalstīja jauniebraucēju integrāciju un mazākumtautību kultūras saglabāšanu un izpratnes veicināšanu par to, tomēr nav ticis veikts pietiekams darbs attiecībā uz vietējo sabiedrību kā uzņemošo sabiedrību. Vienlaikus jāmin, ka rādītāja pasliktināšanos var skaidrot arī ar vairākiem citiem faktoriem: pieaugušu etnisko spriedzi pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā un dezinformācijas pieaugumu, kas vairo stereotipu izplatīšanos.

IESAISTĪTĀS PUSES

- **Atbildīgās un līdzatbildīgās iestādes.** Pamatnostādņu Plānu pasākumu īstenošanā kā atbildīgās iestādes ir bijušas iesaistītas 12 iestādes, savukārt 18 iestādes darbojušās kā līdzatbildīgās. Galvenokārt pasākumu īstenošanā dominē divas iestādes – KM un SIF, kas kopumā ir veidojušas lielāko ietekmi uz Pamatnostādņu mērķu sasniegšanu.
- **Citu iestāžu loma.** Pārējās iestādes, piemēram, NEPLP, AiM JC, īstenojušas pasākumus savu nozaru ietvaros. Lai gan to atbildība attiecībā uz pasākumu apjomu ir salīdzinoši mazāka, nevar apgalvot, ka šo iestāžu ieguldījums ir mazāk nozīmīgs, jo īpaši ņemot vērā to, ka Pamatnostādnes ir horizontāls plānošanas dokuments un pasākumi ir plānoti un tiek īstenoti katras nozares resursu ietvaros.
- **Mērķa grupas.** Plānu pasākumu mērķa grupas ir bijušas daudzveidīgas, taču galvenokārt pasākumi ir bijuši vērsti uz sabiedrību kopumā, nenorādot kādu konkrētu mērķa grupu. Vienlaikus daļa pasākumu ir bijusi vērsta uz bērniem un jauniešiem, nozīmīgs pasākumu klāsts ir bijis vērsts uz NVO kapacitātes stiprināšanu, tai skaitā mazākumtautību NVO un mazākumtautību pārstāvju kultūras iniciatīvām. Vairāki pasākumi ir bijuši vērsti uz trešo valstu pilsoņu un starptautiskās aizsardzības personu integrācijas veicināšanu sabiedrībā.

RESURSU IZLIETOJUMS

- **Resursu izlietojuma novērtējums.** Datu trūkuma dēļ nevar tikt pilnībā novērtēt Pamatnostādņu resursu efektivitāti. No pieejamās informācijas redzams, ka līdz 2024. gadam saliedētības un pilsoniskās aktivitātes jomai ir izlietoti vismaz 30 miljoni *euro*. Finansiāli ietilpīgākais ir bijis 2. rīcības virziens, kura ietvaros tika īstenotas aktivitātes izmaksājušas vismaz 16,1 miljona *euro*.

- **Finansējuma atbilstība mērķiem.** Kopumā novērojams, ka finansējuma apjoms nav pilnībā samērīgs ar politikas mērķiem un vēlamajām izmaiņām. Pasākumi tiek īstenoti katras iestādes finanšu resursu ietvaros. Ir jāņem vērā arī tas, ka nozarēs pastāv arī citas prioritātes, kurām ir nepieciešams nodrošināt atbilstošu finansējumu. Tomēr īstenotie pasākumi kopumā ir vērsti uz Pamatnostādņu mērķu sasniegšanu.